

Nr 260.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet; given Stockholms slott den 6 april 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 6 april 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet och anför därvid följande:

I sitt den 17 juni 1927 avgivna betänkande anförde 1924 års bankkommitté — efter att hava fastslagit önskvärdheten av en förändring i rådande förhållanden i fråga om industriens och bankernas beroende av var-

andra — att kommittén på ett tidigare stadium av sitt arbete undersökt, huruvida möjligheten för ett företag att erhålla kredit i form av obligationslån skulle underlättas genom inrättande av ett särskilt för ifrågasvarande kreditbehov avsett institut, som efter mönster av allmänna hypoteksbanken och stadshypotekskassan förfogade över en viss statsgaranti till stärkande av säkerheten för utfärdade obligationer. Sedan ifrågasvarande undersökning gjorts, hade emellertid förhållandena väsentligen förändrats, närmast beroende på inträdd lättnad på kapitalmarknaden. Vid sådant förhållande ville kommittén, som ansåg inrättandet av ett obligationskreditinstitut av antytt slag icke böra ifrågakomma utan att ett verkligt behov därav förelåg, icke framlägga något förslag i denna riktning utan endast framhålla, att om i en framtid förhållandena i förevarande hänseende skulle förändras, frågan om inrättande av ett dylikt institut kunde upptagas till prövning.

I utlåtande den 5 januari 1933 över 1932 års banksakkunnigas den 8 december 1932 avgivna betänkande erinrade *fullmäktige i riksbanken* om det av 1924 års bankkommitté berörda spörsmålet rörande inrättandet av ett särskilt kreditgivningsinstitut för näringslivets behov samt anförde, att frågan om ett organ för den långfristiga och den meddellånga kreditgivningen — varmed betecknades den kreditgivning, som omfattar längre tid än den för bankerna regelmässigt tillåtna kredittiden av ett år — syntes fullmäktige vara av sådan betydelse, att, även om den för det dåvarande icke kunde finna sin lösning, dess upptagande dock icke borde allt för länge uppskjutas.

Fullmäktige i riksbanken hemställde därefter i skrivelse till chefen för finansdepartementet den 24 november 1933 om utredning i ämnet. Jämte det fullmäktige i skrivelsen närmare utvecklade de skäl, vilka talade för inrättande av ett särskilt organ för såväl långfristig som medellång kreditgivning till företag inom näringslivet — därvid med långfristig kreditgivning betecknades krediter på längre tid än tio år och med medellång kreditgivning avsåges krediter löpande från ett till tio år — angåvos i skrivelsen tillika särskilda fall, då en dylik kreditgivning lämpligen kunde tillgodoses genom det ifrågasatta institutet.

Över fullmäktiges framställning inhämtades utlåtande från *bank- och fondinspektionen*, som förklarade sig tillstyrka en utredning av förevarande fråga under uttalande bland annat, att en särskild anledning till att en sådan utredning omedelbart igångsattes och även påskyndades vore det för upplåning på lång sikt förmånliga ränteläget, varav det tilltänkta kreditorganet, därest detsamma komme till stånd i en nära framtid, och indirekt även dess klientel kanske skulle kunna profitera.

Den sålunda väckta frågan anmäldes inför *Kungl. Maj:t* den 3 januari 1934. I yttrande till statsrådsprotokollet nämnda dag erinrade jag därvid bland annat, hurusom statsmakterna i syfte att åstadkomma en sanering av bankväsendet vidtagit åtgärder, ägnade att försvåra kreditgivning på lång-

re tid, och att såsom följd härav det syntes vara en det allmännas uppgift att tillse, att möjlighet bereddades näringslivet att vid sidan av affärsbankerna kunna påräkna en kreditgivning av nu nämnt slag, som motsvarade det legitima behovet. För sådant ändamål borde i första hand undersökas möjligheten av och förutsättningarna för inrättandet av ett särskilt institut för långfristig och medellång kreditgivning av ifrågavarande slag. Jag förordade alltså, att en utredning i överensstämmelse med vad fullmäktige i riksbanken hemställt omedelbart igångsattes.

Med avseende å de allmänna riktlinjerna för utredningsarbetets bedrivande anförde jag vidare till statsrådsprotokollet:

Den ledande principen för institutets verksamhet synes böra vara att tillhandagå med sådan kreditgivning, som ur såväl allmän som enskild synpunkt är önskvärd men som på grund av banklagens bestämmelser och den nu rådande situationen ej kan komma till stånd genom bankerna. Det ligger i sakens natur, att de företag, som sålunda i främsta rummet kunna tänkas ifrågakomma som kredittagare, äro de mindre och medelstora. Beträffande frågan, huruvida institutet må kunna anlitas för kreditgivning åt exportörer för finansiering av beställningar, för vilka köparen betingat sig längre tids kredit, vill jag framhålla, att det icke synes lämpligt att redan nu avvisa möjligheten till sådant understöd åt exportindustrien utan att det tvärtom väl låter tänka sig att kreditinstitutet just på detta område, direkt eller indirekt, kan ha en viktig uppgift att fylla. Uppenbart är, att under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden upptagandet, genom äldre eller nybildade företag, av nya tillverkningar är värt understöd i form av kredit i den mån tillverkningen motsvarar ett verkligt behov och verksamheten är organiserad efter sunda ekonomiska principer.

Med hänsyn till arten av det kreditbehov, varom fråga är, får tydligen institutets verksamhet ej bindas genom förbud mot all sådan kreditgivning, som kan vara förbunden med någon risk. Denna synpunkt blir av betydelse dels då det gäller att fastställa mot vilka slag av säkerheter kreditgivning må äga rum, dels ock vid organisationen av företagets ekonomiska underlag. I sistnämnda hänseende torde kunna tänkas ett system, som åsyftar riskens fördelning i möjligaste mån mellan olika förlagsgivare. Sannolikt kommer emellertid utredningen att giva vid handen, att en finansiering av kapitalbehovet utan medverkan i betydande omfattning från statens sida icke är möjlig. Huruvida härvid en samverkan mellan staten och enskilda kan ifrågakomma är ett spörsmål, som, där under utredningen så befinnes önskvärt, må upptagas till undersökning.

Bland de spörsmål, som under utredningen böra komma under överbärande, är vidare frågan om förhållandet mellan det ifrågasatta kreditinstitutet och affärsbankerna. Alldeles uteslutas måste den möjligheten, att institutet kan komma att gå bankerna tillhanda med att från dem avlyfta krediter, som numera innebära farliga engagemang. Det låter emellertid tänka sig, att fall kunna förekomma, då en ur allmänna synpunkter lämplig ny kreditgivning med hänsyn till en tidigare åt samma företag beviljad kredit icke kan på ett tillfredsställande sätt ordnas utan att jämväl den äldre krediten övertages av kreditinstitutet. Jag syftar härmed särskilt på de svårigheter, som kunna tänkas uppstå i fråga om tillhandahållande av säkerhet för den nya krediten. Ett naturligt arrangemang synes under alla omständigheter vara, att därest institutet

övertager en äldre bankkredit, bankens risk för engagemanget, där säkerheten för krediten icke kan anses fullgod, icke avlyftes utan kvarstår i form av ett bankens ansvarsåtagande för kreditkulden gent emot den nye kreditgivaren.

I enlighet med min hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga med uppdrag att, i enlighet med de av mig angivna riktlinjerna, verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om inrättande av ett institut för långfristig och medellång kreditgivning åt företag inom näringslivet.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens första kammare generaltulldirektören N. R. Wohlin, ledamoten av samma kammare bankofullmäktigen J. E. Björnsson, förre verkställande direktören i allmänna svenska elektriska aktiebolaget J. S. Edström, verkställande direktören i aktiebolaget Götaverken H. G. E. Hammar, verkställande direktören i Kooperativa förbundet Albin Johansson, expeditionschefen N. J. E. Quensel, förre bankdirektören C. Trygger och vice verkställande direktören i Stockholms enskilda bank Marcus Wallenberg J:r. Tillika uppdrog jag åt generaltulldirektören Wohlin att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunnigas utredning och förslag. I ett den 14 februari 1934 avgivet betänkande hava de sakkunniga framlagt resultatet av den i anledning av berörda uppdrag verkställda utredningen. Betänkandet jämte därvid såsom bilagor fogade tre promemorior torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet (*Bilaga C*). Med hänvisning i fråga om detaljerna till denna bilaga torde jag här få lämna en översikt av betänkandets innehåll.

De sakkunniga hava inledningsvis återgivit det anförande till statsrådsprotokollet, vari angivits riktlinjerna för ifrågavarande utredningsuppdrag (sid. 7—12 i betänkandet). Därefter lämnas — under särskilt beaktande av statsmakternas åtgärder på området — en framställning rörande arten och omfattningen av de uppgifter, som under innevarande århundrade ansetts böra tillkomma bankerna med avseende å kapitalanskaffningen för näringslivet (sid. 12—16). Vidare beröres, hurusom staten såväl direkt — bland annat genom utlämnande av lån från vissa fonder — som ock indirekt — genom sin medverkan till bildandet av hypoteks- eller kreditkassor av olika slag — tagit del i kapitalanskaffningen åt näringslivet (sid. 16—18). I en vid betänkandet fogad bilaga lämnas härutöver en närmare redogörelse för vissa av de omförmälda länefonderna (sid. 48—49). Slutligen lämnas i särskilda bilagor till betänkandet dels en sammanfattning av gällande bestämmelser angående statsgaranti för exportkredit (sid. 49—50), dels ock en redogörelse för vissa utländska institut för långfristig och medellång kreditgivning (sid. 50—54).

I fråga om behovet av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning hava de sakkunniga (sid. 19—21) angivit, hurusom hos bankerna kan förväntas en ökad obenägenhet att lämna krediter, som ej kunna tän-

kas bliva återbetalda på jämförelsevis kort tid, och att såsom följd härav det får antagas, att företagare inom näringslivet skola se möjligheterna till erhållande av krediter, vilka kunna beräknas bliva utestående en längre tidrymd, alltmera minskade. Bland tänkbara anordningar för tillgodoseende av ett kreditbehov av sist angivna slag finna de sakkunniga utvägen att med statens medverkan inrätta ett särskilt institut för medelång och långfristig kreditgivning erbjuda sig såsom den lämpliga lösningen. Ett sådant institut skulle i huvudsak bygga sin kapitalanskaffning på utgivning av skuldförbindelser med lång återbetalningstid men däremot icke bliva beroende av inlåning på kort tid från allmänheten.

De sakkunniga ingå härefter (sid. 22—23) på de krav, som ur soliditetssynpunkt böra ställas på det ifrågavarande institutet. I sådant hänseende framhålles, att institutet i sin reguljära kreditgivning icke bör taga andra risker än sådana, som vid en utlåningsrörelse på längre tid äro att anse såsom normala. Sålunda bör vid kreditgivningen icke tagas annan hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden än som är förenlig med en ur risksynpunkt betryggande prövning av de ställda säkerheterna; och institutet bör icke ikläda sig några företagarrisker. Såsom senare skall beröras, hava de sakkunniga emellertid anvisat en utväg att i särskild ordning sörja för viss kreditgivning till företag, vilka visserligen icke kunna lämna erforderliga säkerheter men vilka dock av sociala eller andra hänsyn böra komma i åtnjutande av kredit.

Rörande de sakkunnigas uppfattning angående fördelarna ur näringslivets synpunkt av det nya kreditinstitutet må hänvisas till betänkandet sid. 23—25.

Å sid. 25—29 i betänkandet behandlas närmare de olika kreditändamål, som institutet lämpligen borde tillgodose. Under hänvisning i övrigt till de sakkunnigas framställning härutinnan, må här allenast omnämnas, att institutet angivits lämpat för kreditgivning i första hand till fasta anläggningar och för möjliggörande av rationalisering av driften inom företag på skilda områden. I och för sig har vidare hinder icke ansetts möta vare sig mot en överflyttning från bankerna till institutet av lån, vilka i verkligheten om än ej till formen äro att betrakta som bundna, eller mot kreditgivning åt skeppsvarv eller andra exportindustrier. Dock har därvid betonats, att kravet på betryggande säkerhet icke i något av berörda fall får eftergivnas. Med avseende å initialkrediter, d. v. s. krediter som avse att möjliggöra igångsättande av en rörelse, har framhållits, att det nya kreditinstitutet för det fall att betryggande säkerheter icke förefinnas ej bör ikläda sig den med sådan credits beviljande förenade risken men väl kan på förhand ställa i utsikt att övertaga anläggningskredit i detsamma, sedan detta genom mera tillfällig bankkredit kommit till stånd och kan erbjuda erforderliga säkerheter.

I fråga om *grunderna för institutets organisation och verksamhet* framhålla de sakkunniga till en början (sid. 30), att — om än det näste anses nödvändigt att staten tager initiativet till institutets bildande och i första hand bidrager till finansieringen av dess kapitalbehov — det i allt fall är synnerligen önskvärt, att bankerna härvid lämna sin medverkan. Med hänsyn härtill hava de sakkunniga vid sin planläggning av institutets organisation utgått från att bankerna borde taga del i detsamma.

På sätt förut berörts, hava de sakkunniga avsett, att anskaffandet av medel för institutets rörelse bör ske genom upplåning, företrädesvis genom emitterande av obligationer. Inlåning från allmänheten på räkning,

som av bank allmänneligen begagnas, skulle däremot icke ifrågakomma. Efter att hava omnämnt, att institutet sålunda icke komme att bliva underkastat de i banklagen meddelade bestämmelserna för bankbolag, framhålla de sakkunniga (sid. 31), att man vid sådant förhållande kunde tänka sig två olika former för institutet, den ena en kassa i likhet med exempelvis Svenska bostadskreditkassan och Svenska skeppshypotekskassan och den andra ett aktiebolag. De sakkunniga anse, att aktiebolagsformen i valet mellan dessa båda vägar ställer sig som den mest naturliga. Genom att välja en sådan lösning skulle ernås bland annat, att institutet automatiskt komme att falla under aktiebolagslagens bestämmelser, vilket i sin tur skulle medföra, att särskild lagstiftning för institutets inrättande icke bleve behöfvig. I detta sammanhang framhålles vidare, att med valet av aktiebolagsformen låter sig bäst förena, att något solidariskt ansvar för låntagarna icke förekommer.

I anslutning till vad nu angivits uttala de sakkunniga, att de för institutets organisation och rörelse erforderliga grundläggande bestämmelserna böra införas i institutets bolagsordning, varemot reglerna för utlåningsrörelsen jämte åtskilliga förvaltningsföreskrifter m. m. böra äga sin plats i ett till bolagsordningen anslutet reglemente. Bolagsordningen bör enligt de sakkunniga underställas Konungen för fastställelse, och ändring i densamma bör icke kunna göras utan Konungens tillstånd. Reglementet åter bör utfärdas av Konungen. Av de sakkunniga upprättade *förslag till bolagsordning och reglemente* återfinnas i betänkandet å sid. 40—47, var till jag torde få hänvisa.

Med avseende å det kapital, som institutet bör kunna ställa till näringslivets förfogande, hava de sakkunniga stannat vid att tänka sig ett belopp å omkring sextio miljoner kronor, varav 8 miljoner kronor borde motsvaras av aktiekapital och återstoden borde anskaffas genom upplåning (sid. 32).

De sakkunniga förorda, att staten skall äga minst fem åttondelar av antalet aktier i bolaget, d. v. s. att staten i bolaget tecknar aktier till ett nominellt belopp av minst 5 miljoner kronor. Återstoden, d. v. s. högst tre åttondelar av antalet aktier eller ett belopp av 3 miljoner kronor bör vara det belopp, som avses för enskilda. Med visst undantag, som skall i det följande beröras, anse de sakkunniga anledning icke förefinnas att bereda även andra enskilda än bankerna rätt att teckna aktier (sid. 32).

Med avseende å den upplåning, som jämte aktiekapitalet är erforderlig för institutets verksamhet, utgå de sakkunniga från att staten till stärkande av säkerheterna för upplåningen skall vara villig ställa en garantieller grundfond i statsobligationer till förfogande. Dessa obligationer skola alltjämt tillhöra staten, som dock ej bör äga för annat ändamål förfoga över dem, förrän det blivit uttrönt, att obligationerna icke vidare äro erforderliga för sitt omförmälda ändamål (sid. 32).

Beträffande institutets rätt till upplåning framhålles (sid. 32—33), att denna synes böra relativt starkt begränsas. I sådant hänseende föreslås, att institutet icke må ikläda sig förbindelser i större omfattning än att sammanlagda kapitalbeloppet av dem uppgår till fyra gånger beloppet av garantifonden, med vilken emellertid reservfonden — sedan medel kunnat avsättas till en sådan fond — bör likställas.

Med sålunda angivna utgångspunkter i fråga om storleken av det för institutet erforderliga kapitalet, storleken av dess aktiekapital och upplåningsrättens förhållande till den statliga garantifonden föreslås de sakkunniga, att sistnämnda fond bestämmes till 12 miljoner kronor (sid. 33).

Vad angår *institutets utlåningsrörelse* uttala de sakkunniga den uppfattningen, att lån endast då särskilda omständigheter därtill föranleda böra utlämnas på tid, som överstiger tio år. Institutet skulle sålunda såsom regel icke tillgodose behovet av s. k. långfristig kredit utan få till väsentlig uppgift att meddela s. k. medellång kredit (sid. 33).

Under erinran att föremålet för institutets lånerörelse är att åt näringsidkare inom riket lämna lån mot säkerhet, som finnes betryggande, förutsätta de sakkunniga (sid. 34), att lån i regel icke må beviljas till högre belopp än femtio procent av säkerhetens uppskattade värde.

De sakkunniga framhålla vidare (sid. 34—35), att det funnits lämpligt att principerna för en skälig riskfördelning komme till uttryck i reglementet. Föreskrifter härutinnan återfinnas i § 10 i reglementet.

Rörande förfarandet med avseende å uppkommen vinst torde få hänvisas till de sakkunnigas framställning å sid. 35 i betänkandet jämte §§ 7 och 17 i de sakkunnigas förslag till bolagsordning.

Beträffande institutets ledning och revisionens anordnande föreslå de sakkunniga (sid. 35—36), att antalet styrelseledamöter bestämmes till åtta. Av dessa böra de flesta utses av staten. Sålunda bör gälla, att bank eller banker, som äga aktier i institutet, skola vara berättigade att särskilt för sig utse högst tre av styrelsens ledamöter jämte suppleanter för dem, varvid staten alltså kommer att erhålla bestämmanderätten i fråga om minst fem styrelseledamöter jämte suppleanter för dem. Vidare böra väljas två revisorer — en av dessa av de aktieägande bankerna, därest de så önska — varjämte ytterligare en revisor bör utses av bank- och fondinspektionen. Däremot har icke ansetts erforderligt, att institutet skulle stå under överinseende av bankinspektionen. Beträffande styrelsens beslutanderätt föreslås slutligen (sid. 36) bestämmelser om kvalificerad majoritet vid avgörande av vissa viktigare ärenden, bland annat frågor angående beviljande och upptagande av lån.

De sakkunniga hava (sid. 36—37) till särskild behandling upptagit frågan om möjligheten för en bank som är aktieägare i företaget att avhända sig sitt aktieinnehav. Härvid skulle det till en början stå banken fritt att överlåta aktierna å annan bank. Emellertid anse de sakkunniga rimligt, att banken även skall kunna påfordra, att staten löser aktierna till sig. I så fall vore det å andra sidan naturligt, att även staten tillerkändes rätt att påfordra inlösen av de enskildas aktier. Närmare bestämmelser om rätt i nämnda hänseenden ävensom om beräkning för sådant fall av lösesumman för aktie hava upptagits i § 6 i förslaget till bolagsordning. Med tanke särskilt på ett sådant fall, att de aktieägande bankerna mera allmänt skulle vilja till staten överlåta sina aktier, hava de sakkunniga — såsom tidigare antytts — därjämte förordat, att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att, till ett antal av högst fyra, godkänna även andra än banker såsom aktieägare vid sidan av staten. Enligt gällande aktiebolagslag måste nämligen antalet aktieägare i ett aktiebolag vara minst fem.

Såsom tidigare berörts hava de sakkunniga velat anvisa en *utväg att i särskild ordning förmedla kreditgivning* till företag, vilka visserligen icke kunna lämna säkerheter enligt härom i reglementsförslaget intagna bestämmelser men vilka kunna befinnas ur olika synpunkter värda understöd i form av kredit. I detta hänseende föreslås (sid. 37) en sådan anordning, att institutets styrelse skall kunna åtaga sig att, mot skälig ersättning till bolaget, för det allmännas räkning och enligt av Konungen meddelade bestämmelser, vid sidan av bolagets angelägenheter, handhava

utlåning åt näringsidkare i riket med användande av medel, som av staten i särskild ordning ställas till styrelsens förfogande för sådant ändamål. Vissa föreskrifter härutinnan hava upptagits i § 18 i förslaget till bolagsordning.

Under framhållande att de sakkunniga icke ansåge sig kunna mera i detalj ingå på de olika slag av med företagarrisk förenade krediter, som jämlikt denna bestämmelse skulle kunna av institutets styrelse beviljas, angivas i betänkandet (sid. 38) vissa slag av krediter, som i förevarande hänseende äro att uppmärksamma. Därest emellertid av någon anledning, som undandragit sig bedömande, svårigheter skulle uppstå för institutets styrelse att påtaga sig sådana uppgifter som avses i § 18 i bolagsordningen, anse de sakkunniga, att frågan om kreditgivning som i samma paragraf åsyftas bör på annat sätt finna en lämplig lösning.

Vad angår *institutets inre organisation* har anordnandet härav ansetts helt böra bliva en bolagsledningens uppgift (sid. 39).

Betänkandet utmynnar i en *hemställan*, att åtgärder från statsmakternas sida måtte vidtagas för inrättande av ett kreditinstitut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet, byggt på i betänkandet utvecklade samt i de därvid fogade förslagen till bolagsordning och reglemente närmare angivna grunder.

Yttranden över betänkandet. Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden efter remiss avgivits av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen samt kommerskollegium, varjämte yttranden avgivits, till bank- och fondinspektionen av svenska bankföreningens styrelse och till kommerskollegium av Sveriges industriförbund, Sveriges allmänna exportförening, svenska trävaruexportföreningen, fullmäktige i järnkontoret och Stockholms handelskammare. Slutligen har patent- och registreringsverket yttrat sig över de i betänkandet intagna förslagen till bolagsordning och reglemente.

Jag anhåller nu att få lämna en sammanfattande redogörelse för de uttalanden, som gjorts i dessa yttranden.

I allmänhet förutsättes i yttrandena, att för näringslivet föreligger ett visst behov av ett särskilt institut för mera fast kreditgivning. Ett dylikt institut skulle, enligt vad i vissa yttranden särskilt anges, vara till gagn exempelvis för medelstora och mindre företag ävensom för sådan exportrörelse, som vid leveranser nödgas medgiva längre krediter. Uttalanden i motsatt riktning göras emellertid i reservationer till de av riksgäldskontoret samt bank- och fondinspektionen avgivna yttrandena ävensom av fullmäktige i järnkontoret.

I nyssnämnda *reservationer* anföres, att reservanterna icke kunna finna, att de anförda motiven för bildandet av det planerade kreditinstitutet tillräckligt bestyrka att ett verkligt behov för närvarande föreligger, och detta så mycket mindre, som de förhållanden varifrån de sakkunniga utgått vid uppgörandet av förslaget, synas vara alltför mycket influerade av det nuvarande abnorma tidsläget på det ekonomiska området. Det vill

därför synas, som om genomförandet av planen på ett kreditinstitut för det avsedda ändamålet borde anstå, åtminstone så länge, att mera normala tider inträtt och det då efter förnyat övervägande verkligen visat sig, att ett behov i förevarande hänseende föreligger.

Fullmäktige i järnkontoret säga sig icke hava någon som helst erfarenhet utav, att inom vårt land livsduglig industri, som kunnat prestera tillfredsställande säkerheter, behövt sakna möjligheter att emot dessa säkerheter förskaffa sig kredit. Den omständigheten, anföres vidare, att krediten av en bank icke beviljats för mera än viss kortare tid och sålunda formellt varit att betrakta såsom kortfristig, torde icke i och för sig behöva giva anledning till skapande av något särskilt kreditinstitut för »medellång» och »långfristig» kredit, då det ju är ett känt faktum, att omsättningar av dylika formellt kortfristiga krediter nära nog aldrig torde hava förvägrats, så framt icke säkerheterna försämrats eller någon reell anledning till tvivel om företagets sundhet förelegat. Särskilt under den konjunktur, som nu råder, och som i hög grad präglats av ett enormt penningöfverflöd hos redan existerande kreditinrättningar och av betydande svårigheter för dessa att vare sig på kortare eller längre tid placera penningar, är det ägnat att i någon mån förvåna, att särskilda åtgärder ansetts behöfliga för att ytterligare underlätta möjligheterna att erhålla kredit. Fullmäktige hava sålunda svårt att föreställa sig, att det nu framlagda förslaget motiveras av något verkligt behov.

Bankföreningens styrelse finner sig böra vitsorda att, rent *logiskt* sett, vårt banksystem, sådant det blivit utformat, kan anses förete i viss mån en lucka, nämligen i fråga om tillgodoseendet av vissa sådana kreditbehov, som den föreslagna kreditanstalten avser att fylla. En annan fråga är, huruvida omständigheterna, sådana de *faktiskt* föreligga, äro av den beskaffenhet, att det kan anses tillräckligt påkallat att vidtaga en åtgärd av den beskaffenhet, som här föreslås, och att göra det just nu. Styrelsen fortsätter:

Härutinnan må till en början erinras om de stora krediter av reellt sett långvarig natur, som för närvarande finnas hos affärsbankerna. Såsom de sakkunniga betona, kan det ej vara tal om, att dessa krediter skulle utan vidare öfverflyttas från bankerna till det nya kreditinstitutet. Där emot har den mening uttalats, att sådan öfverflyttning även av riskbetonade krediter borde kunna komma till stånd under villkor att den förut engagerade banken iklädde sig ansvar för de öfverflyttade krediterna gentemot institutet. Man har framhållit, att en sådan anordning skulle kunna bland annat från likviditetssynpunkt vara till fördel för vederbörande bank. I anledning härav torde det böra framhållas, att, i den mån formligt beviljande av långfristig kredit bör anses ligga utanför affärsbankernas verksamhet, detsamma synes böra vara förhållandet i fråga om tecknande av garanti för långfristig kredit, som av annan beviljas. Onekligen föranleder det nu berörda uppslaget till den fråga, huruvida måhända icke den enklaste lösningen av det av de sakkunniga behandlade problemet vore att vidga affärsbankernas verksamhetsområde till att i viss utsträckning omfatta beviljandet vid behov av även till formen långfristiga krediter åt näringsföretag, därvid såsom motvikt borde förutsättas anordningar av bankerna för erhållande jämväl av långfristig inlåning. Exempel från utlandet på sådan ordning saknas icke.

Vidare bör i detta sammanhang påminnas därom, att tillgången på pen-

ningar hos bankerna sedan länge tillbaka är överflödande riklig. Givetvis kan ett sådant förhållande snart nog ändras, om ock det måhända är mest sannolikt, att ändringen kommer att försiggå ganska långsamt. Det nu rådande tidsläget är i varje fall icke sådant, att lösningen av det uppställda spörsmålet bör anses vara av utomordentligt brådskande beskaffenhet. Annorledes skulle förhållandet härutinnan vara, för den händelse det föreslagna kreditinstitutet skulle vara avsett att i första hand fungera såsom ett medel att söka genom artificiella åtgärder åstadkomma en lyftning av de allmänna konjunkturerna. Styrelsen konstaterar emellertid med tillfredsställelse, att de sakkunniga taga bestämt avstånd från varje tanke på att det nya institutet skulle äga att vid sin kreditprövning låta sig ledas av andra synpunkter än sådana, som böra anses vara i ordets verkliga mening affärsmässiga.

Spörsmålet, huruvida andra utvägar än den i betänkandet anvisade bort ifrågakomma för tillgodoseende av nu ifrågavarande kreditbehov, beröres jämväl i andra yttranden. Sälunda uttalar *Stockholms handelskammare*, att ett ställningstagande till denna fråga borde hava föregåtts av en allsidigare och mera djupgående utredning än som kunnat verkställas under den tid, som stått de sakkunniga till buds. Vidare må nämnas, att *industriförbundet* — under beklagande att, enligt de sakkunnigas uppgift, förutsättningar saknades för bildande av ett kreditinstitut med nu avsett syfte, helt grundat på enskild företagsamhet och i anslutning till affärsbankerna — framhåller, att en sådan organisation säkerligen vore bäst ägnad att sköta en lånerörelse av ifrågavarande art och gäve de största möjligheter till ett gagnrikt samarbete mellan de olika kreditgivande organen.

I *de flesta yttrandena* lämnas emellertid förslaget om inrättande av ett kreditinstitut, anordnat på sätt som av de sakkunniga angivits, i stort sett utan erinran.

En väsentlig modifikation i de uppgifter, som skulle tillkomma institutet, ifrågasättes dock av *trävaruexportföreningen*. Under framhållande att de föreslagna grunderna för institutets anordnande icke gäve en tillräcklig garanti för bankernas medverkan, förordar föreningen en anordning, varigenom bankerna skulle bliva mellanhänder mellan kreditinstitutet och de låntagande affärsföretagen. Härutinnan anföres närmare:

Två vägar synas härvid tänkbara. Den ena att en bank, sedan den på begäran av sin kund funnit skäl föreligga för beviljandet av en långtidskredit och provat erbjuden säkerhet vara fullt nöjaktig, hos kreditinstitutet mot avlämnande av sin låneförbindelse och den av kunden ställda säkerheten upptog lån till motsvarande belopp att därefter kunden tillhandahållas. Eller, den andra, att banken under enahanda förutsättningar blott förmedlade lån från institutet till kunden och i samband därmed åtog sig subsidiärt ansvar för låneskuldens gäldande.

Efter att hava framhållit, att under nu angivna förutsättningar någon solidarisk ansvarighet för bankerna och affärsföretagen gentemot institutet icke torde böra ifrågakomma, fortsätter föreningen:

Fördelarna av nu antydda system, vilkendera av de två vägarna än väljes, torde ligga i öppen dag. Kreditsäkerheten prövades i främsta rum-

met och under ett i hög grad verksamt ansvar av den, som hade bästa inblicken i företaget, nämligen banken. Institutets prövningsrätt kunde inskränkas till en mera formell sådan, och institutet skulle undgå att, såsom väl det föreliggande förslaget förutsätter, följa och kontrollera de låntagande företagens verksamhet under kredittiden. Den vidlyftiga och kostbara organisation, som de sakkunnigas förslag nödvändiggör, skulle alltså bli onödig; ett minimum av administration erfordrades. Såsom följd härav och under antagande att institutet självt endast gradvis genom utsläppande av obligationer anskaffade sitt rörelsekapital skulle lån från institutet kunna utlämnas till avsevärt lägre ränta än den enligt förslaget tänkbara, och detta kanske i så hög grad att därigenom till största delen täcktes den förmedlings-, garanti- eller annan provision, som av banken komme att uttagas. Även om till följd av denna provision lånet bleve något dyrare än ett direkt lån hos institutet, så borde nackdelen därav uppvägas av den av de sakkunniga framhållna fördelen för företagaren av ett fast lån till fast ränta, även om den senare skulle vara något högre än eljest. Systemets kanske största fördel skulle dock ligga däri att företagaren i känslan av att han hade sin banks stöd i kreditgivningen vunne tryggheten att hava även efter låneaffären bevarat sin banks förtroende, varförutan han säkerligen skulle mer än en gång betänka sig, innan han inlät sig därpå. Och genom bankens intresse av att medelst sin redan befintliga organisation fortlöpande och noga följa företagarens verksamhet skulle denna övervakning bli till nytta även för institutet.

Ett kreditinstitut av den beskaffenhet, som sålunda helt flyktigt antytts, skulle givetvis vara renodlat och således ej kunna belastas med uppgifter av annan art än den rent affärsmässiga. Att detta i sig själv skulle innebära en fördel i jämförelse med den blandning av uppgifter, som de sakkunniga för att tillmötesgå vissa intressen ansett sig böra förorda, synes uppenbart. Särskilt uppgifter av politisk och social art torde böra hållas fjärran från det rent affärsmässiga. Detta senare kan eljest lätt förryckas.

Därest den sålunda utvecklade tanken ej kunde förverkligas, förordar föreningen, att fördelningen av aktiekapitalet måtte bli en gång för alla fastställt, exempelvis genom en serie A-aktier, tillhöriga staten, och en serie banker tillhörande B-aktier, vilka skulle kunna överlätas endast från bank till bank, samt att lösningsrätt och lösningsskyldighet i fråga om utgivna aktier bortfölla. I sammanhang härmed syntes även fördelningen av antalet ledamöter i styrelsen böra göras fast och ej, såsom föreslagits, bli beroende av överenskommelse mellan staten och de aktieälgande bankerna.

Frågan om skyldighet, respektive rätt för staten att inlösa aktier i institutet har uppmärksamrats även i andra yttranden. Sålunda uttalar *kommerskollegium* — i anslutning till betänkligheter som anförts i några av yttrandena till kollegium — att § 6 i förslaget till bolagsordning bör omformuleras så, att lösningsrätt för aktie som äges av bank endast må tillkomma annan bank. Ytterligare anmärkes av *bank- och fondinspektionen*, att nyssnämnda paragraf, innefattande viss inskränkning i rätten att förfoga över aktie i bolaget, icke synes stå i full överensstämmelse med bestämmelserna i 52 § gällande aktiebolagslag. Jämväl *patent- och registreringsverket* anmärker, att bestämmelserna i § 6 i förslaget till bolagsordning strida mot nyssnämnda lagrum.

Beträffande de sakkunnigas förslag att lån från institutet såsom regel ej må beviljas för tid, som överstiger tio år, framhållas av *fullmäktige i riksbanken*, att de sakkunniga härutinnan avvikit från vad i fullmäktiges framställning i ärendet tidigare föreslagits. Med hänsyn till önskvärdheten av att längre krediter meddelas först sedan en viss erfarenhet vunnits, förorda fullmäktige emellertid i sitt yttrande, att den av de sakkunniga föreslagna principen tills vidare lägges till grund för institutets verksamhet.

I förevarande hänseende har i övrigt anmärkning framställts allenast av *bank- och fondinspektionen*.

Inspektionen förklarar sig alltså vara av den uppfattningen, att åtgärder för tillgodoseende av det långfristiga kreditbehovet är ett önskemål i åtminstone lika hög grad som åtgärder för beredande av medellång kredit. Enligt inspektionens mening borde därför i förslaget den ändring ske, att långfristig kredit icke, såsom de sakkunniga tänkt sig, anges såsom undantag. Det är här även att märka, anföres vidare, att säkerheter, bundna genom av det tilltänkta bolaget på lång tid meddelade krediter, vilka säkerheter ju även skola utgöra säkerhet för av bolaget utfärdade obligationer, ofta bättre än hypotek för korta krediter torde lämpa sig såsom underlag för dylika obligationer. Denna synpunkt ger inspektionen till och med anledning ifrågasätta, huruvida icke meddelande av krediter på kortare tid än t. ex. fem år borde i regel undantagas från bolagets uppgift. Det synes nämligen mera tillkomma affärshankerna att, låt vara i den ordning banklagen och bankernas bolagsordningar medgiva, tillhandagå med den kreditgivning, som de lånesökande företagen önska för sammanlagt allenast några få år.

De sakkunnigas förslag i § 18 i bolagsordningen angående möjlighet för institutets styrelse att handhava viss särskild utlåning vid sidan av institutets utlåningsrörelse har föranlett uttalanden i åtskilliga yttranden.

Betänkligheter mot förslaget i denna del uttalas av *riksgäldsfullmäktige*, som framhålla, att en låneförmedling av nu ifrågavarande slag i allt fall bör hållas starkt isär från institutets egentliga verksamhet, så att den obligationsköpande allmänheten förstår att skilja mellan dessa två verksamhetsgrenar. Fullmäktige framhålla härutöver att, därest lån av den art, att beslutanderätten nu tillkommer Kungl. Maj:t, skulle överlämnas till ett till formen enskilt kreditinstitut, ingen bleve gentemot riksdagen konstitutionellt ansvarig för de speciella utlåningsbesluten. I de fall, där det nu är så ställt, att under statens kontroll stående organ fått uppdrag att bestrida utlåning, är fråga om jämförelsevis små belopp, och de låneutlämnande institutionerna hava helt och hållet karaktären av statsorgan. Denna fråga tarvar enligt fullmäktiges mening en ingående utredning, innan det är möjligt att överblicka inbörden och konsekvenserna av den skisserade anordningen.

Bank- och fondinspektionen anmärker, att det icke kan vara lämpligt att i bolagsordningen intaga en föreskrift i ett bolaget ovidkommande ämne. Det måste här anses vara fråga om ett uppdrag till styrelsens

ledamöter av rent personligt slag, och det synes därför icke heller vara riktigt, att styrelsen, på sätt även föreslagits, skall kunna med kvalificerad majoritet fatta ett beslut om mottagande av ett dylikt personligt förvaltningsuppdrag, som blir bindande även för en eventuell minoritet inom styrelsen, vilken icke anslutit sig till beslutet.

Inspektionen förmenar, att ett förvaltningsuppdrag av nu ifrågavarande slag bör i annan ordning än de sakkunniga föreslagit lämnas till de personer, som tillhöra bolagets styrelse, därest dessa befinnas vara särskilt lämpade för uppdraget. Då den föreslagna anordningen torde vara avsedd att gälla i fråga om exportkrediter, ifrågasättes, huruvida icke de åsyftade uppdragen kunde åtminstone så länge exportkreditnämnden är i verksamhet, förbehållas denna. Av det anförda torde framgå, att enligt inspektionens mening något överlämnande, på sätt jämväl föreslagits, till handhavande av det nya institutets styrelse av vissa av kommerskollegium och statskontoret förvaltade utlåningsfonder icke bör ske.

Kommerskollegium uttalar bland annat, att ett delegerande av beslutanderätten och därmed överförande av ansvaret på ett halvstatligt organ, som dessutom knappast kan förväntas disponera över den erforderliga speciella sakkunskapen inom så vitt skilda områden, som här kunna ifrågakomma, knappast lär kunna anses lämpligt, detta icke minst ur kreditinstitutets egen intressesynpunkt.

Förslaget i denna del tillstyrkes av *industriförbundet* under förutsättning, att kreditgivningen sker med all nödig försiktighet så att icke onödig och osund konkurrens uppammas och företagaverksamhet som icke är livskraftig stimuleras.

Exportföreningen förordar, att institutet får i uppdrag att medverka vid finansieringen av kompensationsaffärer, som äro av sådan art att de medföra förmåner för den svenska exporten.

Farhågor för att de bankmässiga synpunkterna skola bli undanträngda till förmån för andra av social och dylik natur uttalas däremot av *fullmäktige i järnkontoret*, som tillika befara att en låneverksamhet av nu ifrågavarande art skulle medföra skada för sunt och eljest livsdugligt svenskt näringsliv.

Slutligen framhålles av *Stockholms handelskammare* vikten av att bосkillnaden mellan kreditinstitutet och de särskilda uppdrag, som styrelsen vid sidan av detsamma må på statens anmodan åtaga sig, strängt vidmakthållas.

Förutom nu berörda uttalanden av mera allmän innebörd hava i yttRandena framställts erinringar beträffande skilda detaljer i de sakkunnigas förslag.

Fullmäktige i riksbanken anförä sålunda, att situationer kunna uppkomma, i vilka det blir nödvändigt för institutet att övertaga egendom.

Med hänsyn härtill ifrågasättes, huruvida icke en bestämmelse i bolagsordningen borde införas om skyldighet för institutet att inom viss tid realisera övertagen egendom. Vidare framhålles, att den i § 16 i reglementet upptagna bestämmelsen därom, att av låntagare lämnad säkerhet skall förskrivas att gälla för samtliga hans förbindelser hos bolaget, kunde föranleda svårighet för det låntagande företaget att i bankerna erhålla kortfristig kredit.

Beträffande § 9 i förslaget till bolagsordning anmärkes, att enligt fullmäktiges mening för styrelsens beslutförhet bör krävas att minst tre av de utav staten utsedda ledamöterna skola vara närvarande. Härjämte ifrågasättes ett stadgande i bolagsordningen av innebörd, att de av bankerna utsedda styrelseledamöterna ej finge utses bland styrelseledamöter eller anställda i bankerna.

Ytterligare föreslås av fullmäktige viss högre kompetens hos en av revisorerna i institutet ävensom att aktiernas värde bestämmes till högst 1,000 kronor för aktie. I anledning av § 20 i förslaget till reglemente anmärkes slutligen, att riksbanken, för den händelse en förpantning skulle vara avsedd, icke lämpligen kan åtaga sig de funktioner, som i allmänhet åligga pantvårdaren för ett obligationslån.

Fullmäktige i riksgäldskontoret framhålla önskvärdheten av att fullmäktige bliva representerade i det ifrågasatta institutets styrelse, i likhet med vad som ansetts lämpligt i fråga om Sveriges allmänna hypoteksbank och andra likartade inrättningar.

Bank- och fondinspektionen anför, att enligt de i § 10 i förslaget till reglemente givna bestämmelserna angående kreditgivning åt en och samma eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna låntagare bolaget skulle från början äga meddela dylik kredit å tillhoppa 1.6 miljon kronor och efter utnyttjandet av bolagets hela upplåningsrätt sådan kredit å tillhoppa 4.8 miljoner kronor. I förhållande till bolagets egna kapital och den av staten tillskjutna garantifonden, vilka tillsammans utgöra säkerhetsmarginal för bolagets upplåning, skulle lån av nu ifrågasatt slag sålunda kunna utgöra i förra fallet åtta procent och i senare fallet — bortsett från eventuellt förefintlig reservfond — tjugufyra procent. Dessa siffror böra enligt inspektionens förmenande leda till, att åtminstone i det senare fallet en väsentlig sänkning av lånemaximum bör ske. Inspektionen vill även ifrågasätta, huruvida icke lånemaximum bör helt ställas i förhållande till det ansvariga kapitalet och exempelvis bestämmas till tio procent av sammanlagda beloppet av bolagets aktiekapital och eventuellt förefintlig reservfond samt den av staten tillskjutna garantifonden.

Industriförbundet uttalar, att samma kvalifikationskrav som enligt § 11 i förslaget till bolagsordning uppställts för revisorer bör gälla även för bolagets styrelseledamöter.

Patent- och registreringsverket hemställer, att § 6 i förslaget till bolagsordning måtte omformuleras, enär av betänkandet framginge, att med bestämmelsen om rätt för andra än staten och banker att äga aktier i bolaget i verkligheten avsåges, att högst fyra andra aktieägare vore tillåtna och ej att allenast fyra aktier finge ägas av sådana aktieägare.

Redan vid den första anmälan inför Kungl. Maj:t av detta ärende uttalade jag, att varken industrien eller företag på andra näringslivets områden kunde för sin kapitalförsörjning undvara de s. k. medellånga och långfristiga krediterna. Jag framhöll vidare, att detta kreditbehov hittills huvudsakligen tillgodosetts genom affärsbankerna men att enligt numera gällande banklagstiftning och av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningar för bankerna möjligheten att meddela krediter, bundna för längre tid på ett för låntagaren betryggande sätt, är i hög grad kringskuren. De sakkunniga hava vitsordat detta förhållande under framhållande därjämte att bankkrediter, som i verkligheten äro långfristiga men som erhålla denna sin karaktär genom ur bankens synpunkt ofta nödtvungna omsättningar av ursprungligen kortfristiga krediter, åtminstone endast under vissa förutsättningar motsvara andemeningen i banklagstiftningen och det egentliga syftet med bolagsordningarnas bestämmelser. De sakkunniga hänvisa vidare till olika omständigheter, som kunna antagas verka därhän att företagare inom näringslivet skola se möjligheten till erhållande av krediter, vilka kunna beräknas bliva utestående under en längre tidrymd, alltmera minskad. Jag erinrar i detta sammanhang därom, att i det övervägande flertalet av de över de sakkunnigas betänkande avgivna yttrandena förutsattes, att ett visst behov av särskilda anordningar för en mera fast kreditgivning förefinnes. Vad i vissa yttranden häremot stridande anförts begränsar sig i huvudsak till en hänvisning till hittills rådande bankpraxis med avseende å kreditgivning och förlorar därför sin betydelse vid den omläggning av principerna för bankernas kreditgivning, varom förut nämnts. Jag anser mig under sådana förhållanden i likhet med de sakkunniga böra fastslå, att för närvarande en lucka i näringslivets kreditmöjligheter är till finnandes.

Såsom jag tidigare framhållit synes det, då statsmakterna i det berättigade syftet att åstadkomma en sanering av bankväsendet vidtagit åtgärder, ägnade att försvåra kreditgivning på längre tid, vara en det allmännas uppgift att tillse, att möjlighet beredes näringslivet att kunna påräkna en kreditgivning av nu nämnt slag, som motsvarar det legitima behovet. Att lösa denna fråga genom att utvidga bankernas kreditgivningsrätt att avse krediter av ifrågavarande slag vore att i avsevärd mån motverka syftet med de nyligen genomförda ändringarna i banklagen, och jag finner mig i likhet med de sakkunniga böra bestämt avvisa denna utväg. Lösningen måste under sådana omständigheter åvägabringas genom anordnande av en kreditgivning vid sidan av affärsbankerna.

De sakkunniga hava ansett sig kunna konstatera, att förutsättningar för tillkomsten av en sådan kreditgivning, grundad allenast på enskild företagsamhet, icke äro för handen. Det allmännas medverkan synes således vara ofrånkomlig. Vid övervägande av frågan, i vilken form denna medverkan bör lämnas, har jag liksom de sakkunniga stannat vid inrättandet

av ett särskilt kreditgivningsinstitut med staten som delägare såsom den lämpliga lösningen.

De olika kreditbehov, som det nya institutet lämpligen borde tillgodose, hava av de sakkunniga gjorts till föremål för särskild utredning, till vilken jag anhåller få hänvisa. De huvudsakliga synpunkter, som de sakkunniga lagt på denna fråga, torde kunna sammanfattas sålunda. Krediter kunna särskilt tänkas ifrågakomma för anläggningar för utvidgning av olika grenar av det svenska näringslivet, vare sig dessa anläggningar igångsattes av ett nystartat företag eller representerade en ökning av ett äldre företags produktionskapacitet. Jämväl kreditgivning, avseende en rationalisering av driften inom företaget på skilda områden, syntes böra bli en viktig föremål för institutets verksamhet. Den till sin natur mera rörliga krediten, som kännetecknas genom åtskilliga av de sakkunniga anförda exempel, borde visserligen i regel handhavas av bankerna, men fall kunde tänkas, då behov, som eljest tillgodosåges genom sådan kredit, av särskilda skäl påkallade en kreditgivning, bunden på längre tid och med fast ränta, och därför lämpligen borde täckas genom anlitan av det nya institutet. Med utgångspunkt från den fastslagna allmänna principen, att kredit bör av institutet lämnas endast mot fullt betryggande säkerhet, behandlas därefter frågorna om överflyttning av lån från bankerna till institutet och om kreditgivning åt exportindustrien. Under förutsättning att säkerheterna bleve av den beskaffenhet, att institutet skulle på grundval av dem kunnat utlämna helt ny kredit, vore i och för sig intet att erinra mot att krediter för anläggningsändamål övertoges från bankerna. Där ny kreditgivning icke kunde ordnas tillfredsställande utan övertagande av en äldre kredit åt samma företag, borde såsom villkor för den nya krediten uppställas, att säkerheten även för den äldre krediten vore betryggande eller att den förut engagerade banken iklädde sig ansvar för denna kredit gent emot institutet. I fråga om krediter, som avsåge att möjliggöra igångsättande av en ny rörelse, kunde institutet, därest det hyste förtroende för företaget men detta ej från början kunde ställa betryggande säkerheter, på förhand ställa i utsikt att på vissa villkor övertaga anläggningskrediten, sedan företaget genom mera tillfällig bankkredit kommit till stånd och kunde erbjuda erforderliga säkerheter. Beträffande exportindustrierna vore det önskvärt, att institutet i sin mån kunde medverka till stärkande av deras konkurrenskraft på världsmarknaden, men kravet på betryggande säkerhet, vilket icke borde uppgivas, komme sannolikt i många fall att innebära ett hinder för kreditgivning till dessa företag.

Jag finner de av de sakkunniga uppdragna riktlinjerna i stort sett vara ägnade att tjäna som vägledning vid handhavandet av det föreslagna institutets kreditgivning. I fråga om övertagande av krediter, som beviljats av bankerna, vill jag erinra om vad jag vid ärendets första anmälan inför Kungl. Maj:t anförat därom att den möjligheten all-

deles måste uteslutas, att institutet kunde komma att gå bankerna tillhanda med att från dem avlyfta krediter, som numera innebure farliga engagemang. De villkor, som av de sakkunniga angivits för överflyttning av bankkrediter, synas mig på ett betryggande sätt förebygga den antydda risken. Jag är ense med de sakkunniga därom, att vissa nu bestående bankkrediters överförande till institutet skulle kunna vara till gagn för vederbörande banks likviditet och därmed befrämja ett av syftemålen med banklagstiftningens reformering. Men med de tämligen starkt begränsade möjligheter till utlåning, som åtminstone till en början torde komma att stå institutet till buds, gäller det likväl för dess ledning att tillse, att ej alltför stor del av det utlånade kapitalet kommer att representeras av tidigare bankkrediter, till skada för institutets av de sakkunniga betonade uppgift att verka stimulerande på svenskt näringsliv och därmed skapa nya arbetstillfällen. Beträffande kreditgivningen till skeppsvarv och andra exportindustrier vill jag framhålla att, ehuru för beviljandet av kredit förutsättes fullgod säkerhet, det likväl, med hänsyn till att varje slag av sådan säkerhet skall kunna godtagas, icke torde vara för dessa industrier uteslutet att i högre grad än de sakkunniga föreställt sig begagna institutets kreditgivning.

Beträffande grunderna för institutets organisation och arbetssätt ansluter jag mig i huvudsak till de sakkunnigas uttalanden och förslag och kan därför i det väsentliga inskränka mig till att härutinnan hänvisa till betänkandet. Jag anser mig i detta sammanhang endast böra framhålla huvudpunkterna av förslaget. I fråga om företagets organisation föreslås, att staten bör taga initiativet till institutets bildande och i första rummet bidra till finansieringen av dess kapitalbehov, att med hänsyn till önskvärdheten att bereda institutet tillgång till bankmässig sakkunskap och erfarenhet och att skapa en garanti för ett gagneligt samarbete med bankerna tillfälle bör beredas dessa att medverka vid institutets bildande såsom delägare i detsamma, samt att åt institutet bör givas formen av ett aktiebolag och dess verksamhet regleras enligt lagen om aktiebolag och ej enligt banklagstiftningen. Aktiekapitalet skall enligt förslaget fastställas till 8 miljoner kronor, varav staten tecknar minst 5 miljoner kronor och återstoden avses för teckning av bankerna. Staten ställer till förfogande en garantifond i statsobligationer, uppgående till minst 12 miljoner kronor, att utgöra en särskild säkerhet för institutets upplåning. Garantifonden får tagas i anspråk allenast i den mån vid likvidation av bolaget så finnes erforderligt för att, sedan bolagets egna tillgångar blivit använda, fullgöra bolagets förbindelser. De i garantifonden ingående obligationerna fortfara att tillhöra staten intill dess de, på sätt nyss nämnts, tagits i anspråk, dock att staten ej må för annat ändamål förfoga över dem förrän det blivit vederbörligen utrönt, att de icke vidare äro för sitt nu omförmälda ändamål erforder-

liga. I fråga om anskaffandet av medel för bolagets rörelse, utöver dess eget kapital, förutsättes att detta sker genom upplåning och företrädesvis genom emitterande av obligationer, varemot inlåning från allmänheten på räkning icke skall förekomma. Bolagets rätt att ingå förbindelser begränsas sålunda, att förbindelsernas sammanlagda kapitalbelopp icke får uppgå till mer än fyra gånger beloppet av garantifonden, i vilken, sedan bolaget kunnat avsätta medel till reservfond, sistnämnda fond bör i förevarande hänseende inräknas. Vad angår bolagets utlåningsrörelse, skulle till dess förfogande enligt nyss angivna grunder kunna ställas ett belopp av inemot 60 miljoner kronor, nämligen dels bolagets aktiekapital, 8 miljoner kronor, dels ock upplånade medel till ett belopp av 48 miljoner kronor, samt, i den mån avsättning äger rum till reservfonden, ytterligare upplånade medel. Endast då särskilda omständigheter därtill föranleda böra lån utlämnas på längre tid än tio år. Bolaget skulle alltså få till väsentlig uppgift att meddela vad bankofullmäktige avsett som medellång kredit. Låntagare böra i regel hava skyldighet att verkställa avbetalningar å sina lån enligt fastställd plan, vilket likväl icke innebär, att avbetalningarna behöva vara lika stora och att ej förhållandevis större avbetalningar skulle kunna uppskjutas till senare delen av lånets löptid. Omsättning vid lånetidens utgång av då utestående del av lånet bör ej vara utesluten. Utlåningsrörelsen bör i princip grundas på fullgoda säkerheter, och lån må i regel icke beviljas till högre belopp än femtio procent av säkerhetens uppskattade värde. Belåning till högre del av värdet bör dock kunna ifrågakomma i fall, där säkerhetens art och övriga förhållanden så medgiva utan att kravet på säkerhetens trygghet uppgives. Varje slag av säkerhet, som kan anses betryggande, bör kunna godtagas. I viss anslutning till gällande bestämmelser i banklagen föreslås begränsning av den utlåning, som kan äga rum till samma eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna låntagare. I syfte att förskaffa bolaget en starkare fondställning genom påskyndande av reservfondens tillväxt föreslås en starkare begränsning av vinstutdelningen än den i aktiebolagslagen föreskrivna. Det förutsättes, att före bokslutets upprättande betryggande avskrivningar göras å utestående lån och att bolagets ledning väljer de mest lämpliga formerna för sådana avskrivningar.

Mot de sålunda föreslagna principerna för institutets organisation och arbetssätt hava i stort sett anmärkningar icke framställts i de över förslaget avgivna yttrandena. Visserligen framhåller bank- och fondinspektionen såsom önskvärt, att den långfristiga krediten, d. v. s. den mer än tioåriga, icke, på sätt de sakkunniga föreslagit, göres till undantagsfall, varjämte inspektionen ifrågasätter, huruvida icke meddelande av krediter på kortare tid än t. ex. fem år borde i regel undantagas från bolagets uppgift. Jag vill emellertid beträffande den långfristiga krediten ansluta mig till bankofullmäktiges uppfattning, att den av de sakkunniga föreslagna

principen tills vidare bör läggas till grund för bolagets verksamhet och att erfarenheten får fälla utslaget i fråga om en framtida omläggning härutinnan. Att från bolagets verksamhet undantaga meddelande av krediter på kortare tid än visst antal år finner jag, i överensstämmelse med de förut utvecklade synpunkterna på affärsbankernas kreditgivning, icke böra ifrågakomma, därvid emellertid bör fasthållas, att bolaget icke bör hava till uppgift att konkurrera med bankerna inom deras legitima verksamhetsområde.

Jag övergår härefter till vissa frågor, som stå i samband med den förutsatta fördelningen av bolagets aktier på staten och enskilda intressenter.

De sakkunniga hava som bestämmelse i bolagsordningen föreslagit, att aktie, som äges av bank, skall staten vara berättigad och skyldig lösa till sig inom viss tid efter därom framställd begäran. Angående motiveringen till denna bestämmelse hänvisar jag till betänkandet. Det förslag till ändring härutinnan, som framställts av trävaruexportföreningen, innebär, att lösningsrätt och lösningsskyldighet skulle bortfalla och att fördelningen av aktiekapitalet mellan staten och bankerna skulle från början vara en gång för alla bestämd. En sådan anordning skulle emellertid av närliggande skäl icke vara lämplig beträffande ett företag av nu ifrågavarande art, vilket ej bör på grund av eventuellt uppkommande intressekonflikter mellan delägaregrupperna äventyras till sitt bestånd. Patent- och registreringsverket anser, att bestämmelserna att aktie icke må ägas av andra än vissa rättssubjekt, att staten skall äga visst antal aktier, samt att staten skall vara berättigad lösa till sig vissa aktier stå i strid mot 52 § i aktiebolagslagen, som reglerar inskränkning i rätten att förfoga över aktie. Denna anmärkning understödes i viss mån av bank- och fondinspektionen. För egen del anser jag emellertid, att stadgandet i nämnda lagrum icke innefattar hinder för statsmakterna att — på sätt ock i analoga fall tidigare skett (jmf. t. ex. Kungl. propositionen nr 254 till senare riksdagen år 1914, sid. 84 o. 85) — träffa sådana anordningar, som de sakkunniga i förevarande avseende föreslagit. Då det av de sakkunniga avsedda syftet med bestämmelsen angående möjlighet för andra enskilda än banker att bli va aktieägare uppenbarligen tillgodoses genom den av de sakkunniga föreslagna formuleringen av ifrågavarande stadgande i bolagsordningen, kan jag ej biträda den av patent- och registreringsverket häremot framställda anmärkningen.

I fråga om styrelsens sammansättning och beslutförhet innehåller de sakkunnigas förslag, bland annat, att högst tre av de åtta ledamöterna skola utses av bankerna och de övriga av staten såsom majoritetsaktieägare, men att vid avgörande av vissa viktigare ärenden, som särskilt angivas i bolagsordningen och bland vilka särskilt må nämnas alla frågor om beviljande och upptagande av lån, en kvalificerad majoritet av tre fjärdedelar av styrelsens samtliga ledamöter skall erfordras för beslutets giltighet.

De skäl, som av de sakkunniga anföras för bestämmelsen om den kvalificerade majoriteten, äro dels en hänvisning till arten av ifrågavarande institut och dels den omständigheten att gängse bankpraxis enligt de sakkunniga förutsätter enhällighet vid fattande av beslut, då fråga är om beviljande av lån och härmed i betydelse likställda avgöranden. Jag kan emellertid knappast finna den sålunda anförda motiveringen bärande. Man torde kunna utgå från att, där välgrundade skäl inom styrelsen anföras mot fattande av visst beslut, dessa komma att vinna allmänt beaktande, liksom det torde vara sällsynt, att exempelvis inom en bankstyrelse en sökt kredit tillstyrkes mot någon ledamots bestämda och väl motiverade avrådande. Men ett uttryckligt fastslående av kravet på kvalificerad majoritet för besluts giltighet synes mig — förutom att det kan leda till en icke önskvärd bundenhet vid överläggningarna inom styrelsen — stå i föga god överensstämmelse med den föreslagna fördelningen av de ekonomiska insatserna i bolaget och kan därför ej av mig förordas. Däremot föreslår jag, att vid ifrågavarande avgöranden för beslutförhet hos styrelsen skall fordras, att hela antalet styrelseledamöter skall vara tillstädes. I överensstämmelse med vad patent- och registreringsverket hemställt finner jag bestämmelsen om fattande av beslut med enkel röstövertvikt, vilken bestämmelse på grund av lagens stadgande ändå gäller, kunna uteslutas ur bolagsordningen.

Under erinran om bestämmelserna i 79 § aktiebolagslagen föreslår jag, i enlighet med av handelskammaren i Gävle gjord hemställan, att, för beredande av garanti för statens möjlighet att inom avsedda gränser utnyttja sin aktiemajoritet, bolagsordningen kompletteras med stadgande av innehåll, att aktieägare må rösta för hela antalet av honom innehavda aktier.

De sakkunniga hava som bestämmelse i bolagsordningen föreslagit, att styrelsen må mot skälig ersättning till bolaget åtaga sig att, för det allmännas räkning och enligt av Konungen meddelade bestämmelser, vid sidan av förvaltningen av bolagets angelägenheter handhava utlåning åt näringsidkare här i riket med användande av medel, som av staten i särskild ordning ställas till styrelsens förfogande för sådant ändamål. Ett utnyttjande av en sådan bestämmelse kräver uppenbarligen riksdagens medverkan. De betänkligheter, som i vissa av de avgivna yttrandena framförts mot detta stadgande, äro huvudsakligen av sådan beskaffenhet, att deras värde kan bedömas först i samband med ett detaljerat praktiskt förslag till sådant utnyttjande. Den motivering, som av de sakkunniga anförts för ifrågavarande förslag, synes emellertid giva vid handen, att det innefattar ett praktiskt uppslag, som kan bliva av betydande värde, och jag förordar därför stadgandets intagande i bolagsordningen. Däremot har jag ej för avsikt att föreslå avlåtande till årets riksdag av något för-

slag om överlämnande till styrelsen av allmänna medel att förvaltas i denna ordning. En eventuellt blivande proposition härom kommer givetvis att föregås av en sådan ingående utredning, som av fullmäktige i riksgäldskontoret ansetts erforderlig. Redan nu bör emellertid fastslås, att, på sätt formuleringen av de sakkunnigas förslag tydligt utmärker och i vissa yttranden över förslaget understrykes, denna särskilda medelsförvaltning måste hållas strängt åtskild från bolagets verksamhet.

Utöver vad av det anförda framgår har jag ej funnit anledning frånga de sakkunnigas förslag.

I anslutning till de i det föregående utvecklade synpunkterna har jag på grundval av de sakkunnigas förslag låtit upprätta förslag till dels bolagsordning, dels reglemente för institutet, vilka förslag torde få såsom bilagor (*bilagorna A och B*) fogas till statsrådsprotokollet.

Under åberopande av vad sålunda anförts och under framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen lär kunna avlätas utan hinder av att den för propositioners avlåtande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för tecknande av aktier i ett enligt av mig i det föregående angivna grunder upprättat institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet under Utgifter för kapitalökning och rubrik Fonden för statens aktier för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av kronor 5,000,000;

dels besluta, att från riksgäldskontoret skola till institutet såsom garantifond överlämnas svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av tolv miljoner kronor, med rätt för institutet att enligt bestämmelserna i bolagsordningen förfoga över obligationerna;

dels besluta, att fullmäktige i riksgäldskontoret skola i fall av behov tillhandahålla medel såväl för tecknande av aktier i institutet till högst tre miljoner kronor utöver förberörda belopp av fem miljoner kronor som ock för inlösen av aktier, vilka tillhöra annan än staten;

dels ock höja den i förslaget till riksstat upptagna inkomstiteln F. Övriga lånemedel med kronor 5,000,000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 260.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Kurt Björklund.

Bilaga A.

Förslag
till
Bolagsordning.

§ 1.

Detta bolag, vars firma är _____, är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag och lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse.

§ 2.

Bolagets verksamhet har till föremål att idka lånerörelse genom att åt näringsidkare här i riket lämna lån mot säkerhet, som finnes betryggande.

§ 3.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Bolagets aktiekapital skall utgöra åtta miljoner kronor, fördelat på aktier å 10 000 kronor.

§ 5.

Såsom garantifond att utgöra en särskild säkerhet för av bolaget ingångna förbindelser ställer staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret till bolagets förfogande svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett sammanlagt belopp av minst tolv miljoner kronor. Garantifonden må tagas i anspråk allenast i den mån vid likvidation av bolaget så finnes erforderligt för att, sedan bolagets egna tillgångar blivit använda, fullgöra bolagets förbindelser. De i garantifonden ingående obligationerna fortfara att tillhöra staten, intill dess obligationerna, på sätt nu sagts, tagits i anspråk, dock att staten ej må för annat ändamål förfoga över dem, förrän det blivit vederbörligen uttrönt, att obligationerna icke vidare äro för sitt här omförmälda ändamål erforderliga.

Bolaget må icke ingå förbindelser i större omfattning än att sammanlagda kapitalbeloppet av dem uppgår till fyra gånger sammanlagda beloppet av garantifonden och bolagets reservfond.

§ 6.

Bolagets aktier kunna tillhöra allenast staten och svenska bankaktiebolag eller solidariska bankbolag, nedan benämnda banker, ävensom, till ett antal av högst fyra, andra, vilka Konungen godkänner såsom aktieägare.

Staten skall äga minst fem åttondelar av antalet aktier i bolaget.

Aktie, som äges av bank, vare staten berättigad och skyldig lösa till sig sist tre månader efter därom framställd begäran. Sådan begäran skall göras av staten genom chefen för finansdepartementet hos ordföranden i bolagets styrelse, som har att ofördröjligen delgiva densamma den eller de banker, vilkas aktier skola lösas, och av bank hos chefen för finansdepartementet.

Lösesumman för aktie skall motsvara aktiens verkliga värde. Uppnås ej enighet om lösesumman, skall denna bestämmas av en skiljenämnd av tre personer, varav chefen för finansdepartementet utser en, banken en och dessa båda eller, om de ej kunna enas i valet, överståthållaren den tredje.

§ 7.

Till aktieägarna må av bolagets vinst, efter avdrag av vad som skall avsättas till reservfond, årligen utdelas högst fem procent å akties belopp, dock att, där under ett eller flera år utdelning med nu nämnda procentsats ej skett, under följande år må utdelas vad som brustit.

Intill dess reservfonden uppgått till ett belopp, motsvarande femtio procent av aktiekapitalet, må av årets vinst ej utdelas mera än att tjugu procent av densamma blir tillförd reservfonden. Detsamma skall gälla, därest reservfonden nedgår under sålunda bestämt belopp.

§ 8.

Bolagets styrelse består av åtta ledamöter och lika många suppleanter för dem.

Med undantag, varom i nästa stycke förmäles, väljes styrelsen å ordinarie bolagsstämma för ett år i sänder.

Bank eller banker, som äga aktier i bolaget, äro berättigade att, efter anmälan därom före företagandet av de i § 17 under 7) omförmälda val, särskilt för sig utse högst tre av styrelsens ledamöter jämte suppleanter för dem till lika antal. Nu nämnda val skola, med undantag av att andra aktieägare än banker ej i dem deltaga, förrättas i samma ordning och skola gälla för samma tid som de val, vilka företagas enligt vad i andra stycket stadgas.

§ 9.

Konungen förordnar en av styrelsens ledamöter att vara ordförande i styrelsen. Styrelsen väljer inom sig vice ordförande.

Beslut av styrelsen om antagande eller entledigande av verkställande direktör för bolaget, om utfärdande av instruktion för verkställande direktören eller för direktion, som av styrelsen utses för handhavande av förvaltningsangelägenheter, om beviljande av lån eller bolagets iklädande av garantiförpliktelse eller ändring av villkor för beviljat lån eller åtagen garantiförpliktelse, om placering av bolagets medel annorledes än genom utlämnande av beviljade lån eller insättning å bankräkning, om upptagande

av lån eller träffande av annat avtal angående kredit åt bolaget, om framställning till Konungen angående ändring i reglemente, varom i § 13 förmäles, eller om mottagande av förvaltningsuppdrag, som i § 18 avses, vare icke giltigt, med mindre styrelsens samtliga ledamöter äro vid beslutets fattande tillstädes.

Beträffande ärenden, för vilkas avgörande närvaron av hela antalet styrelseledamöter ej erfordras, är styrelsen beslutför, då fem ledamöter äro tillstädes eller fyra, såvida de äro om beslutet ense.

§ 10.

Bolagets firma skall tecknas av minst två personer i förening.

Styrelsen äger bemyndiga annan än styrelseledamot att teckna firman.

§ 11.

Styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skola granskas av tre revisorer.

En av revisorerna och suppleant för denne förordnas av bank- och fondinspektionen för högst två år i sänder.

De övriga revisorerna jämte två suppleanter för dem väljas årligen å ordinarie bolagsstämma; dock att en av dessa revisorer jämte en suppleant för honom må under betingelser, som i § 8 tredje stycket sägs, kunna utses på sätt där finnes angivet.

Samtliga revisorer och deras suppleanter skola vara med det ekonomiska livet väl förtrogna personer.

§ 12.

Bolagets räkenskaper skola uppgöras och avslutas för kalenderår.

§ 13.

Angående handhavandet av förvaltningen inom bolaget, bolagets utlåningsrörelse och dess upptagande av lån meddelas närmare bestämmelser i av Konungen utfärdat reglemente.

Finnes reglementet vara i behov av ändring eller tillägg, har styrelsen att därom till Konungen ingiva förslag.

§ 14.

Kallelse till bolagsstämma och andra meddelanden till aktieägarna skola ske skriftligen i rekommenderat brev till varje aktieägare. Breven skola vara till posten avlämnade sist två veckor före den ordinarie stämma och sist en vecka före den extra stämma, som med meddelandet avses.

§ 15.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, om han ej är tillstädes, annan ledamot av styrelsen.

Å bolagsstämma må aktieägare rösta för hela antalet av honom innehavda aktier.

§ 16.

Ordinarie bolagsstämma hålles årligen före utgången av april månad.

§ 17.

Vid ordinarie bolagsstämma] skola, sedan röstlängd upprättats och ordförande vid stämman blivit vald, förekomma följande ärenden:

- 1) styrelsens och revisorernas berättelser för det förflutna räkenskapsåret;
- 2) fråga om fastställande av balansräkningen;
- 3) fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid, förvaltningsberättelsen omfattar;
- 4) fråga om användning av tillgängliga vinstmedel;
- 5) frågor, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämmans avgörande;
- 6) bestämmande av arvoden åt styrelseledamöter och revisorer;
- 7) val av styrelseledamöter och revisorer samt suppleanter för dem.

§ 18.

Styrelsen må mot skälig ersättning till bolaget åtaga sig att, för det allmännas räkning och] enligt av Konungen meddelade bestämmelser, vid sidan av förvaltningen av bolagets angelägenheter handhava utlåning åt näringsidkare här i riket med användande av medel, som av staten i särskild ordning ställas till styrelsens förfogande för sådant ändamål.

§ 19.

Denna bolagsordning skall för att gälla fastställas av Konungen och må ej utan Konungens medgivande ändras.

Bilaga B.

**Förslag
till
Reglemente.**

Om förvaltningens handhavande.

§ 1.

Styrelsen sammanträder på ordförandens kallelse så ofta sådant fordras för behandling av föreliggande ärenden. Sammanträde skall ock äga rum, då så påkallas av minst två av styrelsens ledamöter.

Kallelse, så vitt möjligt upptagande de ärenden, som skola förekomma, bör i god tid före sammanträde tillställas styrelsens ledamöter eller, vid hinder för någon av dem, suppleant för honom.

§ 2.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som justeras på sätt styrelsen bestämmer.

§ 3.

Styrelsen antager och entledigar verkställande direktör och andra befattningshavare hos bolaget samt bestämmer deras löner och övriga anställningsvillkor.

I mån av behov skall instruktion för befattningshavarna utfärdas av styrelsen.

§ 4.

Till styrelsens avgörande skola hänskjutas alla frågor, som äro av större betydelse eller intresse för bolaget.

Övriga frågor må, enligt av styrelsen för högst ett år i sänder lämnat bemyndigande, avgöras av verkställande direktören eller en av styrelsen utsedd direktion, bestående av verkställande direktören och en eller flera av styrelsens ledamöter eller suppleanter. Lämnas dylikt bemyndigande, skall innehållet i detsamma regleras genom av styrelsen utfärdad instruktion. Innefattar bemyndigandet befogenhet att avgöra frågor om beviljande av lån eller ändring av villkor för beviljade lån, om placering av bolagets medel annorledes än genom utlämnande av beviljade lån eller insättning å bankräkning eller om upptagande av lån eller träffande av annat avtal angående kredit åt bolaget, skola i instruktionen angivas de gränser, inom vilka med bemyndigandet avsedda befogenheter må utövas.

§ 5.

Hos styrelsen skola föredragas:

1) i regel vid varje sammanträde alla av verkställande direktören eller direktionen sedan senaste föredragningen beviljade lån eller medgivna ändringar av villkor för tidigare lämnade lån, verkställda placeringar av bolagets medel annorledes än genom utlämnande av beviljade lån eller insättning å bankräkning, träffade avtal om kredit åt bolaget samt vidtagna åtgärder i andra hänseenden, som finnas vara av beskaffenhet att böra hos styrelsen anmälas;

2) minst två gånger om året bolagets samtliga utestående lån; och

3) likaledes minst två gånger om året sammanställningar för belysande av bolagets ställning och rörelsens gång.

§ 6.

Finnes erforderligt, att särskilda personer inom eller utom styrelsen äga bemyndigande att teckna bolagets firma, har styrelsen att därom meddela bestämmelse minst en gång årligen.

§ 7.

Revisorerna äga att till sitt biträde antaga siffergranskare samt för dennes arbete fastställa instruktion.

Siffergranskarens arvode bestämmes av revisorerna, dock att där styrelsen så finner erforderligt, frågan om arvodet skall hänskjutas till avgörande av bolagsstämma.

§ 8.

Styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas utlåtande skola genom styrelsens försorg minst fjorton dagar före ordinarie bolagsstämman offentliggöras i tryck.

Om utlåningen.

§ 9.

Lån må ej beviljas annorledes än på viss tid, som endast då särskilda omständigheter därtill föranleda må överstiga tio år. Överstiger tiden ett år, skall i regel låntagaren vara ålagd skyldighet att gälda lånet genom avbetalningar enligt fastställd plan. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, må anstånd beviljas för högst ett år i sänder med fullgörande av föreskriven avbetalning.

§ 10.

Ät samme eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna låntagare må lån ej beviljas i större omfattning än att lånens

sammanlagda kapitalbelopp icke överstiger det belopp, som motsvarar tjugo procent av sammanlagda aktiekapitalet och reservfonden i bolaget, eller ock, om det belopp, vartill tio procent av sammanlagda kapitalbeloppet av bolagets utestående förbindelser uppgå, är större, detta belopp.

§ 11.

Vid prövning av uppkommen lånefråga skola ändamålet med lånet, sökandens ställning och den erbjudna säkerhetens beskaffenhet noggrant undersökas.

Ej må lån beviljas, med mindre ändamålet med lånet finnes ägnat att befordra en sund utveckling av det företag, för vilket lånet är avsett; sökanden anses besitta nödiga förutsättningar att på avsett sätt göra lånet gagneligt; och säkerheten för lånet finnes vara i och för sig fullt betryggande.

§ 12.

Vid den värdering av erbjuden säkerhet, som vid prövning av lånesökan skall företagas, skall hänsyn tagas ej endast till säkerhetens art och saluvärde utan ock till andra omständigheter, som för bedömandet äga betydelse, såsom säkerhetens avkastning, räntabiliteten hos sökandens rörelse och lånetidens längd.

Där säkerhetens art därtill föranleder, skall värderingen i regel grundas på besiktning.

§ 13.

Lån må i regel icke beviljas till högre belopp än femtio procent av det värde, vartill säkerheten uppskattas.

§ 14.

Styrelsen har att övervaka, att värdet av för lån lämnad säkerhet icke minskas i vidare mån än som med hänsyn till bolagets intresse må anses försvarligt ävensom, i fråga om sådan i säkerheten ingående egendom, som bör vara försäkrad, att försäkringen är ordnad på för bolaget betryggande sätt och vederbörligen hålles vid makt.

§ 15.

Vid beviljande av lån skall styrelsen förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till betalning omedelbart eller inom viss av styrelsen bestämd tid, därest enligt styrelsens mening ställd säkerhet undergått märklig försämring eller för bolaget betryggande försäkring icke finnes eller låntagaren eljest icke fullgör de för lånet gällande villkor.

§ 16.

Av låntagare lämnad säkerhet skall förskrivas att gälla för samtliga hans förbindelser hos bolaget.

§ 17.

Lån må beviljas endast i svenskt mynt.

§ 18.

Vad ovan i detta reglemente är sagt angående lån skall i tillämpliga delar gälla även garantiförpliktelser, som bolaget ikläder sig.

Om upplåningen.

§ 19.

Obligationslån, som av bolaget upptages, skall bolaget vara skyldigt att återbetala genom amortering enligt plan, som angives i låneavtalet, eller efter uppsägning.

Sådant lån skall bolaget kunna senast tio år efter dess upptagande uppsäga till inbetalning inom tid, som är i låneavtalet bestämd.

Om vården av bolagets värdehandlingar.

§ 20.

Bolagets samtliga värdehandlingar skola vårdas antingen av riksbanken eller av annan bank eller ock på annat lika betryggande sätt.

Bilaga C.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934:7
FINANSDEPARTEMENTET



BETÄNKANDE

I FRÅGA OM

INRÄTTANDE AV ETT INSTITUT FÖR MEDELLÅNG OCH LÅNGFRISTIG KREDIT- GIVNING ÅT FÖRETAG INOM NÄRINGSLIVET

AVGIVET DEN 14 FEBRUARI 1934 AV

INOM FINANSDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1934

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Innehållsförteckning.

	Sid.
Till Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet	5
Inledning	7
Behovet av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning.....	19
Grunderna för institutets organisation och verksamhet	30
De sakkunnigas förslag	39
Förslag till bolagsordning	40
Förslag till reglemente	44

Bil. L. P. M. angående vissa under statskontorets och kommerskollegii för- valtning stående lånefonder	48
Bil. II. P. M. angående statsgaranti för exportkredit	49
Bil. III. P. M. rörande vissa utländska institut för långfristig och medellång kreditgivning	50

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Genom beslut den 3 januari 1934 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att, i enlighet med vissa av departementschefen angivna riktlinjer, verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om inrättande av ett institut för långfristig och medellång kreditgivning åt företag inom näringslivet.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för finansdepartementet den 11 januari 1934 såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens första kammare generaltulldirektören N. R. Wohlin, ledamoten av samma kammare bankofullmäktigen J. E. Björnsson, förre verkställande direktören i allmänna svenska elektriska aktiebolaget J. S. Edström, verkställande direktören i aktiebolaget Götaverken H. G. E. Hammar, verkställande direktören i Kooperativa förbundet Albin Johansson, expeditionschefen N. J. E. Quensel, förre bankdirektören C. Trygger och vice verkställande direktören i Stockholms enskilda bank Marcus Wallenberg J:r.

Tillika uppdrog departementschefen åt generaltulldirektören Wohlin att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Till sekreterare åt de sakkunniga förordnade departementschefen sekreteraren i sparbanksinspektionen Yngve Ericsson.

De sakkunniga hava under utredningsarbetet konfererat med riksbankschefen, bankinspektören samt åtskilliga representanter för bankerna och näringslivet.

Sedan de sakkunnigas uppdrag numera blivit slutfört, få de sakkunniga härmed till Herr Statsrådet överlämna betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet.

Betänkandet åtföljes av tre av de sakkunnigas sekreterare upprättade promemorior.

Stockholm den 14 februari 1934.

NILS WOHLIN.

EDV. BJÖRNSSON.

J. S. EDSTRÖM.

H. G. HAMMAR.

ALBIN JOHANSSON.

N. QUENSEL.

CARL TRYGGER.

M. WALLENBERG J:r.

Yngve Ericsson.

Inledning.

De sakkunniga få inledningsvis återgiva det anförande till statsrådsprotokollet, vari chefen för finansdepartementet angivit riktlinjerna för de sakkunnigas utredningsuppdrag:

»I sitt den 17 juni 1927 avgivna betänkande anförde 1924 års bankkommitté — efter att hava fastslagit önskvärdheten av en förändring i rådande förhållanden i fråga om industriens och bankernas beroende av varandra — att kommittén på ett tidigare stadium av sitt arbete undersökt, huruvida möjligheten för ett företag att erhålla kredit i form av obligationslån skulle underlättas genom inrättande av ett särskilt för ifrågavarande kreditbehov avsett institut, som efter mönster av allmänna hypoteksbanken och stadshypotekskassan förfogade över en viss statsgaranti till stärkande av säkerheten för utfärdade obligationer. Ett dylikt institut skulle närmast kunna tänkas ifrågakomma för sådana industriföretag, som kunde erbjuda fullt tillfredsställande säkerhet i innehavda naturtillgångar. Sedan ifrågavarande undersökning gjorts, hade emellertid förhållandena väsentligen förändrats, närmast beroende på inträdd lättnad på kapitalmarknaden. Ett flertal företag hade kunnat omlägga bankkulder till obligationslån, och någon svårighet att på fördelaktiga villkor få dessa lån placerade på marknaden hade därvid icke mött. Vid sådant förhållande ville kommittén, som ansåg inrättandet av ett obligationskreditinstitut av antytt slag icke böra ifrågakomma utan att ett verkligt behov därav förelåg, icke framlägga något förslag i denna riktning utan endast framhålla, att om i en framtid förhållandena i förevarande hänseende skulle förändras, frågan om inrättande av ett dylikt institut kunde upptagas till prövning.

I utlåtande den 5 januari 1933 angående 1932 års sakkunnigas betänkande med förslag till ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse m. m. erinrade fullmäktige i riksbanken om det av 1924 års bankkommitté berörda spörsmålet rörande inrättandet av ett särskilt kreditgivningsinstitut för näringslivets behov samt anförde, att frågan om ett organ för den långfristiga och den medellånga kreditgivningen — varmed betecknades den kreditgivning, som omfattar längre tid än den för bankerna regelmässigt tillåtna kredittiden av ett år — syntes fullmäktige vara av sådan betydelse, att, även om den för det dåvarande icke kunde finna sin lösning, dess upptagande dock icke borde allt för länge uppskjutas.

Fullmäktige i riksbanken hava nu i skrivelse till chefen för finansdepartementet den 24 november 1933 hemställt om föranstaltande om en utredning av frågan om inrättande av ett institut för viss långfristig och medellång kreditgivning.

Till stöd för framställningen hava fullmäktige anfört i huvudsak följande. Utvecklingen under år 1933 hade enligt fullmäktiges mening ytterligare understrukt önskvärdheten av att ett organ för såväl långfristig som medellång kreditgivning till företag inom näringslivet inrättades. Med 'långfristig kreditgivning' betecknade fullmäktige härvid krediter på längre tid än tio år, under det att 'medellång kreditgivning' avsåge krediter löpande från ett till tio år. En viss återhämtning i den nu rådande depressionen torde kunna påräknas, om framställningen av produktionsmedel kunde underlättas och ökad efterfrågan på desamma åstadkommas. Ett institut med speciell uppgift att sörja för krediter av ifrågavarande slag skulle med all sannolikhet kunna befordra en dylik utveckling. Den viktigaste förutsättningen för ett uppsving inom näringslivet vore givetvis, att förtroendet för framtiden d. v. s. för företagens räntabilitet återställdes. Om möjlighet bereddes företagen att i en snar framtid erhålla krediter på längre tid mot måttlig ränta, vore det sannolikt, att vissa nyanläggningar och andra utvidgningar av verksamheten komme att utföras i syfte att förbättra deras räntabilitet. Bankerna vore icke berättigade att lämna kredit på längre tid än högst ett år. Den mera varaktiga förlagskrediten lämnades av bankerna merendels genom diskontering av förlagsväxlar med en löptid av högst 6 månader, men beträffande vilka rätten till omsättning vore underförstådd. Om exempelvis ett industriföretag planerade inköp av en ny maskin och ansåge sig kunna avbetala densamma under en 10-årsperiod, vore det mera sannolikt, att maskinen bleve anskaffad, om en 10-årig kredit kunde erhållas genom ett för långfristig kreditgivning särskilt inrättat institut, än om företaget, såsom nu vore fallet, vore hänvisat till kredit i en affärsbank, som kunde lämnas endast för högst ett år i sänder. Det vore icke sannolikt, att en affärsbank, särskilt under nuvarande förhållanden, skulle i större utsträckning vara böjd att lämna en kredit, vars återbetalning kunde påräknas först under loppet av en 10-årsperiod. Ett institut, som erhöle sitt rörelsekapital genom långfristig upplåning, torde däremot även under nuvarande förhållanden kunna komma att bevilja krediter på längre tid. Även för andra slag av medellång kreditgivning torde det ifrågasatta institutet vara lämpat. De svenska skeppsvarven vore exempelvis i behov av dylik kredit för att kunna konkurrera med utländska företag. De vore nämligen vid sina leveranser starkt beroende av beställarens kreditbehov, som i denna bransch i regel vore mycket stort och sträckte sig över en ganska lång tidsperiod. Det inträffade icke sällan, särskilt under nuvarande förhållanden, att skeppsvarven måste till en utländsk konkurrent avstå ett nybyggnadsarbete, om de icke kunde erbjuda beställaren en kredit på 5 till 7 år. Medellånga krediter kunde dessutom ifrågakomma för handelsbehov, exempelvis för anskaffande av inredning av lokaler och för viss lagerhållning. Större och väl inarbetade företag kunde skaffa sig långfristig anläggningskredit genom upptagande av obligationslån i marknaden. För mindre och nystartade företag, liksom för de större företag, som redan erhållit obligationslån och icke kunde ställa för ett nytt obligationslån lämpade säkerheter, vore möjligheten att på dylik väg skaffa sig ytterligare förlagskredit utesluten. Då fullmäktige nu ifrågasatte inrättandet av ett institut för dylika krediter, hade fullmäktige i första hand letts av den förhoppningen, att detsamma skulle genom att tillhandahålla krediter för nyanläggningar och utvidgningar bidra till ökad verksamhet inom i främsta rummet industrien. I vissa fall torde även en omläggning av redan bestående bankkrediter kunna ifrågakomma, om än

härvid måste upprätthållas kravet på att dessa krediter ej finge vara av lägre kvalitet än sådana, som skulle av det ifrågasatta institutet kunna beviljas såsom nya krediter. Ett dylikt institut torde med all sannolikhet kunna anskaffa en del av sitt rörelsekapital genom obligationslån. Särskilt under en tid som den nuvarande med dess låga obligationsräntor kunde det därför bli i tillfälle att lämna förlagskrediter till industrien på fördelaktigare villkor än som kunde påräknas från bankerna, och en viss överflyttning av förlagskrediter från bankerna till det nya institutet torde därför under ovan angivna förbehåll möjliggöras. Såväl i Sverige som utomlands hade man sedan lång tid tillbaka strävat att uppnå större likviditet hos affärsbankerna. Ett särskilt institut för krediter på längre tid än ett år, till vilket för affärsbankerna mindre lämpade krediter av denna art skulle kunna överflyttas, torde vara ett viktigt led i dessa strävanden. Flerstädes i utlandet förekomme dylika institut, vilka erhållit ett mer eller mindre vidsträckt verksamhetsområde. Det syntes önskvärt, att det ifrågavarande institutet bildades under samverkan mellan privatbankerna och andra privata företag, närmast industriföretag, vilka kunde hava intresse av dess verksamhet. Det torde icke behöva särskilt uttalas, att fullmäktige på detta stadium icke kunde angiva mera bestämda riktlinjer för den nya organisationens uppbyggande utan måste begränsa sig till att framhålla önskemålet om frågans närmare utredning. Härav följde, att åtskilliga viktiga spörsmål, såsom exempelvis frågan rörande eventuellt erforderlig ny lagstiftning och huruvida staten borde i viss utsträckning lämna sin medverkan vid bildandet av ett dylikt institut, kunde av fullmäktige prövas först på grundvalen av en blivande utredning.

Över fullmäktiges framställning har bank- och fondinspektionen efter remiss den 16 december 1933 avgivit utlåtande samt därvid anför, att inspektionen i likhet med fullmäktige ansåge, att spörsmålet om sättet för tillgodoseende av den svenska industriens långfristiga kreditbehov vore av stor betydelse samt att en utredning av denna fråga borde komma till stånd. En särskild anledning till att en sådan utredning omedelbart igångsattes och även påskyndades vore det nuvarande för upplåning på lång sikt förmånliga ränteläget, varav det tilltänkta kreditorganet, därest det samma komme till stånd i en nära framtid, och indirekt även dess klientel kanske skulle kunna profitera. Inspektionen — som ställde sig mera tveksam till den av fullmäktige uttalade uppfattningen att en för kreditinstitutet lämplig uppgift vore att tillhandahålla medellång kredit åt svenska skeppsvarv för att bereda dem möjlighet att konkurrera med utländska företag — uttalar i detta sammanhang, bland annat, att svårigheter skulle uppstå för institutet vid prövningen av kreditfrågor med utländskt inslag av den omfattning och innebörd som i nu berörda avseende ifrågasatts. Inspektionen ger i det följande uttryck åt den uppfattningen, att betingelserna för kredit borde så uppställas, att icke genom kreditinstitutet befordrades uppkomsten av nya företag, som icke vore motiverade av verkligen förefintligt behov och baserade på vederhäftiga kalkyler rörande ekonomisk bärighet. I motsatt fall skulle skada kunna uppkomma förutom för institutet självt jämväl för redan bestående industriföretag, och detta måhända i en omfattning, som mer än uppvägs den nytta i avseende å beredande av arbetstillfällen, vilken det nystartade företaget skulle, kanske därjämte endast för någon kortare tid, kunde medföra. Vidare upptar inspektionen den av fullmäktige väckta frågan om en överföring till kreditinstitutet av redan bestående bankkrediter. Av ifrå-

gavarande krediter torde enligt inspektionens mening en stor del vara av den beskaffenhet, att en överföring till kreditinstitutet, med den omfattning av dess verksamhet som inspektionen ifrågasatt, lämpligen skulle kunna ske. Emellertid framhåller inspektionen, att åt bankerna icke genom kreditöverflyttning finge beredas minskning av risken för förlust å de av dem beviljade krediterna utan att, därest det vid en eljest önskvärd kreditöverflyttning skulle befinnas, att de för krediten liggande säkerheterna vore riskbetonade, någon form borde finnas för bibehållande av vederbörande banks ansvarighet. Slutligen anser inspektionen, att statens medverkan i en eller annan form vore en förutsättning för att institutet skulle kunna tänkas ur kapitalanskaffningssynpunkt bliva till åsyftat gagn.

Då det gäller att taga standpunkt till den av fullmäktige i riksbanken gjorda framställningen, vill jag till en början framhålla, att varken industrien eller företag på andra näringslivets områden kunna för sin kapitalförsörjning undvara de s. k. medellånga och långfristiga krediterna. Behov av sådana krediter föreligger uppenbarligen bland annat för expansion av företagen och modernisering av den industriella apparaten. Detta kreditbehov har hittills huvudsakligen tillgodosetts genom affärsbankerna. För företag med större kapitaltillgångar och möjlighet att ställa goda säkerheter står därjämte den utvägen öppen att genom upptagande av obligationslån i allmänna marknaden anskaffa erforderlig kredit. De medelstora och mindre företagen befinna sig i detta hänseende i ett mindre gynnsamt läge.

Affärsbankernas möjlighet att meddela kredit på längre tid är väsentligt inskränkt genom lag och av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningar. Därest ett kreditsökande företag icke kan prestera fullgod säkerhet i fast eller lös egendom eller i fordringsrätt mot tredje man, kan enligt de vid sistlidna års riksdag genomförda ändringarna i banklagen endast kortvarig kredit av banken beviljas och även denna blott under förutsättning, att med hänsyn till omständigheterna trygghet för förbindelsens fullgörande kan anses föreligga. Utöver lagens stadganden innehålla bolagsordningarna bestämmelser, som med avseende å tiden ytterligare beskära bankernas kreditgivningsrätt. Även om en till formen kortvarig kredit genom omsättning i verkligheten kan erhålla karaktär av långfristig, ligger det i sakens natur, att den låntagare, som är i behov av en längre kredittid, med hänsyn till den ofta återkommande prövningen av kreditens fortbestånd ej kan i en dylik kredit finna tillräcklig garanti för sådana ekonomiska åtaganden, som kräva att för längre tid bunden kredit med visshet kan påräknas. Därtill kommer, att behovet av längre kredittid regelmässigt motsvaras av bristande utsikt till återbetalning inom kort tid och således, med en strikt tillämpning av gällande bestämmelser, den formella möjligheten för banken att bevilja ens kortvarig kredit i dessa fall sällan är för handen.

Jämsides med lagstiftningen och de av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningarna verkar till inskränkande av den mera långfristiga kreditgivningen det ökade behov av likviditet, som i följd av de senare årens allmänna ekonomiska läge gör sig kännbart för affärsbankerna. Dessa nödgas sålunda tillse, att huvudparten av deras tillgångar icke bindes för längre tid, vilket i sin ordning medför, att bankerna även i fall, då beviljande av längre kredittid författningssenligt icke möter hinder, torde visa allt större obenägenhet att meddela kreditgivning av sådan art.

Om sålunda statsmakterna i det berättigade syftet att åstadkomma en

sanering av bankväsendet vidtagit åtgärder ägnade att försvåra kreditgivning på längre tid, synes det vara en det allmännas uppgift att tillse, att möjlighet beredes näringslivet att vid sidan av affärsbankerna kunna påräkna en kreditgivning av nu nämnt slag, som motsvarar det legitima behovet.

Beträffande formen för anordningen av denna kreditgivning delar jag fullmäktiges i riksbanken uppfattning, att i första hand böra undersökas möjligheten av och förutsättningarna för inrättandet av ett särskilt institut för långfristig och medellång kreditgivning av här ifrågakommande slag.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att genom förut omnämnda ändringar i lag och bankpraxis de skäl, som av 1924 års bankkommitté anförts för kommitténs åsikt att det av densamma ifrågasatta kreditgivningsinstitutet för det dåvarande ej var av nöden, numera icke äga giltighet, och att den av kommittén åsyftade situationen, då enligt kommitténs mening frågan om upprättande av institutet borde upptagas till prövning, numera torde hava inträtt.

Jag förordar alltså, att en utredning i överensstämmelse med vad fullmäktige i riksbanken hemställt omedelbart igångsättes. Det kan här emot ej med skäl invändas, att det ej skulle vara med sund ekonomisk politik förenligt att utrusta ett visst finansinstitut med befogenheter i fråga om kreditgivning, vilka för att ej äventyra affärsbankernas soliditet blivit dessa i lagstiftningsväg undandragna. Bankernas inlåning sker nämligen i form av insättningar med mer eller mindre korta återbetalningsfrister och de äro därför i behov av löpande likviditet, under det att ett finansinstitut av nu ifrågasatt art givetvis måste vara försett med bundna kapitaltillgångar som basis för sin verksamhet.

Den ledande principen för institutets verksamhet synes böra vara att tillhandagå med sådan kreditgivning, som ur såväl allmän som enskild synpunkt är önskvärd men som på grund av banklagens bestämmelser och den nu rådande situationen ej kan komma till stånd genom bankerna. Det ligger, såsom jag förut utvecklat, i sakens natur, att de företag, som sålunda i främsta rummet kunna tänkas ifrågakomma som kredittagare, äro de mindre och medelstora. Flerstädes i utlandet har också just dessa företags kreditintresse gjorts till föremål för särskild omvårdnad. I detta sammanhang kan nämnas, att för Englands vidkommande denna fråga i dagarna fått aktualitet, och man synes, på initiativ av landets centralbank, ha börjat förbereda inrättandet av ett särskilt finansinstitut med uppgift att lämna krediter åt mindre industriföretag i fall då behovet av längre kredittid utgör hinder för anlitan av vanlig bankkredit. Beträffande frågan, huruvida institutet må kunna anlitas för kreditgivning åt exportörer för finansiering av beställningar, för vilka köparen betingat sig längre tids kredit, vill jag, med allt beaktande av de betänkligheter bank- och fondinspektionen anfört mot sådan kreditgivning, likväl framhålla, att det icke synes lämpligt att redan nu avvisa möjligheten till sådant understöd åt exportindustrien utan att det tvärtom väl låter tänka sig att kreditinstitutet just på detta område, direkt eller indirekt, kan ha en viktig uppgift att fylla. Uppenbart är, att under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden upptagandet, genom äldre eller nybildade företag, av nya tillverkningar är värt understöd i form av kredit i den mån tillverkningen motsvarar ett verkligt behov och verksamheten är organiserad efter sunda ekonomiska principer.

Med hänsyn till arten av det kreditbehov varom fråga är, får tydligen

institutets verksamhet ej bindas genom förbud mot all sådan kreditgivning, som kan vara förbunden med någon risk. Denna synpunkt blir av betydelse dels då det gäller att fastställa mot vilka slag av säkerheter kreditgivning må äga rum, dels ock vid organisationen av företagets ekonomiska underlag. I sistnämnda hänseende torde kunna tänkas ett system, som åsyftar riskens fördelning i möjligaste mån mellan olika förlagsgivare. Sannolikt kommer emellertid utredningen att giva vid handen, att en finansiering av kapitalbehovet utan medverkan i betydande omfattning från statens sida icke är möjlig. Huruvida härvid en samverkan mellan staten och enskilda kan ifrågakomma är ett spörsmål, som, där under utredningen så befinnes önskvärt, må upptagas till undersökning.

Bland de spörsmål, som under utredningen böra komma under öfvervägande, är vidare den av fullmäktige i riksbanken och av bank- och fondinspektionen berörda frågan om förhållandet mellan det ifrågasatta kreditinstitutet och affärsbankerna. Alldeles uteslutas måste den möjligheten, att institutet kan komma att gå bankerna tillhanda med att från dem avlyfta krediter, som numera innebära farliga engagemang. Det låter emellertid tänka sig, att fall kunna förekomma, då en ur allmänna synpunkter lämplig ny kreditgivning med hänsyn till en tidigare åt samma företag beviljad kredit icke kan på ett tillfredsställande sätt ordnas utan att jämväl den äldre krediten övertages av kreditinstitutet. Jag syftar härmed särskilt på de svårigheter, som kunna tänkas uppstå i fråga om tillhandahållande av säkerhet för den nya krediten. Ett naturligt arrangemang synes under alla omständigheter vara, att därest institutet övertager en äldre bankkredit, bankens risk för engagemanget, där säkerheten för krediten icke kan anses fullgod, icke avlyftes utan kvarstår i form av ett bankens ansvarsåtagande för kreditaskulden gent emot den nye kreditgivaren. Över huvud är den nu berörda frågan om förhållandet till bankernas kreditgivning av ömtålig art och kräver tvivelsutan en ingående prövning.

Den av mig förordade utredningen bör uppdragas åt särskilda inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga, vilkas antal lämpligen synes kunna bestämmas till högst åtta. Utredningsarbetet bör bedrivas så skyndsamt, att eventuellt förslag i ämnet må kunna föreläggas innevarande års riksdag. Därest de sakkunniga med hänsyn till den begränsade tidsfristen icke kunna taga ställning till alla sig inställande spörsmål bör en uppdelning av dessa äga rum sålunda att de för inrättandet av ett kreditinstitut oundvikliga frågorna upptagas till behandling och de övriga, i den mån de ej medhinnas, tills vidare skjutas åt sidan.

Med avseende på utredningsarbetets bedrivande i öfrigt torde det få ankomma på chefen för finansdepartementet att lämna närmare direktiv. — — —».

Uppfattningarna om arten och omfattningen av de uppgifter, som böra tillkomma bankerna med avseende å kapitalanskaffningen för näringslivet, hava under olika tider och växlande ekonomiska förhållanden väsentligen skiftat. I anslutning härtill hava även statsmakternas åtgärder beträffande bankernas kreditgivning samt näringslivets kapitalförsörjning haft i viss mån varierande inriktning.

I början av innevarande århundrade framträdde ett behov av utökad kapitalanskaffning och kreditgivning åt industrien för främjande av

dennas kraftiga och snabba expansion. Härvid ansågs bankernas roll icke böra inskränkas till kreditgivning genom lån utan jämväl böra taga formen av förvärv av andelar i ekonomiska företag. Detta ledde till förslag om inrättande av särskilda industriförlagsbanker och år 1909 tillkom en lag angående emissionsbanker, vilka skulle hava till ändamål att, jämte drivande av bankrörelse, medverka vid bildande och ombildande av aktiebolag för ekonomisk verksamhet. Sedermera medgavos genom tillkomsten av 1911 års banklag jämväl de vanliga affärsbankerna rätt att med vissa begränsningar förvärva aktier.

Emellertid började betänkligheter yppas mot den nära anknytning, som i många fall kom till stånd mellan bankerna och näringsföretagen. Särskilt under världskriget föranleddes bankerna att utlåna betydande kapitalbelopp mot säkerhet av aktier i industriföretag. I samband med den efter krigets slut inträdande minskningen i avsättningsmöjligheterna för industrien samt den starka stegring i penningvärdet och sänkning av prisnivån, som sedermera ägde rum och som medförde genomgripande omkastningar i näringslivets ekonomiska förhållanden, kommo i synnerhet många av de under de närmast föregående inflationsåren ny- och ombildade företagen på obestånd, med påföljd att bankerna i egenskap av dessas kreditgivare måste övertaga företagarerisken och därmed ansvaret för företagens ledning och skötsel. Men även åtskilliga äldre företag blevo tvingade att anlita kredit hos bankerna och kommo på detta sätt i beroende av dessa.

Den utveckling, som förhållandena sålunda togo, föranledde år 1924 tillsättandet av en kommitté med uppdrag att verkställa utredning rörande vissa med bankväsendet sammanhängande spørsmål. Denna utredning resulterade i ett år 1927 framlagt förslag till vissa ändringar i banklagen. Förslaget avsåg borttagande i huvudsak av bankernas rätt att förvärva aktier ävensom införande av en del begränsningar i bankernas kreditgivning m. m. i syfte att befordra bankväsendets soliditet och likviditet. Bankkommittén ansåg, att ett upplösande av det rådande inbördes beroendet mellan ett flertal industriföretag och bankerna ur olika synpunkter vore önskvärt. Enligt vad kommittén bland annat anförde, sköttes ett företag i regel bäst, om dess ledning vore självständig och oberoende i förhållande till vederbörande bank. Vidare borde icke förbises, att genom den lätthet att erhålla för driften erforderliga medel, som förefunnes för ett av bank ägt industriföretag, ett sådant företag kunde föranledas att uppehålla en ekonomiskt icke bärig drift. För de industriella företagens del vore ett vidsträckt anlåtande av bankkredit olägligt framför allt av den anledningen, att bankkrediten enligt sakens natur borde vara och enligt bankernas bolagsordningar även måste vara kortfristig. Även om en beviljad kredit kunde bliva föremål för omsättning, vore densamma alltid förenad med en viss osäkerhet. Den kunde bliva uppsagd, kanske just i en brydsam situation, och

möjlighet till kreditens omflyttning föreläge måhända då ej. Vidare skulle ihåggkommas, vilken betydelsefull roll räntan kunde spela för företagets ekonomi. Bankräntan kunde växla icke obetydligt. Sistnämnda förhållande kunde, i den mån betydande höjningar inträffade, verka rubbade på gjorda kalkyler och äventyra företagets bärighet. Om man åter betraktade industrikrediterna ur bankernas synpunkt, finnes det, bortsett från direkt förlustbringande krediter, även sådana, som visserligen ej syntes komma att föranleda förlust men som dock genom utvecklingens gång kommit att ändra karaktär och låge bundna hos vederbörande bank. Kommittén åsyftade närmast sådana fall, då en kredit, som från början lämnats såsom driftskredit, kommit att förvandlas till en fast kredit. Att ett lösgörande eller lättande i någon mån av dylika krediter skulle vara ägnat att stärka bankernas soliditet och likviditet samt sätta dem i stånd att bättre fylla sina egentliga uppgifter låge i sakens natur. För ernåendet härav anvisade bankkommittén tvenne utvägar, nämligen dels nyemission av aktier i vederbörande företag och dels förändring av bankskuld till obligationslån, varigenom skulle vinnas trygghet i fråga om krediternas bestånd samt en fast och i allmänhet jämförelsevis låg räntesats. I detta sammanhang antydde bankkommittén, på sätt berörts i det ovan återgivna statsrådsanförandet, möjligheten att inrätta ett särskilt på obligationsemissioner grundat institut för tillgodoseende av industriens kreditbehov.

Det av 1924 års bankkommitté framlagda betänkandet föranledde icke några mera väsentliga ändringar i banklagstiftningen, som kunna vara av intresse i förevarande sammanhang.

Emellertid blottade de under våren 1932 inträffade händelserna på det ekonomiska området avsevärda brister i den dittillsvarande lagstiftningen rörande bankerna. Med anledning härav tillsattes vid nämnda tid särskilda sakkunniga för revision av ifrågavarande lagstiftning. I det betänkande, som de sakkunniga avgåvo under slutet av år 1932, anslöto sig dessa i allt väsentligt till de av 1924 års bankkommitté framlagda förslagen. Banksakkunniga uttalade sig sålunda bland annat för ett borttagande, med vissa undantag, av bankernas rätt till aktieförvärv samt för genomförande av vissa betydelsefulla inskränkningar med avseende å bankernas kreditgivning. De föreslagna ändringarna togo i första hand sikte på ett stärkande av bankernas soliditet, men indirekt även på ett förbättrande av likviditeten. I fråga om begränsningen av bankkrediternas bundenhet med avseende å tiden framlade banksakkunniga, bortsett från viss undantagsbestämmelse, som skall beröras nedan, lika litet som bankkommittén något uttryckligt förslag. Emellertid erinrade banksakkunniga om vad i detta hänseende anförts av bankkommittén samt underströk, att det givetvis ej borde falla inom ramen för affärsbankernas uppgift att tillhandahålla fasta krediter för anläggningsändamål. Dessa sistnämnda borde, i enlighet med de principer,

som bankkommittén utvecklat i sitt betänkande, anskaffas på annat sätt.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad banksakkunniga föreslagit beslötos vid 1933 års riksdag vissa ändringar i banklagstiftningen och utfärdades i anslutning härtill den 2 juni 1933 lag i ämnet. De nya lagbestämmelserna hava trätt i kraft den 1 januari 1934, men gälla dock under de närmaste åren vissa särskilda övergångsstadganden.

Samtidigt härmed upphävdes den år 1909 utfärdade lagen angående emissionsbanker. Någon sådan bank hade aldrig under lagens hela giltighetstid kommit till stånd.

Banklagen har varken i sin gamla eller nya avfattning upptagit någon bestämmelse av mera allmän innebörd i fråga om begränsning av kredittiden för lån. Stadgandena i 46 och 162 §§ av den nya lagen, att »kortvarig» kredit kan utan särskild säkerhet beviljas affärsidkare i och för hans rörelse, därest med hänsyn till omständigheterna trygghet för förbindelsens fullgörande kan anses föreligga, avse endast att medgiva undantag från regeln, att kredit icke må beviljas, utan att säkerhet, som prövas betryggande, ställes antingen i fast eller lös egendom eller ock i fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas.

De för affärsbankerna gällande bestämmelserna om begränsning av kredittiden återfinnas i övrigt i de särskilda av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningarna för bankerna. I dessa föreskrives, att lån må beviljas på högst sex månaders tid eller, om realsäkerhet blivit ställd, på viss tids, högst tre månaders uppsägning. En del bolagsordningar ut säga uttryckligen, att de tidsbestämda lånen skola beviljas utan omsättningsrätt. Även där en sådan uttrycklig föreskrift icke förefinnes, måste det antagas, att omsättningsrätt icke får utfästas. En annan sak är, att även utan att sådan utfästelse skett omsättning i praktiken ansetts kunna medgivas.

I fråga om kreditiv och kredit i räkning plägar i bolagsordningarna bestämmas, att sådan må meddelas på högst ett år. Även här har i praxis omsättning ansetts kunna äga rum.

Vissa banker hava under senare år erhållit rätt att bevilja s. k. avbetalningslån med en löptid av högst tio år. Sådana lån må enligt bolagsordningarna för vederbörande banker beviljas endast intill viss del av reservfonden samt under villkor i övrigt, att beloppet för varje lån icke överstiger viss angiven storlek, 10 000—20 000 kronor, att återbetalningstiden icke utgör mer än tio år, att det årliga avbetalningsbeloppet blivit i skuldebrevet bestämt i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats, samt att banken förbehåller sig rätt att, om den så finner skäligt, uppsäga lånet till återbetalning inom tre månader.

Då sparbankerna i regel torde avhålla sig från att i större utsträckning meddela kredit åt industri-, handels- eller liknande företag, därest icke erbjuden säkerhet i och för sig, bortsett från värdet av rörelsen,

anses betryggande, hava de för sparbankerna gällande bestämmelserna om begränsning av tiden för utlämnade lån uppenbarligen mindre intresse i förevarande sammanhang. Emellertid må för fullständighetens skull nämnas, att icke heller sparbankerna kunna, med vissa undantag, utlämna lån utan att göra förbehåll om rätt till uppsägning.

Vid en översikt av kreditgivningen till näringslivet bör icke förbises, att staten spelar en icke betydelselös roll såsom kreditgivare. Särskilt må erinras om de olika under statskontorets förvaltning stående fonder, från vilka lån utlämnas till skilda grenar av näringslivet. Såsom exempel kunna nämnas industrilånefonden, manufakturförlagslånefonden och rederilånefonden. Då det uppenbarligen icke för staten funnits samma anledningar som för bankerna att ur likviditetssynpunkt begränsa kredittiden för lån, hava de från ifrågavarande fonder meddelade krediterna kunnat bindas på längre tid, varierande för olika fonder.

Beträffande den utlåningsrörelse, vilken bedrives från dessa fonder, hänvisas till vissa uppgifter, som lämnas i en här vidfogad bilaga (Bil. I).

Det torde i detta sammanhang även böra tilläggas, att 1933 års riksdag anvisat tillhoppa 10 miljoner kronor till dels lån för främjande av enskild företagsamhet samt dels subventioner för samma ändamål och för uppmuntran av industriell verksamhet.

Medan utlåningen från lånefonderna i princip grundas på affärsmässiga synpunkter, tages vid fördelningen av lån från sistnämnda särskilda anslag även hänsyn till sociala förhållanden.

Det är emellertid icke endast genom direkt kreditgivning som staten tagit del i kapitalanskaffningen åt näringslivet. Staten har i sådant syfte bland annat även medverkat till bildandet av hypoteks- eller kreditkassor av olika slag. Förutom hypoteksbanks- och jordbrukskassorganisationerna, vilka i egenskap av kreditgivare till jordbruket i förevarande sammanhang torde vara av mindre intresse, må här nämnas Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan med därtill hörande föreningar samt Svenska skeppshypotekskassan.

De till stadshypotekskassan anslutna hypoteksföreningarna hava enligt förordning den 5 juni 1909 till ändamål att tillhandahålla lån mot säkerhet av inteckning i bebyggda fastigheter i städer och därmed jämförliga samhällen. Föreningarnas medlemmar utgöras av de fastighetsägare inom varje förenings verksamhetsområde, vilka erhålla lån från föreningen. Amorteringslån kan i regel meddelas till 50 procent av byggnadsvärdet men i de största städerna till 60 procent. Även stående lån kunna i vissa fall meddelas, varvid emellertid belåningsgränsen sänkes. Föreningarna äro helt och hållet hänvisade till stadshypotekskassan för anskaffande av sitt rörelsekapital. Detta sker genom pantförskrivning av belånade reverser jämte hypotek. Föreningsmedlemmarna

äro solidariskt ansvariga för vederbörande förenings förbindelser i förhållande till oguldna beloppen av sina lån och på motsvarande sätt äro även föreningarna ansvariga för kassans förbindelser. Hypotekskassan auskaffar rörelsekapital genom utgivande av obligationer, för vilka de belånade inteckningarna ligga som säkerhet. Av hypotekskassan upptaget obligationslån skall senast tio år efter dess upptagande kunna av kassan uppsägas till inbetalning. Till säkerställande av obligationsinnehavarna har staten ställt en grundfond till förfogande, bestående av 3 ½ procent statsobligationer till ett belopp, som numera utgör 100 miljoner kronor. Sammanlagda beloppet av kassans utelöpande obligationer må icke uppgå till mera än tio gånger beloppet av kassans grundfond och reservfond. Hypotekskassan förvaltas av en styrelse av fem ledamöter, av vilka fyra utses av Konungen och en av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Medan stadshypotekskassan har till uppgift att tillhandahålla primärkredit i stadsfastigheter, är Svenska bostadskreditkassans ändamål att lämna sekundärkredit i dylika fastigheter ävensom primärkredit i bostadsegnahem. Bostadskreditkassan har enligt förordning den 3 augusti 1929 att lämna lån åt bostadskreditföreningar. Dessa i sin ordning hava att tillhandahålla sina medlemmar lån mot säkerhet av fastighetsinteckning. Medlemmar i förening äro de, som häfta för inteckningslån hos föreningen. Förening må meddela lån allenast mot säkerhet av inteckning i bebyggd, huvudsakligen för bostadsändamål anordnad fastighet. Till minst det belopp, till vilket lån beviljas, skall finnas säkerhet av inteckning eller inteckningar, liggande inom tre fjärdedelar av fastighetens värde. Lån må ej meddelas med mindre lån mot säkerhet av inteckning med bättre förmånsrätt i samma fastighet prövas vara på betryggande sätt ordnat. Såsom bidrag till säkerhetsfond skall envar låntagare erlägga en särskild avgift. Föreningsmedlemmarna äro i förhållande till oguldna beloppen av sina lån solidariskt ansvariga för föreningens förbindelser. Föreningarnas upplåning sker, såsom förut antytts, hos Svenska bostadskreditkassan. Denna utfärdar för sin lånerörelse obligationer, som skola återbetalas genom amortering och som skola kunna senast tio år efter utgivandet av kassan uppsägas till återbetalning. Som säkerhet för de utgivna obligationerna tjäna de förbindelser, som föreningarna för erhållna lån utfärda till kassan, jämte de till föreningarna för erhållna lån lämnade reverser med tillhörande hypotek. För kassans förbindelser svara föreningarna solidariskt i förhållande till oguldna beloppen av sina från kassan erhållna lån. Såsom grundfond för kassan, att ligga såsom säkerhet för kassans obligationer, har staten ställt till disposition 4 ½ procent statsobligationer till ett belopp, som för närvarande utgör 30 miljoner kronor. Sammanlagda beloppet av kassans utelöpande obligationer må icke uppgå till mera än tio gånger beloppet av grundfonden. Bostadskreditkassan förvaltas av en styrelse av minst sju högst nio ledamöter, av vilka två utses av

Konungen, en av fullmäktige i riksgäldskontoret och övriga av ombud för föreningarna.

Svenska skeppshypotekskassan har jämlikt förordning den 6 juni 1929 till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna lån mot in-teckning i svenska fartyg, vilka äro maskindrivna. Lån må beviljas på högst tio års återbetalningstid med skyldighet för låntagaren att under lånetiden gälda lånet enligt fastställd amorteringsplan. Vidare gäller, att lån icke må beviljas till högre belopp än femtio procent av fartygs värde. Till minst det belopp, till vilket lån beviljas, skall finnas säkerhet av in-teckning eller in-teckningar i fartyget, liggande inom femtio procent av värdet. Låntagare må icke utan samtycke av kassans styrelse vidtaga åtgärd, varigenom fartyget upphör att vara svenskt. Skulle förlust åsamkas kassan därigenom att fartyget, utan att samtycke från styrelsen föreligger, upphört att vara svenskt, äro låntagarna hos kassan solidariskt ansvariga för förlustens täckande i förhållande till oguldna beloppen av sina lån. För anskaffande av medel till rörelsens bedrivande äger skeppshypotekskassan upptaga lån mot obligationer. Sådana lån skola återbetalas genom årlig amortering eller efter uppsägning. Varje lån skall kunna senast tio år efter dess upptagande av kassan uppsägas till återbetalning. Såsom säkerhet för de obligationer, som av kassan utgivas, skola pantförskrivas hos kassan belånade reverser med tillhörande hypotek. Vidare har staten som säkerhet för kassans obligationslån ställt en grundfond till förfogande, vilken utgöres av svenska statens 4 ½ procent obligationer till ett belopp av för närvarande tio miljoner kronor. Sammanlagda beloppet av kassans utelöpande obligationer må icke uppgå till mera än tio gånger beloppet av grundfonden. Skeppshypotekskassans styrelse består av fem ledamöter, av vilka fyra utses av Konungen och en av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Då det torde kunna äga visst intresse för den föreliggande frågans utredning att äga kännedom om de möjligheter, som numera enligt beslut vid 1933 års riksdag förefinnas för exportör att erhålla statsgaranti för exportkredit, vidfogas härvid i en särskild bilaga (Bil. II) en sammanfattning av hithörande bestämmelser.

I vissa främmande länder äro särskilda institut inrättade för långfristig och medellång kreditgivning. Sålunda finnas dylika kreditinstitut bland annat i Belgien, Finland, Frankrike, Italien och Nederländerna. Vidare hava i England planer framkommit på inrättande av ett liknande institut. Såsom framgår av de uppgifter, som lämnas i en vid betänkandet fogad bilaga (Bil. III), äro de ifrågavarande utländska kreditinstituten redan så tillvida artskilda sinsemellan, att det statliga in-slaget i desamma är mer eller mindre framträdande. Såväl härutinnan som även i övrigt hava förhållandena i de olika länderna satt sin prägel på anordningen av institutens organisation och verksamhet.

Behovet av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning.

Såsom redan inledningsvis erinrats, innehåller banklagstiftningen i stort sett inga bestämmelser, som uttryckligen begränsa kredittiden för av bankerna utlämnade lån. De genom den förut nämnda lagen den 2 juni 1933 vidtagna modifikationerna i lagstiftningen hava till syfte att säkerställa bankernas soliditet och att förbättra deras likviditet. Med det tidigare berörda undantaget beträffande viss kortvarig kredit utan särskild säkerhet har likväl ej heller genom denna författning några begränsningar genomförts med avseende å kredittiden. Detta förhållande synes även så tillvida förklarligt, som det svårigen låter sig göra att i lag eller författning närmare reglera de ömtåliga och svårbedömliga förhållanden, som här föreligga. Emellertid återfinnas, såsom i inledningen nämnts, föreskrifter med nu berörda syfte i de olika för bankerna av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningarna, där vissa kortare tidsfrister äro bestämda, inom vilka bankerna skola förbehålla sig återbetalning eller vilka skola gälla som uppsägningstider för lån. I bolagsordningarna brukar sålunda, som redan erinrats, i fråga om kreditiv och kredit i räkning bestämmas, att sådana må meddelas på högst ett år, samt med avseende å lån i övrigt föreskrivas, att desamma må medgivas på högst 6 månaders tid, eller, om realsäkerhet blivit ställd, på viss tids, högst 3 månaders uppsägning.

Emellertid kan det sägas vara praxis, att bankerna, när förfallotiden för ett tidsbegränsat lån inträder, medgiva omsättning av lånet med eller utan amortering. I allmänhet läser väl redan vid lånets första tillkomst hava räknats med att omsättning skall få äga rum vid förfallotiden, även om bankerna bland annat med hänsyn till bolagsordningarnas bestämmelser icke kunna giva någon formlig utfästelse härutinnan.

Anordningen med korta kredittider har uppenbarligen för bankerna sina givna fördelar. En bank, vars likviditet är i behov av förbättring, kan sålunda inom en jämförelsevis kort tidrymd ernå en sådan genom att i lämplig omfattning vägra omsättning av korttidslån och i fråga om andra lån eventuellt begagna sin uppsägningsrätt. Banken har vidare tillfälle att vid varje förfallotid pröva utestående lån ur säkerhetssynpunkt och, om så påfordras, vid äventyr att krediten indrages kräva förstärkning av den för lånet ställda säkerheten eller ock avbetalning å lånet.

De formella möjligheter att återfordra lån, som i anslutning till vad nu sagts stå bankerna till buds, kunna likväl icke alltid av dem utnyttjas. Låntagarens ekonomiska ställning omöjliggör mången gång en återbetalning av lånet. Anser banken härvid förutsättningar finnas för att den av låntagaren bedrivna rörelsen, om densamma hålles vid makt, skall kunna i en någorlunda näraliggande framtid giva ett förbättrat resultat, torde banken medgiva omsättning av lånet. Ej sällan torde banken finna nödigt att bevilja ytterligare kredit för att underlätta rörelsens uppehåll-

lande och utveckling. Det är allmänt känt, att sådana nödtvungna omställningar av kortfristiga krediter förekomma i viss utsträckning samt att åtskilliga banker ligga inne med dylika frusna krediter i en omfattning, som växlar allt efter konjunkturerna samt principerna för och naturen av vederbörande banks utlåningsrörelse. Den ifrågavarande utvecklingen står — på sätt framgår av 1924 års bankkommittés och 1932 års banksakkunnigas förut omnämnda betänkanden — icke i god överensstämmelse med bankernas uppgifter med avseende å utlåningsrörelsen, sådana dessa, enligt vad ovan nämnts, regleras i bolagsordningarna. Ej minst bör erinras om att såväl bankkommittén som banksakkunniga framställt betänkligheter mot att bankerna i så betydande omfattning som fallet ofta är tillhandahållit krediter för anläggningsändamål. Krediter av detta sistnämnda slag lära icke — åtminstone ej under annan förutsättning än att lätt realiserbara tillgångar lämnas såsom säkerhet eller sannolika skäl föreligga för att krediten skall kunna fonderas — motsvara andemeningen i den numera gällande banklagstiftningen ävensom det egentliga syftet med bolagsordningarnas bestämmelser.

Givet är, att bankerna, oavsett de principer efter vilka deras utlåningsrörelse tidigare ägt rum, numera skola låta sig alltmera angeläget vara att undvika en kreditgivning, som icke står i överensstämmelse med lagstiftningens intentioner. Framför allt torde detta komma att gälla sådana fasta krediter, som påtalats av såväl bankkommittén som banksakkunniga. Det torde i detta sammanhang jämväl böra uppmärksammas, att 1933 års ändringar i banklagen även avsett en utvidgning av de i lagen bestämda uppgifterna för bankinspektionen. Inspektionen har nämligen enligt den nya lagstiftningen att öva tillsyn icke blott över efterlevnaden av banklagen och bolagsordningarna m. fl. föreskrifter utan även över bankernas verksamhet i övrigt, så vitt angår förhållanden, som kunna inverka på bankernas säkerhet. Det torde kunna förutsättas, att bankinspektionen, jämsides med kontrollen över att de i den senaste lagstiftningen uttryckligen meddelade bestämmelserna i fråga om bankernas kreditgivning bliva behörigen iakttaga, även kommer att i övrigt ägna uppmärksamhet åt att de till grund för den nya lagstiftningen liggande synpunkterna bliva av bankerna beaktade. Härvid synes det ligga i sakens natur, att bankinspektionen jämväl tillser, att en banks krediter icke bindas för längre tid på ett för bankens ställning äventyrligt sätt. Man torde alltså hava anledning förutse en tendens till ökad obenägenhet hos bankerna att lämna krediter, som ej kunna tänkas bliva återbetalda på jämförelsevis kort tid. Denna tendens torde åtminstone under normala förhållanden kunna förväntas komma att ytterligare framträda, därest riksbanken — i viss anslutning till de för den nya lagstiftningen vägledande synpunkterna — skulle komma att genomföra restriktioner i fråga om rediskontering av andra växlar än rena handelsväxlar.

Man synes på grund av vad nu anförts kunna utgå från att företagare

inom näringslivet skola se möjligheterna till erhållande av krediter, vilka kunna beräknas bli utestående under en längre tidrymd, alltmåra minskas. En viss lucka i näringslivets kreditmöjligheter — och de sakkunniga avse här liksom i fortsättningen i första rummet industrien och handeln samt närstående näringsgrenar — torde härmed kunna konstateras.

De betänkligheter, som riktats mot att bankerna meddela kredit på längre tid, hava, som av det sagda framgår, grundats på såväl likviditets- som soliditetssynpunkter.

Den omständigheten, att bankernas medelsanskaffning till väsentlig del äger rum genom inlåning med mer eller mindre kort uppsägningstid, har av naturliga skäl ansetts böra leda till att bankerna icke heller binda utlåningen på längre tid, för så vitt icke fullt likvida tillgångar i tillräcklig omfattning förefinnas. Med tanke härpå har under de sakkunnigas överläggningar som en lösning av det nu behandlade spörsmålet framkastats, att bankerna skulle medgivas rätt att utlämna lån för längre tid, i den mån de till minst samma belopp även verkställde inlåning på motsvarande tid, exempelvis genom utgivande av något slag av fordringsbevis (förlagsbevis, bons). Med hänsyn emellertid till de nyligen vidtagna ändringarna i banklagstiftningen och särskilt med avseende fäst at å att en dylik utvecklingslinje uppenbarligen skulle strida mot de till grund för samma lagstiftning liggande intentionerna hava de sakkunniga icke funnit anledning att uppehålla sig vid detta uppslag.

Vid sådant förhållande återstår att utfinna en ny anordning för tillgodoseende av det föreliggande behovet. De sakkunniga hava härvid öfvervägt möjligheten att i lagstiftningsväg skapa förutsättningar för tillkomsten av kreditgivning av ifrågavarande art, grundad allenast på enskild företagsamhet. Emellertid hava de sakkunniga ansett sig kunna konstatera, att tillräckligt intresse härför från enskilt håll ej är för handen. Såsom även chefen för finansdepartementet ifrågasatt, synes då utvägen att med statens medverkan inrätta ett särskilt institut för medellång och långfristig kreditgivning till företag inom näringslivet erbjuda sig såsom den lämpliga lösningen.

Ett sådant särskilt institut skulle uppenbarligen i huvudsak bygga sin kapitalanskaffning på utgivning av skuldförbindelser med lång återbetalningstid men däremot icke bli beroende av inlåning på kort tid från allmänheten. Härav följer naturligen, att de krav på likviditet, som göra sig gällande för bankerna, icke i tillnärmelsevis samma grad behöva uppställas för det ifrågavarande institutet.

Vad angår soliditetssynpunkten må framhållas, att denna synpunkt uppenbarligen jämväl med avseende å ett nytt kreditinstitut som det nu ifrågasatta kräver den största uppmärksamhet.

Departementschefen har funnit uppenbart, att under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden upptagandet, genom äldre eller nybildade

företag, av nya tillverkningar vore värt understöd i form av kredit, i den mån tillverkningen motsvarade ett verkligt behov och verksamheten vore organiserad efter sunda ekonomiska principer. Departementschefen har vidare framhållit, att med hänsyn till arten av det kreditbehov, varom fråga vore, institutets verksamhet naturligen icke finge bindas genom förbud mot all sådan kreditgivning, som kunde vara förbunden med någon risk. Denna synpunkt bleve av betydelse bland annat då det gällde att fastställa, mot vilka slag av säkerheter kreditgivning skulle få äga rum.

De sakkunniga anse för sin del det ligga i sakens natur, att en utlåningsverksamhet av det slag, som skulle ankomma på det nya kreditinstitutet, måste vara förenad med vissa risker. Det torde icke behöva närmare utvecklas, att en kreditgivning på lång tid kan erbjuda större risker än en mera kortfristig. Under en mera utsträckt kredittid kan icke blott värdet av ställda säkerheter väsentligt försämrast, utan även de ekonomiska förhållandena i allmänhet och därmed förutsättningarna för ett industri- eller handelsföretags verksamhet avsevärt förändras. Även om institutet bedriver sin utlåningsrörelse efter strängt affärsmässiga principer äro, liksom i all bankverksamhet, riskmoment alltså icke uteslutna. Departementschefen har, som nyss nämnts, erinrat om det nya kreditinstitutets betydelse för skapande av arbetstillfällen och även enligt de sakkunnigas mening är det uppenbart, att vid ett eventuellt val mellan ur säkerhetssynpunkt likvärdiga krediter avseende bör fästas vid frågan, vilken kredit som skulle mest öka sysselsättningsgraden inom näringslivet. Emellertid hava de sakkunniga vid frågans överbäggande kommit till den bestämda uppfattningen, att det nya kreditinstitutet vid sin kreditgivning icke bör taga annan hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden än som är förenlig med en ur risksynpunkt betryggande prövning av de ställda säkerheterna och att institutet icke bör ikläda sig några företagarrisker. En kreditgivning mot annat än fullgoda säkerheter skulle kunna befaras kasta institutet ut i äventyrligheter, vilkas konsekvenser knappast kunna överblickas. Med avseende å kreditgivningen till nya företag må framhållas faran av att grunda kreditprövningen på kalkyler, vilka på papperet kunna te sig tilltalande, men vilka i verkligheten kunna komma att visa sig icke hålla streck. Det är en allmän erfarenhet, att alltför stort värde icke må tillmätas än så förtroendegivande kalkyler och att man oberoende av dessa alltid måste fästa den största vikten vid säkerheterna. De sakkunniga hava under sina överläggningar kommit till slutsatsen, att de privata bankerna — vilkas medverkan i det nya institutet de sakkunniga, på sätt i det följande skall närmare utvecklas, finna synnerligen önskvärd — icke skola vara benägna till en sådan samverkan under annan förutsättning än att institutet komme att ledas efter ekonomiskt sunda principer. De sakkunniga få vidare fästa uppmärksamheten å det synnerligen viktiga förhållandet, att därest icke staten ikläder sig garanti för hela beloppet av institutets upplåning

— en anordning, som icke kan av de sakkunniga tillstyrkas — upplåningen ovillkorligen måste bygga på förtroende för institutet från långivarnas d. v. s. obligationsköparnas sida. Upplåningen kan förutses komma att i hög grad försvåras och villkoren beträffande räntesatser och emissionskurser att försämrast, för såvitt icke långivarna hava anledning förutsätta, att institutets kreditbedömning kommer att ske på fullt betryggande grunder. De sakkunniga taga alltså avstånd från tanken, att det ifrågavarande institutet i sin reguljära kreditgivning skall taga andra risker än sådana, som vid en utlåningsrörelse på längre tid som den här ifrågasatta äro att anse såsom normala. Likväl vilja de sakkunniga — med avseende fäst på mera riskbetonade krediter, som skulle kunna åstadkomma ett vidmakthållande eller en utökning av arbetstillfällena i landet — i det följande angiva en möjlig utväg att i särskild ordning sörja för viss kreditgivning till företag, vilka visserligen icke kunna lämna erforderliga säkerheter men vilka dock av sociala eller andra hänsyn böra komma i åtnjutande av kredit.

Med avseende å fördelarna ur näringslivets synpunkt av det nya kreditinstitutet vilja de sakkunniga anföra följande.

Fullmäktige i riksbanken hava i sin inledningsvis omförmälda skrivelse den 24 november 1933 bland annat hänvisat till att en viss återhämtning i den nu rådande depressionen syntes kunna påräknas, om framställningen av produktionsmedel kunde underlättas och ökad efterfrågan på desamma åstadkommas. Ett institut med speciell uppgift att sörja för långfristiga och medellånga krediter skulle med all sannolikhet kunna befordra en dylik utveckling. Den viktigaste förutsättningen för ett uppsving inom näringslivet vore givetvis att förtroendet för framtiden, d. v. s. för företagens räntabilitet, återställdes. Om möjlighet bereddes företag att i en snar framtid erhålla krediter på längre tid mot måttlig ränta vore det sannolikt, att vissa nyanläggningar och andra utvidgningar av verksamheten komme att utföras i syfte att förbättra deras räntabilitet.

De sakkunniga hysa den uppfattningen, att det i många fall måste kännas som en olägenhet för ett företag att icke kunna erhålla en dylik bunden kredit. Även om lånesökanden underhand erhåller en utfästelse, att hinder icke kommer att möta mot att lånet i sinom tid omsättes, har ett sålunda beviljat lån likväl icke ur trygghetssynpunkt samma värde som en kontraktusenligt på längre tid meddelad kredit. Härtill får läggas risken för att räntan vid en blivande omsättning eller som följd av en åtstramning på penningmarknaden kan komma att höjas. Såväl osäkerheten, huruvida lånet överhuvud taget får bliva bestående, som omöjligheten att vid en kalkyl räkna med en fast räntesats äro naturligen ägnade att i många fall avhålla från företagsverksamhet, för vilken en kapitalanskaffning för längre tid är ett oundgängligt villkor.

En viktig synpunkt i förevarande sammanhang är den jämväl av departementschefen berörda svårigheten för särskilt medelstora och mindre företag att skaffa sig erforderliga rörelsemedel genom emitterande av obligationslån med därav följande fördelar av långfristig kredit mot fast ränta. Denna utväg står icke alltid till förfogande ens för större företag, såsom t. ex. när företaget icke kan ställa för obligationslån lämpliga säkerheter eller säkerheter i för obligationslån lämplig omfattning eller den önskade lånetiden är kortare än som vid obligationslån vanligen förekommer. Så mycket mindre framkomlig är denna väg, ej minst ur sist anförda synpunkter, för de medelstora och mindre företagen, vilka följaktligen — fränsett undantagsfall — äro hänvisade till bankernas kortfristiga kreditgivning. Ett särskilt institut för medellång och långfristig kreditgivning som det här berörda skulle utan tvivel för låntagarna kunna erbjuda de fördelar, som obligationslån representera. I realiteten skulle institutet kunna sägas få till uppgift att förmedla obligationslån till sådana kreditsökande, vilka av olika anledningar icke själva kunna upplägga dylika lån.

Därest möjlighet bereddes näringslivet att erhålla bundna lån på längre tid mot fast ränta, synes icke osannolikt, att utvecklingen inom produktionen skulle kunna såväl direkt som indirekt befrämjas. Många, som med hänsyn till risken att erforderlig kredit kan komma att indrivas eller fördyras icke våga igångsätta eller utvidga ett företag, skulle i händelse fast kredit ställdes till förfogande sannolikt övervinna sina betänkligheter. De sakkunniga hava även under konferenserna med en del representanter för särskilt den medelstora och mindre industrien erhållit åtskilliga upplysningar, som bestyrka denna uppfattning. Konkreta exempel hava angivits på fall, då företag, som på grund av bristerna i hittillsvarande kreditmöjligheter icke kommit till stånd eller måst uppskjutas, enligt uppgiftlämnarnas utsago kunde hava igångsatts, om mera långfristiga krediter till fast ränta stått till förfogande. Även mera indirekt skulle institutet kunna främja företagsamheten inom näringslivet, nämligen i den mån institutet — på sätt i det följande skall närmare beröras — övertager kreditgivningen mot säkerhet av fasta anläggningar eller därmed jämförliga låneobjekt och därigenom underlättar bankernas möjligheter att inrikta sin utlåning på den mera rörliga krediten.

Vad räntefrågan angår, hava flera av de hörda industrirepresentanterna uttalat uppfattningen, att ett fast lån i många fall skulle erbjuda sådana fördelar, att kreditsökandena skulle vara villiga att för ett sådant lån betala högre ränta än för vanliga banklån. Utan att nu ingå på frågan om den ränta, som det nya institutet skulle kunna tänkas erbjuda sina lånesökande kunder, vilja de sakkunniga uttala som sannolikt, att det ifrågasatta institutet, med utnyttjande av ett lågt ränteläge, särskilt under tider med stigande räntor skulle kunna i sin utlåningsrörelse tillämpa jämförelsevis låga räntesatser. För närvarande skulle institutet

säkerligen kunna emittera obligationslån till fördelaktiga villkor och förmånen härav skulle komma låntagarna till godo. Ett lågt ränteläge i förening med antagandet av en efterföljande åtstramning skulle efter allt att döma kunna stimulera efterfrågan på lån från institutet.

De sakkunniga vilja härefter något närmare behandla de olika kreditändamål, som det nya institutet lämpligen borde tillgodose.

Härvid torde till en början ånyo böra erinras om att bankkommittén och banksakkunniga framställt betänkligheter mot att bankerna i större omfattning än som bort ske beviljat kredit till fasta anläggningar. En sådan utlåningsrörelse torde stundom hava ägt rum på ett sätt, som icke varit förenligt med vederbörlig hänsyn till inlåningens omfattning och natur samt med den nödiga omsorgen om vederbörande banks likviditet. Det synes, som redan i det föregående antytts, de sakkunniga uppenbart, att krediter av nu ifrågavarande slag skulle höra hemma i det här ifrågasatta nya kreditinstitutet. En del av denna kreditgivning kommer att avse anläggningar för utvidgning av olika grenar av det svenska näringslivet. Å ena sidan bör härvid uppmärksammas, att startandet av ett nytt företag understundom sker på äldre välskötta företags bekostnad samt att det nya företags möjligheter att bestå i konkurrensen med de äldre inom samma produktionsgren ej sällan äro små. Å andra sidan finnas säkerligen många varor och artiklar, vilka av olika anledningar hittills icke tillverkats inom landet, men för vilkas framställning naturliga förutsättningar föreligga och vilka på grund av sin natur kunna beräknas erhålla en stadig och växande efterfrågan. Det gäller alltså för det nya kreditinstitutets ledning att vid prövning av frågor om kredit åt sådana företag förfara med erforderlig försiktighet. Det nu sagda är i huvudsak tillämpligt även på krediter till äldre företag för utvidgning av deras produktionskapacitet. Ett viktigt föremål för institutets verksamhet borde vidare bliva att lämna kredit för möjliggörande av rationalisering av driften inom företag på skilda områden. Ej minst för sådana ändamål erfordras ofta en långfristig anläggningskredit, och man torde böra räkna med att behov av dylika krediter för rationaliseringsändamål alltjämt under den kommande tiden kommer att göra sig starkt gällande. De sakkunniga kunna visserligen icke närmare angiva den betydelse, som institutets nu berörda kreditgivning kan tänkas erhålla för ökning av sysselsättningsgraden inom landets näringsliv, men föreställa sig, att denna kreditgivning, om man bedömer frågan på längre sikt, skall kunna medföra vissa gynnsamma verkningar i detta avseende.

I det föregående har talats om kredit till fasta anläggningar och har därvid förutsatts, att den till sin natur mera rörliga krediten — exempelvis för driftsändamål i inskränkt mening samt för lager av råvaror, under arbete befintliga produkter, lager av färdiga varor samt utestående fordringar — i regel på ett naturligt sätt bör tillgodoses av bankerna.

Det kan emellertid antagas, att fall kunna uppstå, då det befinnes önskvärt att även för något av sist berörda ändamål erhålla bunden kredit mot fast ränta under längre tid än som vid vanlig bankkredit medgives samt att det nya institutet även här kan få en viss uppgift. Någon anledning att vid bestämmandet av det nya institutets verksamhet draga en alltför skarp gräns mellan anläggningskredit och rörelsekredit synes följaktligen icke föreligga, varvid de sakkunniga emellertid själfvallet förutsätta, att jämväl hos institutet begärda rörelsekrediter skola prövas med samma noggrannhet som anläggningskrediter och meddelas endast, när tillfredsställande säkerheter föreligga.

Med hänsyn till den redan anförda omständigheten, att bankerna i sina portföljer i betydande omfattning äga krediter, vilka i verkligheten om än ej till formen äro att betrakta som bundna, får frågan om överflyttning av lån från bankerna till institutet en icke ringa betydelse. Fullmäktige i riksbanken hava också antytt möjligheten av en omläggning av redan bestående bankkrediter, varvid enligt fullmäktiges uttalande krav borde upprätthållas på att dessa krediter ej finge vara av lägre kvalitet än sådana, som skulle av det ifrågasatta institutet kunna beviljas som nya krediter. Härutinnan har bank- och fondinspektionen framhållit, att en stor del redan bestående bankkrediter vore av den beskaffenhet, att en överföring till institutet lämpligen skulle kunna ske. Emellertid borde enligt bankinspektionens mening bankerna icke genom kreditöverflyttning få beredas minskning av risk för förlust å de av dem beviljade krediterna utan borde, därest det vid en eljest önskvärd kreditöverflyttning skulle befinnas, att de för krediten liggande säkerheterna vore riskbetonade, någon form finnas för bibehållande av vederbörande banks ansvarighet. Slutligen har departementschefen gjort vissa uttalanden jämväl på denna punkt. Enligt departementschefens mening måste den möjligheten alldeles uteslutas, att institutet kunde komma att gå bankerna tillhanda med att från dem avlyfta krediter, som numera innebure farliga engagemang. Det låte emellertid tänka sig att fall kunde förekomma, då en ur allmänna synpunkter lämplig ny kreditgivning med hänsyn till en tidigare åt samma företag beviljad kredit icke kunde på ett tillfredsställande sätt ordnas utan att jämväl den äldre krediten övertoges av kreditinstitutet. Härvid syftades särskilt på de svårigheter, som kunde tänkas uppstå i fråga om tillhandahållande av säkerhet för den nya krediten. Ett naturligt arrangemang syntes under alla omständigheter vara, att, därest institutet övertog en äldre bankkredit, bankens risk för engagemanget, där säkerheten för krediten icke kunde anses fullgod, icke avlyftes utan kvarstode i form av ett bankens ansvarsåtagande för kreditkulden gentemot den nya kreditgivaren.

Med hänsyn till bankernas många gånger omfattande krediter för anläggningsändamål och då sådana krediter, enligt vad de sakkunniga ovan framhållit, skulle utgöra en av uppgifterna för det ifrågasatta institutet

finna de sakkunniga ingenting vara att i och för sig invända mot att krediter av förevarande slag överflyttas till det nya institutet. Härvid måste emellertid tillses, att säkerheterna bliva av den beskaffenhet, att institutet på grundval av dem skulle kunna hava utlämnat helt ny kredit. En överflyttning av krediter, som den nu berörda, måste bliva till fördel såväl för låntagaren, vilken får sin kredit ordnad på längre sikt, som jämväl för den långivande banken, vilken blir befriad från ett måhända ur likviditetssynpunkt tyngande engagemang. Fördelen för bankerna av att kapital sålunda lösgöres för andra ändamål må visserligen vid nuvarande penningöverskott framträda mindre starkt, men under mera normala förhållanden på penningmarknaden kan densamma bliva betydande. Även i nu rådande läge kunna fall tänkas, då en långivande bank för att förbättra sin likviditet skulle vara villig att avstå t. o. m. från bottenhypotek till institutet såsom säkerhet för överflyttad bunden kredit. Genom en dylik överflyttning skulle banken för övrigt kunna sättas i tillfälle att lämna vederbörande företag den rörliga kredit, varav detta är i behov, mot högre liggande säkerhet än tidigare, vilket kan vara av betydelse för företagets fortsatta drift. Härvid skulle alltså tillgå på ungefär samma sätt som då en bank, vilken till säkerhet för en kredit innehar bottenhypotek, avstår från detta för att för företaget möjliggöra uppläggande av ett obligationslån. Det kan jämväl tänkas inträffa, att ny kreditgivning till ett företag, med hänsyn till en tidigare åt samma företag beviljad kredit, icke kan ordnas på ett tillfredsställande sätt, utan att jämväl den äldre krediten övertages av institutet. I sådant fall finna de sakkunniga uppenbart, att den nya kreditgivningen icke bör komma till stånd under annan förutsättning än att säkerheterna även för den äldre krediten äro betryggande eller ock att den förut engagerade banken ikläder sig ansvar för denna kredit gentemot institutet. Understundom torde en överflyttning under sådana förutsättningar kunna vara till fördel för banken. Banken torde exempelvis vara benägen att lämna en dylik garanti, om det för företaget är av särskilt värde att komma i åtnjutande av en fast kredit på lång tid eller om banken är intresserad av att genom en sådan kreditoperation lösgöra medel för nya ändamål. Med avseende slutligen å initialkrediter — varmed de sakkunniga förstå krediter, som avse att möjliggöra igångsättande av en rörelse — bör det nya kreditinstitutet, i enlighet med de förut utvecklade principerna för dess verksamhet, för det fall att betryggande säkerheter icke förefinnas ej ikläda sig den med sådan kredits beviljande förenade risken. Emellertid kan institutet, därest det hyser förtroende för företaget, på förhand ställa i utsikt att på vissa villkor övertaga anläggningskredit i detsamma, sedan detta genom mera tillfällig bankkredit väl kommit till stånd och kan erbjuda erforderliga säkerheter. Jämväl detta är exempel på att det nya kreditinstitutet kan bliva till nytta såväl för den först kreditgivande banken som framför allt för näringsföretaget.

Såväl fullmäktige i riksbanken och bankinspektionen som även departementschefen hava uppehållit sig vid spörsmålet om det ifrågasatta institutets betydelse för kreditgivning åt exportörer till finansiering av beställningar, där köparen betingat sig en längre tids kredit.

Fullmäktige i riksbanken hava hänvisat till att exempelvis de svenska skeppsvarven vore i behov av dylik kredit för att kunna konkurrera med utländska företag. De vore vid sina leveranser nämligen starkt beroende av beställarens kreditbehov, som i denna bransch i regel vore mycket stort och sträckte sig över en ganska lång tidsperiod. Det inträffade icke sällan, särskilt under nuvarande förhållanden, att skeppsvarven måste till en utländsk konkurrent avstå ett nybyggnadsarbete, om de icke kunde erbjuda beställaren en kredit på 5—7 år. Bank- och fondinspektionen har för sin del ställt sig mera tveksam i förevarande fråga och bland annat uttalat, att svårigheter skulle uppstå för institutet vid prövningen av kreditfrågor med utländskt inslag av den omfattning och innebörd, som i nu berörda avseende ifrågasatts. Departementschefen har, med allt beaktande av de betänkligheter bank- och fondinspektionen anfört mot sådan kreditgivning, likväl framhållit, att det icke syntes lämpligt att redan på förhand avvisa möjligheten till här avsett understöd åt exportindustrien. Det låte tvärtom väl tänka sig, att kreditinstitutet just på detta område, direkt eller indirekt, kunde hava en viktig uppgift att fylla.

De sakkunniga hava för sin del icke något att erinra mot att såväl skeppsvarven som andra exportindustrier skulle kunna erhålla lån från det ifrågavarande kreditinstitutet. Det vore även enligt de sakkunnigas mening önskvärt, att institutet i sin mån kunde medverka till stärkande av våra exportindustriers konkurrenskraft på världsmarknaden. Emellertid få de sakkunniga hänvisa till sina i det föregående utvecklade principer för institutets utlåningsrörelse, enligt vilka krediter icke böra beviljas utan att erbjuden säkerhet i och för sig prövas vara betryggande. Det synes icke finnas tillräcklig anledning att frångå detta allmänna krav, då fråga är om kredit till exportföretag, vilket sannolikt i många fall kommer att innebära ett hinder för kreditgivning till dessa. Tillfredsställande säkerhet torde nämligen ofta icke kunna anses ligga i själva det exporterade godset, särskilt om de rättsliga och ekonomiska förhållandena i vederbörande främmande land äro ovissa eller otrygga. De sakkunniga anse det vidare uteslutet, att institutet skulle kunna åtaga sig några valutarisker genom att såsom grund för kredit godtaga säkerhet i utländsk valuta eller genom att utlämna lån i sådan främmande valuta. Härtill kommer vidare, att de sakkunniga, på sätt av det följande skall framgå, tänkt sig institutets rörelse åtminstone till en början relativt begränsad. Vad nu anförts utesluter uppenbarligen icke en kreditgivning till exportindustrierna under förutsättning av betryggande säkerheter. I detta sammanhang vilja de sakkunniga jämväl erinra om den s. k. statliga exportkreditgarantien, som numera enligt härför bestämda

regler kan erhållas och som, därest giltighetstiden för den statliga garantien skulle kunna utsträckas längre än vid hittills tillämpad praxis, åtminstone i viss grad skulle kunna tillgodose bland annat varvsindustriens intressen. Exportkreditgaranti å ena sidan samt kredit från det nu ifrågasatta institutet å den andra äro visserligen fristående anordningar, men tänkbart är, att den av staten ställda garantien kan tjäna som komplettering av annan till institutet lämnad säkerhet. Slutligen få de sakkunniga, liksom redan tidigare skett, hänvisa till vad i det följande kommer att föreslås med avseende å kreditgivning av mera riskbetonad karaktär.

Som sammanfattning av det ovan anförda vilja de sakkunniga på tal om behovet av det ifrågasatta nya kreditinstitutet anföra följande.

Utan att ingå på frågan, huruvida bankerna hittills kunnat tillgodose alla kreditbehov, där betryggande säkerheter förelegat — ett spörsmål som av åtskilliga bankchefer besvarats jakande — vilja de sakkunniga framhålla, att under de hållna konferenserna ingen vare sig å bankhåll eller å industriellt håll bestritt den i det föregående nämnda lucka i näringslivets kreditmöjligheter, som ligger i bankernas av lagstiftning och praxis föranledda oförmåga att tillmötesgå anspråk på bunden kredit till fast ränta. Den ovan gjorda översikten av det ifrågasatta kreditinstitutets verksamhet giver dessutom vid handen, att institutet otvivelaktigt skulle hava vissa icke oviktiga uppgifter att fylla inom det svenska kreditväsendet samt att dessa uppgifter ligga inom ramen för ett fullt affärs-mässigt skött kreditinstituts verksamhetsområde. Det ifrågavarande kreditinstitutet, som enligt de sakkunnigas ovan understrukna uppfattning vid handhavandet av sin reguljära rörelse icke bör få ikläda sig egentliga företagarerisker och som följaktligen icke i den omfattning, som under ärendets förberedande behandling möjligen ifrågasatts, skulle kunna tillgodose vare sig behovet av tillfällig kredit för nygrundande av företag inom landet eller kravet på mera riskbetonad exportkredit, finge likväl genom sin kreditgivning för anläggningsändamål m. m. samt genom avlyftande från bankerna i viss utsträckning av engagemang ett ingalunda obetydligt fält för sin verksamhet. Att närmare angiva omfattningen av det nya kreditinstitutets utlåningsrörelse låter sig av naturliga skäl icke göra. Huvudsaken är, att behov av krediter av ovan berörd natur föreligger, att detta behov för närvarande bäst kan tillgodoses genom inrättande av ett institut som det här ifrågasatta samt att arbetsfältet för institutet får antagas vara tillräckligt stort för att motivera dess inrättande.

De sakkunniga skola i efterföljande avdelning, på tal om institutets organisation och arbetssätt, upptaga frågan om den storlek hos institutet och den omfattning av dess lånerörelse, som institutet med de sakkunnigas nu angivna allmänna utgångspunkter lämpligen bör åtminstone till en början erhålla.

Grunderna för institutets organisation och verksamhet.

Då det gäller att taga ställning till frågan om den lämpligaste organisationen av ett kreditinstitut med i det föregående berörda arbetsuppgifter, uppställer sig först spørgsmålet, huruvida institutet bör organiseras som ett rent statligt företag eller huruvida icke medverkan jämväl från enskild sida och närmast från bankerna vid institutets bildande och skötsel skulle vara ägnad att medföra vissa fördelar. Härmed sammanhänger frågan, huru det kapital, som skall ligga till grund för institutets rörelse, bör anskaffas.

Chefen för finansdepartementet har funnit sannolikt, att utredningen skulle giva vid handen, att en finansiering av kapitalbehovet utan medverkan i betydande omfattning från statens sida icke vore möjlig. Huruvida härvid en samverkan mellan staten och enskilda kunde ifrågakomma vore ett spørgsmål, som, där under utredningen så befunnes önskvärt, finge upptagas till undersökning.

Även om det, på sätt redan tidigare antytts, måste anses nödvändigt, att staten tager initiativet till institutets bildande och i första rummet bidrager till finansieringen av dess kapitalbehov, är det enligt de sakkunnigas efter frågans allsidiga omprövning vunna uppfattning synnerligen önskvärt, att bankerna härvid lämna sin medverkan. De sakkunniga äro nämligen övertygade om att den sakkunskap och erfarenhet, som bankerna representera, när det gäller ett institut som det nu ifrågasatta med en mångsidig verksamhet såsom långivare åt företag inom skilda grenar av industrien och handeln, i olika avseenden skulle komma institutet till godo på ett för dess sunda utveckling förmånligt sätt. Härtill kommer vidare att — även om anledning saknas antaga att ett rent statligt kreditinstitut vid handhavandet av sin rörelse skulle komma i intressemot-sättningar till bankerna med därav följande olägenheter — bankernas ställning som delägare i institutet skulle utgöra en stark garanti för ett för institutet gagneligt samarbete. Det är enligt de sakkunnigas uppfattning av betydande värde och måste främja institutets verksamhet och utveckling, att ett sådant gott samarbete kommer till stånd. Med hänsyn härtill hava de sakkunniga vid sin planläggning av institutets organisation utgått från att bankerna böra taga del i detsamma och de sakkunniga övergå med denna utgångspunkt till frågan om det nya kreditinstitutets mest ändamålsenliga konstruktion.

På sätt de sakkunniga redan antytt och i det följande ytterligare skola beröra, bör anskaffandet av medel för institutets rörelse, utöver institutets eget kapital, ske genom upplåning och företrädesvis genom emitterande av obligationer. Inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänneligen begagnas, skall däremot icke förekomma. På grund

härav kommer institutet icke att bli underkastat de i banklagen meddelade bestämmelserna för bankaktiebolag och solidariska bankbolag.

Man kan vid sådant förhållande tänka sig två olika former för institutet, den ena en kassa i likhet med exempelvis Svenska bostadskreditkassan och Svenska skeppshypotekskassan och den andra ett aktiebolag. Då enskilda, enligt vad nyss sagts, förutsättas skola bli delägare i institutet, anse de sakkunniga i valet mellan dessa båda vägar aktiebolagsformen ställa sig som den mest naturliga. Ett annat vägande skäl för att välja en sådan lösning ligger enligt de sakkunnigas mening däri, att institutet härigenom automatiskt kommer att falla under aktiebolagslagens bestämmelser bland annat i fråga om ansvarigheten för styrelse och revisorer. Ur praktisk synpunkt torde det ytterligare vara en fördel, att särskild lagstiftning för institutets inrättande icke blir behöfvig. Slutligen vilja de sakkunniga framhålla, att det föreligger en påtaglig skillnad i fråga om kreditändamålet mellan å ena sidan bostadskreditkassan och skeppshypotekskassan och å den andra det kreditinstitut, varom här är fråga. Nämda kassor hava var för sig att tillgodose avgränsade kreditändamål och säkerheterna för de från kassorna utlämnade lånen äro i anslutning härtill av så ensartad natur, att de kunnat fixeras i de för kassorna gällande bestämmelserna. Det här diskuterade kreditinstitutet åter skulle vara inrättat för vitt skiftande kreditändamål på industriens, handelns och närliggande områden och därvid även kunna mottaga säkerheter av mycket växlande slag. Under sådana förhållanden torde det icke kunna ifrågasättas, att låntagarna hos institutet skola åtaga sig ansvar för varandras förpliktelse. Med valet av aktiebolagsformen låter det sig även bäst förena, att något solidariskt ansvar för låntagarna icke förekommer.

De för institutets organisation och rörelse erforderliga grundläggande bestämmelserna böra införas i institutets bolagsordning. Reglerna för utlåningsrörelsen jämte åtskilliga förvaltningsföreskrifter m. m. böra äga sin plats i ett till bolagsordningen anslutet reglemente. De sakkunniga hava upprättat förslag till såväl sådan bolagsordning som sådant reglemente, vilka förslag äro här vidfogade, och hänvisa de sakkunniga i det följande till innehållet av desamma. Bolagsordningen bör enligt de sakkunnigas mening underställas Konungen för fastställelse och ändring i densamma bör icke kunna göras utan Konungens tillstånd. Vad reglementet beträffar torde det böra utfärdas av Konungen.

Såsom tidigare påpekats, möta stora svårigheter att finna fastare hållpunkter för bedömande av frågan om räckvidden av de kreditanspråk, vilka kunna komma att ställas på det nya institutet. De sakkunniga hava trots vara lämpligt att till en början, innan erfarenheter vunnits om institutets verksamhet, icke giva detsamma en större omfattning och att följaktligen välja en måttligt och försiktigt tilltagen siffra med avseende

å det kapital, som institutet bör kunna ställa till näringslivets förfogande. Utan att kunna lämna någon mera preciserad motivering hava de sakkunniga härvid stannat vid att tänka sig detta kapital uppgående till ett sextio-tal miljoner kronor. Det säger sig självt, att endast en mindre del av detta belopp kan motsvaras av aktiekapital och eventuellt fonderade medel, medan den större delen, på sätt redan antytts, bör anskaffas genom upplåning.

De sakkunniga föreslå, att det nya institutets aktiekapital fastställles till 8 miljoner kronor. I enlighet med vad nyss förutsatts, skall aktiekapitalet tecknas delvis av staten och delvis av enskilda. Härvid torde den större delen böra ankomma på staten och de sakkunniga förorda, att staten skall äga minst fem åttondelar av antalet aktier i bolaget, d. v. s. att staten i bolaget tecknar aktier till ett nominellt belopp av minst 5 miljoner kronor. Återstoden, d. v. s. högst tre åttondelar av antalet aktier eller ett belopp av 3 miljoner kronor, bör vara det belopp, som avses för enskilda. De sakkunniga hava öfvervägt, om möjligen även andra enskilda än bankerna — i första hand representanter för industrien och handeln — borde beredas rätt att teckna aktier, men hava kommit till den uppfattningen, att tillräcklig anledning till ett sådant medgivande icke förefinnes. Av viss anledning, vartill nedan återkommes, finna de sakkunniga likväl lämpligt, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att till ett antal av högst fyra godkänna även andra än banker såsom aktieägare.

Med avseende å den upplåning, som jämte aktiekapitalet är erforderlig för institutets verksamhet, utgå de sakkunniga från att staten till stärkande av säkerheterna för institutets upplåning skall vara villig ställa en garanti- eller grundfond i statsobligationer till förfogande. Under hänvisning till att denna anordning träffats till säkerhet för bland annat Svenska bostadskreditkassans och Svenska skeppshypotekskassans obligationslån, förorda de sakkunniga också för sin del samma anordning beträffande det nu ifrågasatta institutets obligationslån och övriga förbindelser. De sålunda av staten deponerade obligationerna, vilka icke torde böra vara utställda med lägre ränta än fyra procent, skola fortfarande att tillhöra staten, som dock ej bör äga att för annat ändamål förfoga över dem, förrän det blivit utrönt, att obligationerna icke vidare äro erforderliga för sitt nyss omförmälda ändamål. Det är uppenbart, att obligationerna, så länge de tillhöra staten, icke böra löpa med ränta.

Såväl med hänsyn till långivarnas intressen som öfverhuvud taget för att säkerställa en sund utveckling av institutets verksamhet är det enligt de sakkunnigas uppfattning nödvändigt, att institutets rätt till upplåning relativt starkt begränsas. Upplåningsrättens förhållande till storleken av den av staten tillhandahållna garantifonden inverkar själfvallet väsentligt på möjligheterna till en sådan upplåning samt på de räntesatser, emissionskurser och övriga villkor, som kunna ernås vid obligationernas emittering. De sakkunniga vilja föreslå, att institutet icke må ikläda sig

förbindelser i större omfattning än att sammanlagda kapitalbeloppet av dem uppgår till fyra gånger beloppet av garantifonden, med vilken emellertid — sedan institutet kunnat avsätta medel till reservfond — sistnämnda fond bör i förevarande hänseende likställas. Väl hava såväl skeppshypotekskassan som bostadskreditkassan rätt att utgiva obligationer till belopp av tio gånger respektive grundfonder, men de sakkunniga måste för det nu föreslagna institutets vidkommande — och främst med hänsyn till den nyss berörda karaktären av dess utlåningsrörelse samt till att låntagarna hos institutet icke skola solidariskt svara för institutets förbindelser — föreslå förenämnda väsentligt mera begränsade upplåningsrätt.

Med nu angivna utgångspunkter i fråga om storleken av det för institutet erforderliga kapitalet, storleken av dess aktiekapital och upplåningsrättens förhållande till den statliga garantifonden föreslå de sakkunniga, att sistnämnda fond bestämmes till 12 miljoner kronor. I enlighet med nyssberörda förhållandetal skulle denna garantisumma kunna ligga till grund för förbindelser å sammanlagt 48 miljoner kronor, var till kommer den upplåning, som skulle kunna grundas på reservfonden. Då aktiekapitalet föreslagits till 8 miljoner kronor, komma således att för institutets utlåningsrörelse inemot 60 miljoner kronor, d. v. s. den siffra som förut angivits, kunna stå till förfogande.

Vad härefter institutets utlåningsrörelse angår hava såväl bankofullmäktige som departementschefen som föremål för dess verksamhet angivit meddelandet av »långfristig och medellång» kredit. Med långfristig kreditgivning betecknas i detta sammanhang krediter på längre tid än tio år, under det att med medellång kreditgivning avses krediter löpande från ett till och med tio år. De sakkunniga hava för sin del kommit till den uppfattningen, att lån från institutet endast då särskilda omständigheter därtill föranleda böra utlämnas på tid, som överstiger tio år. Institutet skulle alltså enligt de sakkunnigas förslag få till väsentlig uppgift att meddela vad bankofullmäktige avsett som medellång kredit. De sakkunniga vilja härutinnan erinra om att institutets kreditgivning i stor omfattning torde komma att avse mindre och medelstora företag. Sådana företag torde i allmänhet icke verkställa anläggningar av sådan natur och omfattning, att kredit för desamma erfordras för längre tid än tio år. Uppmärksamheten bör även fästas på att kredittiden bör stå i proportion till varaktigheten av de anläggningar m. m., för vilka krediterna beviljas, och att en alltför utsträckt kredittid ofta kan hava menliga följder såväl för kreditinstitutet som jämväl för det låntagande företaget. Låntagare böra i regel hava skyldighet att verkställa avbetalningar å sina lån enligt fastställd plan, vilket likväl icke innebär, att avbetalningarna skulle behöva vara lika stora och att ej förhållandevis större avbetalningar skulle kunna uppskjutas exempelvis till senare delen av lånets löptid. I detta

sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, att omsättning vid lånetidens utgång av då återstående del av lånet uppenbarligen icke bör vara utesluten.

Föremålet för institutets lånerörelse är att åt näringsidkare inom riket lämna lån mot säkerhet, som finnes betryggande. I överensstämmelse med vad regelmässigt torde ske vid prövning av lånefrågor hos bankerna bör även det nu ifrågasatta institutets ledning med avseende å varje begärt lån noggrant undersöka dels ändamålet med lånet, dels sökandens förutsättningar att göra lånet gagneligt och dels den erbjudna säkerhetens beskaffenhet. Såsom torde framgå av vad redan tidigare anförts, utgå de sakkunniga från att institutet i princip bör grunda sin utlåningsrörelse på fullgoda säkerheter och i överensstämmelse härmed förutsättes, att lån i regel icke må beviljas till högre belopp än femtio procent av säkerhetens uppskattade värde. Denna gräns utesluter icke, att institutets ledning i fall, där säkerhetens art och övriga förhållanden möjliggöra detsamma, utan uppgivande av kravet på säkerhetens trygghet medger belåning till högre del av värdet å säkerheten. Där emot har det icke varit möjligt att här, liksom i fråga om bostadskreditkassan och skeppshypotekskassan, angiva vilka slag av säkerheter, som kunna läggas till grund för kredit från institutet, vilket fastmera bör hava frihet att godtaga alla säkerheter, oavsett deras art, blott de uppfylla förutsättningen att kunna anses betryggande. I förslaget till reglemente upptagas ytterligare vissa föreskrifter om värdering av erbjudna säkerheter, om säkerheternas vidmakthållande, om uppsägningsrätt i vissa fall m. m. och hänvisas i dessa avseenden till vederbörande paragrafer i reglementsförslaget. Särskilt må uppmärksamheten fästas å § 12 av samma förslag, enligt vilken paragraf vid den värdering av erbjuden säkerhet, som vid prövning av låneansökan skall företagas, hänsyn skall tagas ej endast till säkerhetens art och saluvärde utan ock till andra omständigheter, som för bedömandet äga betydelse, såsom säkerhetens avkastning, räntabiliteten hos sökandens rörelse och lånetidens längd.

De sakkunniga hava slutligen funnit det vara lämpligt, att principerna för en skälig riskfördelning komma till uttryck i reglementet. Sålunda vilja de sakkunniga, efter att hava övervägt skilda lösningar av frågan, uttala sig för en sådan begränsning, att åt samme eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna låntagare lån ej må beviljas i större omfattning, än att lånens sammanlagda kapitalbelopp icke överstiger det belopp, som motsvarar tjugoprocent av sammanlagda aktiekapitalet och reservfonden, eller ock, om det belopp, vartill tio procent av sammanlagda kapitalbeloppet av bolagets utestående förbindelser uppgå, är större, detta belopp. Detta stadgande i reglementsförslaget är i viss mån en motsvarighet till de genom 1933 års lagstiftning införda bestämmelserna i 47 och 163 §§ banklagen. Med

avseende å innebörden av nämnda maximeringsregel må erinras, att institutet enligt dessa bestämmelser skulle äga att vid början av sin rörelse, innan ännu vare sig någon upplåning verkstälts eller reservfond bildats, på en hand utlåna tjugu procent av aktiekapitalet, d. v. s. 1.6 miljoner kronor, samt sedermera, efter det institutet begagnat hela sin upplåningsrätt, tio procent av de utestående förbindelsernas sammanlagda kapitalbelopp eller 4.8 miljoner kronor. Med hänsyn till bland annat den särskilda säkerhet, som institutet skulle erbjuda genom den av staten tillskjutna garantifonden, hava de sakkunniga ansett den ifrågavarande regeln böra fullt motsvara fordringsägarnas skäliga anspråk på trygghet.

Av den vinst, som återstår efter avsättning till reservfond, bör utdelning äga rum till aktieägarna. Med hänsyn till institutets uppgifter och statens medverkan till dess tillkomst föreslå de sakkunniga, att utdelningen årligen må utgöra högst fem procent å akties belopp, dock att, där under ett eller flera år utdelning med nu nämnd procentsats ej skett, under följande år må utdelas vad som brustit. Enär det synes de sakkunniga särskilt önskvärt, att ett institut av ifrågavarande slag erhåller starkast möjliga fondställning, böra bestämmelser införas till påskyndande av reservfondens tillväxt. Sålunda bör enligt de sakkunnigas mening, intill dess reservfonden uppgår till ett belopp motsvarande femtio procent av aktiekapitalet, av årets vinst ej få utdelas mera än att tjugu procent av densamma blir tillförd reservfonden. Detsamma skall gälla, därest reservfonden nedgår under sålunda bestämt belopp.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, att före bokslutets upprättande betryggande avskrivningar å utestående lån självfallet böra göras. De sakkunniga förutsätta, att institutets ledning härvid väljer de för ändamålet mest lämpliga formerna för sådana avskrivningar.

Med avseende å det nya kreditinstitutets ledning och revisionens anordnande vilja de sakkunniga härefter framhålla följande.

Antalet styrelseledamöter synes lämpligen böra bestämmas till åtta. Detta kan visserligen synas vara ett ganska högt antal, men å andra sidan är det ett önskemål, att styrelsen blir så mångsidigt sammansatt som möjligt. För övrigt behöver icke hela styrelsen deltaga vid behandling av alla ärenden, utan torde ett stort antal sådana kunna avgöras av en av styrelsen tillsatt direktion.

Av nyssnämnda åtta styrelseledamöter anse de sakkunniga flertalet böra utses av staten. Den övervikt för staten, som skulle följa av att staten tecknar större delen av aktiekapitalet och som ytterligare motive-ras av att staten tillskjuter garantifonden, bör av hänsyn till de enskilda aktieägarna begränsas. Beträffande rätt för andra än staten att ut-

se ledamöter i styrelsen torde böra gälla att bank eller banker, som äga aktier i institutet, skola vara berättigade att särskilt för sig utse högst tre av styrelsens ledamöter jämte suppleanter för dem till lika antal. Staten såsom majoritetsaktieägare kommer härvid alltså att erhålla bestämmanderätten i fråga om utseende av minst fem styrelseledamöter jämte suppleanter för dem. Inom nu angivna gränser blir bestämmandet av styrelseledamöternas fördelning på statsvalda och bankvalda beroende av överenskommelse mellan staten och de aktieäggande bankerna. Konungen bör förordna en av styrelsens ledamöter att vara ordförande i densamma. Styrelsen torde inom sig få välja vice ordförande.

Beträffande styrelsens beslutanderätt anse de sakkunniga, att i ett institut av förevarande slag bestämmelser böra meddelas om kvalificerad majoritet vid avgörande av viktigare ärenden. Sålunda bör enligt de sakkunnigas mening beslut icke vara giltigt med mindre beslutet biträfts av minst tre fjärdedelar av styrelsens samtliga ledamöter, där beslutet avser bland annat följande frågor, nämligen antagande eller entledigande av verkställande direktör, utfärdande av instruktion för verkställande direktören eller för direktion, beviljande av lån, upptagande av lån eller framställning till Konungen angående ändring i reglementet. Med avseende å denna av de sakkunniga föreslagna bestämmelse om kvalificerad majoritet må erinras, att hos bankerna praxis förutsätter enhällighet vid beslutens fattande, då fråga är om beviljande av lån och härmed i betydelse likställda beslut. Beträffande ärenden, för vilkas avgörande nyss angivna röstövertikt ej erfordras, torde institutets styrelse böra vara beslutför, då fem ledamöter äro tillstädes eller fyra. såvida de äro ense, och synas besluten böra fattas med enkel röstövertikt eller vid lika röstetal med ordförandens utslagsröst. I reglements-förslaget hava införts föreskrifter om vissa begränsningar med avseende å frågor, som må hänskjutas till av styrelsen utsedd direktion.

För granskning av styrelsens förvaltning och institutets räkenskaper torde böra väljas två revisorer jämte två suppleanter för dem. Vallet av en av dessa revisorer jämte en suppleant för honom torde böra, där de aktieäggande bankerna så önska, förbehållas dessa. Utöver nu nämnda två revisorer jämte suppleanter anse de sakkunniga en ytterligare revisor böra, på sätt fallet är hos bankerna, förordnas av bank- och fondinspektionen. Däremot hava de sakkunniga icke ansett erforderligt, att institutet skulle stå under överinseende av bankinspektionen. Med avseende å revisorerna i det ifrågavarande institutet bör föreskrivas, att samtliga skola vara med det ekonomiska livet väl förtrogna personer.

Det kan av olika anledningar tänkas, att en bank som är aktieägare i institutet icke önskar kvarstå såsom sådan. Härvid står det till en början banken fritt att försälja sitt aktieinnehav till annan bank. Emel-

lertid hava de sakkunniga ansett det vara rimligt, att banken även skall kunna påfordra, att staten löser aktierna till sig. I så fall torde det å andra sidan vara naturligt, att även staten tillerkännes rätt att påfordra inlösen av de enskildas aktier. Såväl i ena som i andra fallet torde viss uppsägningstid böra bestämmas för inlösen, förslagsvis tre månader efter därom framställd begäran. Lösesumman för aktie skall motsvara aktiens verkliga värde. Härmed bör förstås det belopp, som erhålles om hänsyn toges till å ena sidan värdet av institutets utstående fordringar och övriga tillgångar samt å andra sidan dess skulder och andra förpliktelser. Om ej enighet om lösesumman kan uppnås, synes den anordningen kunna träffas, att lösesumman bestämmes av en skiljenämnd av tre personer, av vilka chefen för finansdepartementet utser en, banken en och dessa båda eller om de ej kunna enas i valet överståthållaren den tredje. Med tanke särskilt på ett sådant fall, att de aktieägande bankerna mera allmänt skulle vilja till staten överlåta sina aktier, hava de sakkunniga ovan förordat, att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att till ett antal av högst fyra även godkänna andra än banker såsom aktieägare vid sidan av staten. Enligt gällande aktiebolagslag måste nämligen antalet aktieägare i ett aktiebolag vara minst fem.

De sakkunniga hava, på sätt i det föregående i olika sammanhang understrukits, utgått från att det är ett villkor för institutets sunda utveckling, att dess utlåningsrörelse kommer att handhavas efter fullt af-färsrässiga principer. Det av de sakkunniga framlagda förslaget till reglemente har, såsom även framgått, utarbetats i anslutning härtill. Emellertid hava de sakkunniga, såsom likaledes redan nämnts, velat i viss anslutning till ett uttalande i statsrådsprotokollet söka en utväg att i särskild ordning förmedla kreditgivning till företag, vilka visserligen icke kunna lämna säkerheter enligt reglementsförslagets bestämmelser, men vilka kunna finnas ur olika synpunkter värda understöd i form av kredit.

Såsom framgår av § 18 i förslaget till bolagsordning hava de sakkunniga tänkt sig en sådan anordning, att institutets styrelse skulle kunna åtaga sig att mot skälig ersättning till bolaget för det allmännas räkning och enligt av Konungen meddelade bestämmelser, vid sidan av förvaltningen av bolagets angelägenheter, handhava utlåning åt näringsidkare här i riket med användande av medel, som av staten i särskild ordning ställas till styrelsens förfogande för sådant ändamål.

Ett dylikt åtagande från styrelsens sida tillhör enligt de sakkunnigas mening de viktigare frågor, där beslut av styrelsen icke skulle vara giltigt med mindre än att kvalificerad majoritet ernås.

De sakkunniga anse sig icke kunna mera i detalj ingå på de olika slag av med företagarerisk förenade krediter, som jämlikt ifrågavarande bestämmelse skulle kunna av institutets styrelse enligt föreskrifterna för

denna särskilda verksamhets bedrivande beviljas. Likväl vilja de sakkunniga på tal om detta spörsmål anföra följande.

Exportindustriernas mera riskbetonade engagemang skulle visserligen icke kunna finansieras av institutet med hjälp av de för den reguljära utlåningen tillgängliga medlen. De sakkunniga hava emellertid under sitt arbete funnit, att inom sådana grenar av exportindustrien, som arbeta med långa betalningsvillkor, ett starkt behov av långfristiga krediter förefinnes. Den av exportkreditnämnden utövade verksamheten, som närmare beröres i en härvid fogad bilaga, kan icke i nämnvärd mån tillgodose dessa industriernas intresse av åtgärder för exportens finansiering. Det torde därför kunna tänkas, att statsmakterna skulle vara villiga att med hjälp av särskilda kreditmedel underlätta för sysselsättningen inom landets näringsliv viktiga utlandsaffärer av denna natur. Vidare må framhållas, att den internationella utvecklingen på handelspolitikens område för närvarande går i sådan riktning, att reciprocitetspolitiken blivit allmännare omfattad än tidigare samt att t. o. m. mellanstatliga avtal om utbyte av varor icke blivit ovanliga. Det förefaller icke uteslutet, att statsmakterna skulle vara beredda att lämna sin medverkan även till finansiering av sådana avtal. Ytterligare kan förutses, att planer kunna uppstå på grundandet av företag, vilka icke kunna prestera sådana säkerheter, som krävas vid institutets egen utlåning, och där följaktligen företagarerisk föreligger, men vilka vid en omdömesgill undersökning kunna antagas med en viss grad av sannolikhet framdeles komma att bli ekonomiskt bärkraftiga och för arbetsmöjligheterna inom landet av betydelse, och möjligt är, att statsmakterna jämväl med hänsyn till sådana fall skulle vara villiga att träda stödjande emellan. Självfallet utgå de sakkunniga i nu nämnda olika avseenden från förutsättningen, att medel för dylika ändamål lämnas först efter noggrann omprövning av de med en dylik kreditgivning förenade näringspolitiska fördelarna och statsfinansiella riskerna. Huruvida och i vad mån den nu angivna utvägen för en kreditgivning efter särskilda grunder skulle kunna tänkas innefatta ytterligare andra slag av krediter, må här lämnas öppet. Möjligen kan till övervägande upptagas frågan, huruvida vissa av de inledningsvis berörda för närvarande av kommerskollegium och statskontoret förvaltade utlåningsfonderna skulle kunna överlämnas till institutets styrelse för att av detta användas för de ändamål, de redan tjäna.

De nu berörda olika frågorna och däribland ej minst spörsmålet om ett tillgodoseende av exportindustriernas kreditbehov äro enligt de sakkunnigas mening värda stor uppmärksamhet. De sakkunniga vilja uttala förhoppningen, att, därest det här ifrågasatta nya kreditinstitutet kommer till stånd, styrelsen för detsamma kommer att vara beredd att, om så påfordras, åtaga sig sådana uppgifter, som avses i den nu omberörda § 18 i bolagsordningen. Skulle av en eller annan anledning,

som för närvarande undandraget sig bedömande, svårigheter härutinnan uppstå, anse de sakkunniga, att frågan om sådan kreditgivning, som i förevarande paragraf åsyftas, bör på annat sätt finna en lämplig lösning.

Beträffande institutets inre organisation torde det icke ankomma på de sakkunniga att här framlägga något förslag, utan anordnandet härav bör bliva en bolagsledningens uppgift. De sakkunniga vilja emellertid ånyo fästa uppmärksamheten på att institutet icke kommer att driva någon inlåningsrörelse från allmänheten på räkning samt att vad utlåningsrörelsen beträffar institutet torde kunna påräkna att i synnerhet i fråga om krediter, vid vilka samverkan i någon form äger rum med bankerna, få utnyttja utredningsmaterial och sakkunskap, som stå till bankernas förfogande. Det är uppenbart att institutet, som skulle hava hela landet till verksamhetsområde och som skulle tillgodose vitt skiftande kreditändamål, under andra förutsättningar än nyss nämnts bleve nödsakat att hålla en i förhållande till sitt rörelsekapital alltför vidlyftig organisation. Kommer samverkan med bankerna till stånd, torde man emellertid hava anledning förvänta, att institutets förvaltningskostnader skola kunna hållas inom tämligen snäva gränser.

Genom att kostnaderna för institutet hållas så låga som det med hänsyn till institutets uppgifter är möjligt, böra låntagarna med avseende å ränta och lånekostnader m. m. kunna beredas så fördelaktiga villkor, som omständigheterna i övrigt medgiva.

I fråga om de arbetsuppgifter, som i anslutning till § 18 i bolagsordningen skulle kunna tillkomma institutets styrelse, må erinras om innehållet i samma paragraf, enligt vilken skälig ersättning skall utgå till bolaget för de av denna verksamhet eventuellt föranledda ökade förvaltningskostnaderna.

De sakkunnigas förslag.

I anslutning till vad ovan anförts föreslå de sakkunniga, att åtgärder från statsmakternas sida vidtagas för inrättande av ett kreditinstitut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet, byggt på i det föregående utvecklade samt i de här vidfogade förslagen till bolagsordning och reglemente närmare angivna grunder.

Förslag
till
Bolagsordning.

§ 1.

Detta bolag, vars firma är _____, är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag och lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse.

§ 2.

Bolagets verksamhet har till föremål att idka lånerörelse genom att åt näringsidkare här i riket lämna lån mot säkerhet, som finnes betryggande.

§ 3.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Bolagets aktiekapital skall utgöra åtta miljoner kronor, fördelat på aktier å 10 000 kronor.

§ 5.

Såsom garantifond att utgöra en särskild säkerhet för av bolaget ingångna förbindelser ställer staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret till bolagets förfogande svenska statens fyra procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett sammanlagt belopp av minst tolv miljoner kronor. Garantifonden må tagas i anspråk allenast i den mån vid likvidation av bolaget så finnes erforderligt för att, sedan bolagets egna tillgångar blivit använda, fullgöra bolagets förbindelser. De i garantifonden ingående obligationerna fortfara att tillhöra staten, intill dess obligationerna, på sätt nu sagts, tagits i anspråk, dock att staten ej må för annat ändamål förfoga över dem, förrän det blivit vederbörligen utrönt, att obligationerna icke vidare äro för sitt här omförmälda ändamål erforderliga.

Bolaget må icke ingå förbindelser i större omfattning än att sammanlagda kapitalbeloppet av dem uppgår till fyra gånger sammanlagda beloppet av garantifonden och bolagets reservfond.

§ 6.

Bolagets aktier kunna tillhöra allenast staten och svenska bankaktiebolag eller solidariska bankbolag, nedan benämnda banker, ävensom, till ett antal av högst fyra, andra, vilka Konungen godkänner såsom aktieägare.

Staten skall äga minst fem attondelar av antalet aktier i bolaget.

Aktie, som äges av bank, vare staten berättigad och skyldig lösa till sig sist tre månader efter därom framställd begäran. Sådan begäran skall göras av staten genom chefen för finansdepartementet hos ordföranden i bolagets styrelse, som har att ofördröjligen delgiva densamma den eller de banker, vilkas aktier skola lösas, och av bank hos chefen för finansdepartementet.

Lösesumman för aktie skall motsvara aktiens verkliga värde. Uppnås ej enighet om lösesumman, skall denna bestämmas av en skiljenämnd av tre personer, varav chefen för finansdepartementet utser en, banken en och dessa båda eller, om de ej kunna enas i valet, överståthållaren den tredje.

§ 7.

Till aktieägarna må av bolagets vinst, efter avdrag av vad som skall avsättas till reservfond, årligen utdelas högst fem procent å akties belopp, dock att, där under ett eller flera år utdelning med nu nämnda procent-sats ej skett, under följande år må utdelas vad som brustit.

Intill dess reservfonden uppgått till ett belopp, motsvarande femtio procent av aktiekapitalet, må av årets vinst ej utdelas mera än att tjugu procent av densamma blir tillförd reservfonden. Detsamma skall gälla, därest reservfonden nedgår under sålunda bestämt belopp.

§ 8.

Bolagets styrelse består av åtta ledamöter och lika många suppleanter för dem.

Med undantag, varom i nästa stycke förmäles, väljes styrelsen å ordinarie bolagsstämma för ett år i sänder.

Bank eller banker, som äga aktier i bolaget, äro berättigade att, efter anmälan därom före företagandet av de i § 17 under 7) omförmälda val, särskilt för sig utse högst tre av styrelsens ledamöter jämte suppleanter för dem till lika antal. Nu nämnda val skola, med undantag av att andra aktieägare än banker ej i dem deltaga, förrättas i samma ordning och skola gälla för samma tid som de val, vilka företagas enligt vad i andra stycket stadgas.

§ 9.

Konungen förordnar en av styrelsens ledamöter att vara ordförande i styrelsen. Styrelsen väljer inom sig vice ordförande.

Beslut av styrelsen om antagande eller entledigande av verkställande direktör för bolaget, om utfärdande av instruktion för verkställande direktören eller för direktion, som av styrelsen utses för handhavande av förvaltningsangelägenheter, om beviljande av lån eller bolagets iklädande av garantiförpliktelse eller ändring av villkor för beviljat lån eller åtagen

garantiförpliktelse, om placering av bolagets medel annorledes än genom utlämnande av beviljade lån eller insättning å bankräkning, om upptagande av lån eller träffande av annat avtal angående kredit åt bolaget, om framställning till Konungen angående ändring i reglemente, varom i § 13 förmäles, eller om mottagande av förvaltningsuppdrag, som i § 18 avses, vare icke giltigt, med mindre beslutet biträts av minst tre fjärdedelar av styrelsens samtliga ledamöter; dock att styrelsen äger med nu nämnd röstövertikt bestämma, att ärende, som nyss sagts, må avgöras även utan iakttagande av föreskriften om dylik röstövertikt.

Beträffande ärenden, för vilkas avgörande den i föregående stycket angivna röstövertikt ej erfordras, är styrelsen beslutför, då fem ledamöter äro tillstädes eller fyra, såvida de äro om beslutet ense, och fattas besluten med enkel röstövertikt eller vid lika röstetal med ordförandens utslagsröst.

§ 10.

Bolagets firma skall tecknas av minst två personer i förening.

Styrelsen äger bemyndiga annan än styrelseledamot att teckna firman.

§ 11.

Styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skola granskas av tre revisorer.

En av revisorerna och suppleant för denne förordnas av bank- och fondinspektionen för högst två år i sänder.

De övriga revisorerna jämte två suppleanter för dem väljas årligen å ordinarie bolagsstämma; dock att en av dessa revisorer jämte en suppleant för honom må under betingelser, som i § 8 tredje stycket sägs, kunna utses på sätt där finnes angivet.

Samtliga revisorer och deras suppleanter skola vara med det ekonomiska livet väl förtrogna personer.

§ 12.

Bolagets räkenskaper skola uppgöras och avslutas för kalenderår.

§ 13.

Angående handhavandet av förvaltningen inom bolaget, bolagets utlåningsrörelse och dess upptagande av lån meddelas närmare bestämmelser i av Konungen utfärdat reglemente.

Finnes reglementet vara i behov av ändring eller tillägg, har styrelsen att därom till Konungen ingiva förslag.

§ 14.

Kallelse till bolagsstämma och andra meddelanden till aktieägarna skola ske skriftligen i rekommenderat brev till varje aktieägare. Breven skola vara till posten avlämnade sist två veckor före den ordinarie stämma och sist en vecka före den extra stämma, som med meddelandet avses.

§ 15.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, om han ej är tillstädes, annan ledamot av styrelsen.

§ 16.

Ordinarie bolagsstämma hålles årligen före utgången av april månad.

§ 17.

Vid ordinarie bolagsstämma skola, sedan röstlängd upprättats och ordförande vid stämman blivit vald, förekomma följande ärenden:

- 1) styrelsens och revisorernas berättelser för det förflutna räkenskapsåret;
- 2) fråga om fastställande av balansräkningen;
- 3) fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid, förvaltningsberättelsen omfattar;
- 4) fråga om användning av tillgängliga vinstmedel;
- 5) frågor, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämmans avgörande;
- 6) bestämmande av arvoden åt styrelseledamöter och revisorer;
- 7) val av styrelseledamöter och revisorer samt suppleanter för dem.

§ 18.

Styrelsen må mot skälig ersättning till bolaget åtaga sig att, för det allmännas räkning och enligt av Konungen meddelade bestämmelser, vid sidan av förvaltningen av bolagets angelägenheter handhava utlåning åt näringsidkare här i riket med användande av medel, som av staten i särskild ordning ställas till styrelsens förfogande för sådant ändamål.

§ 19.

Denna bolagsordning skall för att gälla fastställas av Konungen och må ej utan Konungens medgivande ändras.

Förslag till Reglemente.

Om förvaltningens handhavande.

§ 1.

Styrelsen sammanträder på ordförandens kallelse så ofta sådant fordras för behandling av föreliggande ärenden. Sammanträde skall ock äga rum, då så påkallas av minst två av styrelsens ledamöter.

Kallelse, så vitt möjligt upptagande de ärenden, som skola förekomma, bör i god tid före sammanträde tillställas styrelsens ledamöter eller, vid hinder för någon av dem, suppleant för honom.

§ 2.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som justeras på sätt styrelsen bestämmer.

§ 3.

Styrelsen antager och entledigar verkställande direktör och andra befattningshavare hos bolaget samt bestämmer deras löner och övriga anställningsvillkor.

I mån av behov skall instruktion för befattningshavarna utfärdas av styrelsen.

§ 4.

Till styrelsens avgörande skola hänskjutas alla frågor, som äro av större betydelse eller intresse för bolaget.

Övriga frågor må, enligt av styrelsen för högst ett år i sänder lämnat bemyndigande, avgöras av verkställande direktören eller en av styrelsen utsedd direktion, bestående av verkställande direktören och en eller flera av styrelsens ledamöter eller suppleanter. Lämnas dylikt bemyndigande, skall innehållet i detsamma regleras genom av styrelsen utfärdad instruktion. Innefattar bemyndigandet befogenhet att avgöra frågor om beviljande av lån eller ändring av villkor för beviljade lån, om placering av bolagets medel annorledes än genom utlämnande av beviljade lån eller insättning å bankräkning eller om upptagande av lån eller träffande av annat avtal angående kredit åt bolaget, skola i instruktionen angivas de gränser, inom vilka med bemyndigandet avsedda befogenheter må utövas.

§ 5.

Hos styrelsen skola föredragas:

1) i regel vid varje sammanträde alla av verkställande direktören eller direktionen sedan senaste föredragningen beviljade lån eller medgivna ändringar av villkor för tidigare lämnade lån, verkställda placeringar av bolagets medel annorledes än genom utlämnande av beviljade lån eller insättning å bankräkning, träffade avtal om kredit åt bolaget samt vidtagna åtgärder i andra hänseenden, som finnas vara av beskaffenhet att böra hos styrelsen anmälas;

2) minst två gånger om året bolagets samtliga utestående lån; och

3) likaledes minst två gånger om året sammanställningar för belysande av bolagets ställning och rörelsens gång.

§ 6.

Finnes erforderligt, att särskilda personer inom eller utom styrelsen äga bemyndigande att teckna bolagets firma, har styrelsen att därom meddela bestämmelse minst en gång årligen.

§ 7.

Revisorerna äga att till sitt biträde antaga siffergranskare samt för dennes arbete fastställa instruktion.

Siffergranskarens arvode bestämmes av revisorerna, dock att där styrelsen så finner erforderligt, frågan om arvodet skall hänskjutas till avgörande av bolagsstämma.

§ 8.

Styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas utlåtande skola genom styrelsens försorg minst fjorton dagar före ordinarie bolagsstämman offentliggöras i tryck.

Om utlåningen.

§ 9.

Lån må ej beviljas annorledes än på viss tid, som endast då särskilda omständigheter därtill föranleda må överstiga tio år. Överstiger tiden ett år, skall i regel låntagaren vara ålagd skyldighet att gälda lånet genom avbetalningar enligt fastställd plan. Då särskilda omständigheter därtill föranleda, må anstånd beviljas för högst ett år i sänder med fullgörande av föreskriven avbetalning.

§ 10.

At samme eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna låntagare må lån ej beviljas i större omfattning än att lånens

sammanlagda kapitalbelopp icke överstiger det belopp, som motsvarar tjugu procent av sammanlagda aktiekapitalet och reservfonden i bolaget, eller ock, om det belopp, vartill tio procent av sammanlagda kapitalbeloppet av bolagets utestående förbindelser uppgå, är större, detta belopp.

§ 11.

Vid prövning av uppkommen lånefråga skola ändamålet med lånet, sökandens ställning och den erbjudna säkerhetens beskaffenhet noggrant undersökas.

Ej må lån beviljas, med mindre ändamålet med lånet finnes ägnat att befordra en sund utveckling av det företag, för vilket lånet är avsett; sökanden anses besitta nödiga förutsättningar att på avsett sätt göra lånet gagneligt; och säkerheten för lånet finnes vara i och för sig fullt betryggande.

§ 12.

Vid den värdering av erbjuden säkerhet, som vid prövning av låneansökan skall företagas, skall hänsyn tagas ej endast till säkerhetens art och saluvärde utan ock till andra omständigheter, som för bedömandet äga betydelse, såsom säkerhetens avkastning, räntabiliteten hos sökandens rörelse och lånetidens längd.

Där säkerhetens art därtill föranleder, skall värderingen i regel grundas på besiktning.

§ 13.

Lån må i regel icke beviljas till högre belopp än femtio procent av det värde, vartill säkerheten uppskattas.

§ 14.

Styrelsen har att övervaka, att värdet av för lån lämnad säkerhet icke minskas i vidare mån än som med hänsyn till bolagets intresse må anses försvarligt ävensom, i fråga om sådan i säkerheten ingående egendom, som bör vara försäkrad, att försäkringen är ordnad på för bolaget betryggande sätt och vederbörligen hålles vid makt.

§ 15.

Vid beviljande av lån skall styrelsen förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till betalning omedelbart eller inom viss av styrelsen bestämd tid, därest enligt styrelsens mening ställd säkerhet undergått märklig försämring eller för bolaget betryggande försäkring icke finnes eller låntagaren eljest icke fullgör de för lånet gällande villkor.

§ 16.

Av låntagare lämnad säkerhet skall förskrivas att gälla för samtliga hans förbindelser hos bolaget.

§ 17.

Lån må beviljas endast i svenskt mynt.

§ 18.

Vad ovan i detta reglemente är sagt angående lån skall i tillämpliga delar gälla även garantiförpliktelser, som bolaget ikläder sig.

Om upplåningen.

§ 19.

Obligationslån, som av bolaget upptages, skall bolaget vara skyldigt att återbetala genom amortering enligt plan, som angives i låneavtalet, eller efter uppsägning.

Sådant lån skall bolaget kunna senast tio år efter dess upptagande uppsäga till inbetalning inom tid, som är i låneavtalet bestämd.

Om vården av bolagets värdehandlingar.

§ 20.

Bolagets samtliga värdehandlingar skola vårdas antingen av riksbanken eller av annan bank eller ock på annat lika betryggande sätt.

P. M.

angående vissa under statskontorets och kommerskollegii förvaltning stående lånefonder.

För främjande av olika näringsgrenar finnas åtskilliga lånefonder, vilka stå under statskontorets och kommerskollegii förvaltning. Bland dessa fonder må särskilt nämnas följande, vilka kunna vara av intresse i förvarande sammanhang:

Behållning den 30 juni 1933	
Kronor	
industrilånefonden	4 150 670·02
manufakturförlagslånefonden	3 379 932·95
rederilånefonden	22 792 141·56
hantverkslånefonden	300 000·—
lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare	1 000 000·—
vattenkraftslånefonden	9 944 334·68
kraftledningslånefonden	13 616 956·88

Enligt kungörelserna den 13 oktober 1927 (nr 402 och 403) samt den 18 maj 1928 (nr 129) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från respektive industrilånefonden, manufakturförlagslånefonden och rederilånefonden prövas ansökningar om sådana lån av Kungl. Maj:t. Kommerskollegium plägar regelmässigt höras över ansökningarna och har därvid att verkställa erforderlig utredning rörande förutsättningarna för den sökta krediten. Efter det Kungl. Maj:t beviljat ett lån, utlämnas detsamma av statskontoret, sedan låntagaren dit avlämnat skuldförbindelse jämte sådan säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, som av statskontoret godkännes. Ifrågavarande lån beviljas för jämförelsevis lång tid, nämligen industrilån och lån från manufakturförlagslånefonden för tio år samt lån från rederilånefonden för åtta år. Lånen äro ställda på årlig amortering; dock äro de två första åren amorteringsfria. Låntagare har rätt att före lånetidens utgång på en gång inbetala ogulden del av lån. Räntan å lån från dessa fonder är i författningarna fastställd till fem procent, men låntagaren har förklarats skyldig att å lånet eller vad därav återstår oguldet erlägga ränta med det högre procenttal, som under lånetiden kan bliva bestämt. Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, är låntagaren skyldig att inom viss tid avlämna nya säkerhetshandlingar. Vidare finnas i författningarna vissa bestämmelser, vilka möjliggöra för vederbörande myndigheter att följa den rörelse, för vilken lån beviljats. Brister låntagare i honom åliggande förpliktelser, kan lånet förklarats vara förfallet. Så kan även ske i vissa andra fall, exempelvis då rörelse icke drives på tillfredsställande sätt i enlighet med de vid lånets beviljande uppställda villkoren.

Vad sålunda sagts om lån från industrilånefonden, manufakturförlagslånefonden och rederilånefonden gäller, enligt kungörelse den 17 juni 1916

(nr. 230) med däri vidtagna ändringar samt kungörelse den 9 juni 1933 (nr 355), i stora delar även om lån från hantverkslånefonden och från lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare. Frågor om lån från sistnämnda fonder avgöras emellertid av kommerskollegium, som även utlämnar dessa lån och prövar säkerheterna för desamma. Lånetiden utgör för lån från hantverkslånefonden sex år, varav ett år amorteringsfritt, samt för lån från lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare sju år, av vilka två år äro amorteringsfria. Å sistnämnda lån utgör räntesatsen till skillnad från övriga här nämnda lån endast fyra och en halv procent.

Även beträffande lån från kraftledningslånefonden och vattenkraftslånefonden gälla, enligt kungörelser den 13 september 1918 (nr 718) och den 19 december 1919 (nr 787) med däri vidtagna ändringar, i huvudsak liknande bestämmelser som de ovan angivna. Lån från den förstnämnda fonden beviljas av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt och utlämnas i regel på högst 20 år, varav två amorteringsfria, men i särskilda fall på högst 30 år. Däremot avgöras frågor om lån från vattenkraftslånefonden av Kungl. Maj:t efter hörande av bland andra kommerskollegium. Dessa lån meddelas på högst 43 år, av vilka tre år äro amorteringsfria. I båda de nu sist nämnda fallen har statskontoret att utbetala lånen efter prövning av säkerheterna.

Av tillgängliga uppgifter ur räkenskaperna för ifrågavarande fonder synes framgå, att de verkställda avskrivningarna å de från manufaktur-förlagslånefonden utlämnade lånen, räknat från århundradets början, utgjort i genomsnitt ungefär en procent för år av tillgångarna men däremot å övriga här avsedda lån varit betydligt lägre.

BII. II.

P. M.

angående statsgaranti för exportkredit.

Enligt förordning den 26 juni 1933 må till befrämjande av svensk export statsgaranti beviljas svensk exportör för kredit, som av honom lämnas vid försäljning till utlandet av inhemska alster av industri, jordbruk eller fiske. Statsgaranti må ock i särskilda fall kunna beviljas för entreprenadarbeten, som utföras i utlandet, i förening med industrileveranser ävensom för till utlandet levererade alster av svensk teknisk konsulterande verksamhet, särskilt då dylik verksamhet kan bliva av betydelse för svensk export. Statsgarantien må högst avse, att ett belopp uppgående till 60 procent av den av exportören lämnade krediten kommer att inflyta. Utan hinder härav må intill en totalsumma av sex miljoner kronor statsgaranti kunna beviljas till mer än 60 procent av kreditbeloppet intill hela detta belopp, då fråga är om export av alster av jordbruk, särskilt levande hästar, nötkreatur, får och svin samt utsädesvaror, eller av fisk och fiskprodukter. I fall, som nu avsetts, må exporten kunna helt eller delvis av exportkreditnämnden finansieras genom köpesummans förskotterande. Sammanlagda beloppet av gällande exportkreditgarantier, däri inberäknat vad

staten — utan att återbetalning ägt rum — kan hava fått utgiva på grund av förskott eller beviljad garanti, må ej överstiga sjuttiofem miljoner kronor.

Statsgaranti för exportkredit eller förskott må beviljas allenast den, som gjort sig känd för redbarhet och i övrigt besitter för ifrågavarande för-
måns åtnjutande erforderliga förutsättningar.

Statsgarantien må icke avse utebliven betalning av annan anledning än köparens insolvens eller sådana statliga åtgärder utomlands som allmänt moratorium, valutaspärr och dylikt.

För beviljad exportkreditgaranti eller lämnat förskott skall erläggas en premie, avpassad med hänsyn till olika inverkan omständigheter, såsom kredittidens längd, förhållandena i importlandet, andra förefintliga riskmoment och varans art. Premien skall så beräknas, att den innefattar bidrag till täckande av administrationskostnaderna för den nämnd, exportkreditnämnden, som utgör organ för handläggning av frågor rörande statsgaranti för exportkredit och om förskott.

Exportkreditnämnden utses av Kungl. Maj:t, som även den 26 juni 1933 fastställt instruktion för densamma.

Enligt erhållna uppgifter har hittills statlig garanti beviljats för exportkrediter å sammanlagt omkring elva miljoner kronor. Garantien har i flertalet fall bestämts till det i förordningen angivna maximum av 60 procent av garantibeloppet. Garantitidens längd, vilken enligt instruktionen för exportkreditnämnden icke skall bestämmas längre än som är oundgängligen nödvändigt, har i praktiken vanligen fastställts till mellan ett och två år från exporten.

Bil. III.

P. M.

rörande vissa utländska institut för långfristig och medellång kreditgivning.

I *Belgien* bildades under år 1919, med stöd av särskild lagstiftning, ett aktiebolag med uppgift att meddela krediter och vidtaga andra åtgärder för rekonstruktion, modernisering, ombildning eller utveckling av belgiska industri-, jordbruks- eller handelsföretag och särskilt att underlätta mobiliseringen av dylika företags långfristiga och medellånga fordringar. Bolaget, som erhöll benämningen Société Nationale de Crédit à l'Industrie, tillkom med särskild tanke på återuppbyggnadsarbetet efter kriget.

Bolagets aktiekapital utgjorde ursprungligen 25 miljoner francs, tecknade av belgiska statsbanken, men har sedermera efterhand ökat till 150 miljoner francs. Bland aktieägarna återfinnas numera ett flertal banker.

Krediter från bolaget få icke utlämnas på längre tid än 20 år. Vid den överenskomna lånetidens utgång kan dock förlängning därav medgivas.

Lånen komma i regel till stånd efter förmedling och under garanti av bank eller liknande inrättning. Dock kan lån beviljas oberoende härav, om erbjuden reell eller personlig säkerhet utgör fullt betryggande täckning för hela lånet och vid ärendets behandling närvarande styrelseledamöter enhälligt förordat krediten.

Bolaget kan under vissa förutsättningar även diskontera växlar.

Beträffande kapitalanskaffningen gäller, att bolaget kan emittera obligationer med en återbetalningstid av högst 30 år. Beloppet av utelöpande obligationer må icke uppgå till mer än tio gånger kapital och reserver. Undantag från dessa regler kunna dock äga rum efter särskilt tillstånd. Enligt bokslut för den 31 december 1932 utgjorde då beloppet av bolagets obligationslån omkring 1 200 miljoner francs. Staten garanterar räntorna å obligationer med längre löptid än 5 år.

Bolaget kan jämväl utgiva kassaanvisningar på 1—5 år.

Slutligen kan bolaget till förräntning mottaga depositioner å minst 1 000 francs.

Beträffande vinstmedlens användning stadgar bolagsordningen, att i första hand avsättning till reservfonden skall ske med 5 procent av vinstens belopp. Härefter erhålla aktieägarna utdelning, motsvarande 5 procent å aktierna. Om fördelning av eventuellt överskott finnas särskilda stadganden meddelade, enligt vilka en del av överskottet tillföres en extra reservfond och något belopp under vissa förutsättningar jämväl kan tillkomma staten.

Även vid nedsättning av den extra reservfonden genom utlämnande av nya aktier samt vid eventuell likvidation tillkomma vissa andelar staten.

Bolagets styrelseledamöter utses på bolagsstämma.

Genom en särskilt utsedd person övervakar staten bolagets förvaltning. Denne kan hos regeringen göra anmälan angående beslut, som han finner stridande mot lag eller bolagsordning eller icke förenligt med statens intressen samt i avvaktan å regeringens ståndpunkttagande förordna om inställande, dock under högst två veckors tid, av sådant besluts verkställande.

I *Finland* bildades under år 1924 ett aktiebolag under benämningen Industri-Hypoteksbanken i Finland A. B., vars ändamål i bolagsordningen angivits vara att tillgodose den finländska industriens behov av långvarig kredit genom att bevilja amorteringslån åt industriella inrättningar emot inteckning i dem tillhöriga fastigheter.

Bolagets aktiekapital är 50 miljoner mark men kan ökas till 100 miljoner mark. Aktierna äro uppdelade på två serier, A och B, på sådant sätt, att 80 procent av aktierna tillhöra serien A och 20 procent serien B. Förstnämnda aktier hava från början övertagits av vissa storbanker, som grundat det ifrågavarande bolaget, medan B-aktierna avsetts för industriidkare, som erhålla lån hos bolaget.

Lån beviljas till högst 50 procent av det värde, vartill bolagets styrelse enligt värdering uppskattat den intecknade fastigheten. Vid värderingen, som verkställs genom två av bolagets styrelse utsedda ojäviga fackmän, bör tagas i betraktande icke blott fastighetens värde såsom sådant utan även den säkerhet för erläggandet av ränta och amortering, som den lånesökande inrättningen erbjuder genom sin räntabilitet.

Amorteringstiden för lån utgör högst 25 år.

Bolagets utlåning till en och samma låntagare får under inga omständigheter överstiga 15 procent av bolagets hela upplåning.

Låntagare har att förutom intecknad skuldsedel å lånets nominella belopp avlämna en särskild räntebärande förbindelse å ett belopp motsvarande 5 procent av den nominella lånesumman, vilken förbindelse likaledes skall intecknas. Densamma får endast tagas i anspråk, därest bolagets räkenskaper för något år utvisa förlust och denna icke kan täckas av oanvända vinstmedel samt reservfondens tillgångar. Bristen skall därvid fördelas mellan samtliga

låntagare i förhållande till utestående lånebelopp. Vad låntagarna sålunda kunna få tillskjuta, skall gottgöras dem ur följande års vinster.

Bolagets upplåning sker genom utgivande av obligationer. Därest bolaget upptager obligationslån i utländsk valuta, bör det ordna motsvarande utlåning så att detsamma icke löper någon kursrisk.

Bolaget har hittills upptagit två obligationslån om respektive 12 miljoner dollars och 2 miljoner pund sterling, båda upplagda i utlandet och båda försedda med statens garanti.

Enligt bolagsordningen böra av bolagets årsvinst 25 procent överföras till reservfonden, intill dess denna uppgår till 25 procent av aktiekapitalet. Därefter kan utdelas 6 procent å aktierna. Av eventuellt återstående belopp av årsvinsten skall hälften överföras till en fond för amortering av garanti-förbindelserna samt den andra hälften stå till bolagsstämmans förfogande.

Bolagets styrelse utgöres av sju ledamöter, av vilka fyra utses av A-aktieägarna och två av B-aktieägarna. Den sjunde styrelseledamoten utses enligt anvisning av finansministeriet, om staten ikläder sig garanti för obligationslån, och eljest av A-aktieägarna.

I *Frankrike* finnes — förutom vissa rent privata bankinstitut för längre krediter åt näringslivet — sedan år 1919 ett under statens medverkan bildat aktiebolag för dylik kreditgivning, vilket främst tillkommit för att utgöra organ för finansierandet av återuppbyggnadsarbetet i de krigshärjade provinserna. Detta bolags ursprungliga ändamål framgår även av dess namn, som är »Crédit National pour faciliter la réparation des dommages, causés par la guerre» eller kortare Crédit National. Sedan det egentliga återuppbyggnadsarbetet slutförts, har bolaget omlagt sin verksamhet till att huvudsakligen avse stödande av näringslivet i Frankrike med biländer.

Bolaget, som bildats under statens medverkan av ett betydande antal franska banker och industriföretag, har ett aktiekapital av 100 miljoner francs.

De av bolaget utlämnade lånen pläga uppgå till en storlek av 100 000 francs—5 miljoner francs. Lånen utlämnas mot botteninteckning eller vissa andra slag av säkerheter. Deras löptid utgör 3—10 år.

Det för utlåningsrörelsen erforderliga kapitalet har till större delen anskaffats genom upplåning, varvid staten i viss utsträckning medverkat. Bland annat har bolaget emitterat två 10-åriga obligationslån om sammanlagt 450 miljoner francs.

Av vinsten å rörelsen reserveras en del, medan vissa andra andelar tillkomma aktieägarna och staten.

Staten har bland annat även rätt att, efter förslag från bolagets styrelse, utse verkställande direktör för bolaget.

I *Italien* hava under de senaste åren tillkommit två halvofficiella institut med uppgift att tillhandahålla långfristig kredit åt industrier och i övrigt stödja desamma, nämligen dels Istituto Mobiliare Italiano och dels Istituto per la Ricostruzione Industriale.

Istituto Mobiliare Italiano har bildats under senare delen av år 1931. Institutets kapital utgör något mer än 500 miljoner lire, varav en del tillskjuts av de statliga kreditinstituten. Viss utdelning garanteras av staten.

Ändamålet med institutets verksamhet har i reglementet angivits vara att utlämna lån till italienska industriföretag mot säkerhet. Institutet kan emellertid även stödja industrien genom att själv förvärva aktier i företagen. Ett syfte med institutets inrättande har varit, att detsamma skulle

övertaga vissa industriengagemang i en av de italienska storbankerna. Institutets lån få icke utlämnas på längre tid än 10 år.

För anskaffande av kapital för sin utlåning äger institutet verkställa upplåning i olika former. Institutet kan emittera dels ett slags andelsbevis i särskilda grupper av de utav institutet förvaltade värdena, dels förbindelser med bestämd årlig ränta och med rätt till andel i utdelningen å vissa aktieposter samt dels slutligen räntebärande obligationer.

Upplåningen får icke överstiga ett belopp, motsvarande tio gånger institutets kapital. Under sina två första verksamhetsår har institutet emitterat obligationer till ett sammanlagt belopp av omkring 500 miljoner lire.

Skattefrihet är medgiven för obligationerna.

Staten kan ikläda sig garanti för särskilda serier av obligationer, där det allmännas intresse kan giva anledning härtill.

Institutets styrelse är delvis utsedd av staten.

Istituto per la Ricostruzione Industriale är upprättat så sent som under år 1933. Detta institut är uppdelat i två avdelningar.

Den ena avdelningen har till ändamål att lämna lån till italienska industriföretag för att främja dessas tekniska och ekonomiska utveckling.

Denna avdelning har ett kapital av 100 miljoner lire, varav en väsentlig del tillskjutits av den italienska postsparbanken samt en annan del tecknats av de statliga försäkringsorganisationerna.

Kredittiden är här icke såsom för Istituto Mobiliare Italiano begränsad till 10 år, utan lånen kunna meddelas på längre tid.

Avdelningen kan emittera obligationslån med en löptid av lägst 15 och högst 20 år, i vissa fall med statsgaranti. Under det första verksamhetsåret hava obligationer under sådan garanti emitterats för 400 miljoner lire för att finansiera förvärv av aktier i ett italienskt telefonaktiebolag. Obligationerna löpa med 4 procent ränta, som garanteras av staten, samt äro förēnade med viss andelsrätt i utdelningen å nämnda aktier samt rätt till utbyte av obligationerna mot aktier.

Institutets president, som står i spetsen för båda avdelningarna, tillsättes av staten. Likaså utser staten de sex styrelseledamöterna i den nu ifrågasvarande avdelningen. Beträffande tre av nämnda ledamöter upprättas förslag av de aktieäggande institutionerna.

Den andra avdelningen av Istituto per la Ricostruzione Industriale har till uppgift att övertaga avvecklingen av vissa industriengagemang, som överförts från ett tidigare dotterbolag till statsbanken.

För finansieringen av sistnämnda avdelnings verksamhet tillskjuter staten kapital, som upplånas för ändamålet.

Styrelseledamöterna utses även här av staten.

I *Nederländerna* finnes sedan år 1928 en särskild kreditinrättning för medellång kreditgivning, Nederlandsche Crediet en Financiering Maatschappij. Institutet har till ändamål att meddela krediter, att bedriva finansiell verksamhet av alla slag, att köpa och sälja aktier, obligationer och andra värdepapper samt vidare att utöva varje annan verksamhet till främjande av nu nämnda syften. Kredittiden för de av institutet utlämnade lånen utgör i regel 2—5 år.

Institutet har bildats av en internationell grupp av banker och bankirer och har erhållit formen av ett aktiebolag. Staten har ingen andel i dessamma.

Institutets rörelsekapital har uppgått till 12 miljoner floriner, varav 3 miljoner utgöra inbetalt aktiekapital.

Det ifrågavarande institutet vänder sig i sin kreditgivning huvudsakligen till den internationella marknaden, och utvecklingen av dess rörelse är till väsentlig del påverkad härav.

Slutligen må nämnas, att i *England* under senaste tiden framkommit planer på grundande av ett institut med särskild uppgift att lämna anläggningskrediter åt mindre industriföretag i sådana fall, där den erforderliga kredittiden vore allt för lång för att krediten skulle kunna tillhandahållas av bankerna men å andra sidan den ifrågavarande kreditens storlek icke vore tillräcklig för uppläggande av obligationslån. Det har varit avsett, att utlåningen skulle ske mot bästa inteckningar i industrifastigheter. Institutets upplåning skulle komma till stånd genom obligationsemissioner. Förslag om krediter skulle tillställas institutet från bankerna, vilka dit skulle vidarebefordra anspråk på krediter av längre varaktighet. Det har förutsetts, att institutet icke skulle behöva erhålla någon mera omfattande organisation.

Grundandet av institutet har tänkts skola ankomma på Bank of England och de engelska storbankerna.

Man har emellertid på många håll ställt sig tveksam i fråga om det planerade institutets behövlighet, varför det lär få anses ovisst, om det samma kommer till stånd.